

audit FINANCIAR

3/2014

● **Raportarea
în domeniul
responsabilității
corporative
– o practică
standard de afaceri**

- **Mecanismul intereselor compatibile: un set de reforme privind guvernarea corporativă**
- **Evoluția și perspectivele pieței de audit financiar în România și Ungaria – studiu comparativ**
- **Fundamentarea deciziilor manageriale în vederea eficientizării investiției acționarilor în entitățile auditate**
- **Implementarea tehnologiei cloud computing în sistemele informaționale ale întreprinderilor mici și mijlocii**

Protocol de colaborare privind auditul pentru fonduri europene

La începutul acestui an, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR, și **Eugen Orlando Teodorovici**, ministrul fondurilor europene, au semnat un „Protocol de colaborare privind Organizarea și desfășurarea activității de audit financiar pentru fonduri europene și alte fonduri nerambursabile de la alți donatori”, în care se prevede că autoritățile responsabile cu autorizarea, reglementarea și supravegherea sistemului financiar al instrumentelor structurale trebuie să conlucreze pentru a asigura transparența, stabilitatea și integritatea sistemului, precum și protecția împotriva neconformității practicilor beneficiarilor de fonduri cu cadrul stabilit prin reglementări naționale și europene.

La rândul lor, auditorii financiari trebuie să-și asume responsabilitatea pentru Raportul financiar independent cu privire la opinia independentă asupra cheltuielilor și surselor de finanțare ale proiectului auditat, în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit ale Federației Internaționale a Contabililor (IFAC), adoptate integral de Cameră.

Se precizează faptul că această colaborare trebuie concentrată, cu precădere, asupra subiectelor care derivă din întrepătrunderea ce s-a produs la nivel instituțional și operațional, în scopul prevenirii suprapunerii unor activități.

Obiectul colaborării îl reprezintă întreprinderea de acțiuni comune menite să contribuie la realizarea în cele mai bune condiții a sarcinilor și responsabilităților fiecărei autorități, respectiv: pregătirea auditorilor privind aplicarea legislației naționale și europene, armonizate cu cerințele de eligibilitate a cheltuielilor și veniturilor și a modului de abordare legală a acestora din punct de vedere financiar și adoptarea de măsuri comune privind supravegherea auditorilor.

Astfel, CAFR se va asigura de preluarea de la Ministerul Fondurilor Europene și diseminarea către auditori a regulilor pe baza cărora auditorii au obligația să realizeze misiunile de asigurare cu scop special (ISA 100-805) privind eligibilitatea cheltuielilor și a surselor de finanțare permise și/sau solicitate prin cereri de rambursare de către beneficiari și care să ofere suficiente asigurări Autorității de

Management sau altor entități cu rol în gestionarea și certificarea fondurilor nerambursabile de la alți donatori privind orice informații solicitate în legătură cu auditul.

Camera va publica lista auditorilor financiari, membri activi, de categoria A, certificați în urma testului obligatoriu de verificare a cunoștințelor în domeniul instrumentelor structurale și a altor fonduri nerambursabile.

În baza acestui Protocol, CAFR a organizat până acum două acțiuni de instruire și testare în vederea certificării auditorilor financiari doritori să desfășoare misiuni pentru auditarea fondurilor europene.

Textul Protocolului, precum și detaliile privind pregătirea și atestarea în acest domeniu se regăsesc integral pe site-ul CAFR – www.cafr.ro.

Acord de colaborare pentru valorificarea cercetărilor științifice

Recent, a fost perfectat un Acord de colaborare pentru promovarea profesiei prin valorificarea cercetărilor științifice în domeniu între Camera Auditorilor Financiari din România (CAFR) și Academia de Studii Economice a Republicii Moldova (ASEM). Acordul, semnat de prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR, și prof. univ. dr. hab., academician, **Grigore Belostecnic**, rectorul ASEM, își propune promovarea și punerea la dispoziția publicului interesat a celor mai noi informații, studii, metode și tehnici de lucru în profesia contabilă și de audit, menite să contribuie la asigurarea unui înalt nivel calitativ al misiunilor de audit financiar, prin intermediul unor articole publicate în revista „Audit Financiar”, editată de CAFR.

Potrivit acordului, paginile revistei sunt puse la dispoziția cadrelor didactice și cercetătorilor din cadrul ASEM pentru publicarea celor mai valoroase cercetări științifice în domeniul profesiei contabile și de audit.

CAFR, editorul publicației „Audit Financiar”, revistă care se bucură de o binemeritată recunoaștere în mediul profesional și în mediul academic din țară și din străinătate, fiind inclusă în baze de date internaționale, are perfectate acorduri de colaborare de acest fel și cu șapte centre de cercetare științifică universitară din România.

De la responsabilitate la...contabilitate creativă

Într-o lume a afacerilor bulversată de criză și marcată de o „isterie” a reformelor, ideea de responsabilitate pare a fi colacul salvator pentru a recrea climatul de încredere necesar relansării. Câteva din studiile pe care le propune acest număr al revistei au în vizor tocmai diferitele cerințe și, deopotrivă, soluții ale întăririi responsabilității în afaceri sub diferite fațete: procesul de reformare a guvernantei corporative a entităților; evaluări privind raportarea în domeniul responsabilității corporative – un concept relativ nou, dar care pare a câștiga tot mai mult teren; cum se poate ajunge la o fundamentare judicioasă a deciziilor managementului pentru sporirea eficienței investițiilor într-o afacere.

Pentru ca, în cele din urmă, să fie puse în lumină unele practici contrare sensului firesc curentului, acceptate și promovate de unii manageri intrați în criză de idei și mai ales de rezultate, spre a farda la un moment dat realitatea prin așa numitele tehnici de contabilitate creativă, cu speranța de a-și salva reputația și...scaunul. Un spațiu de lectură pe teme de actualitate, din care fiecare

profesionist interesat își va putea colecta ideile pentru propria-i activitate sau, în aceeași măsură, subiecte de reflecție. ●

Anul XII
Nr. 111
3/2014

Sumar // Contents

audit
FINANCIAR

3/2014

3

Maria Ionela DAMIAN, Sorana Mihaela MĂNOIU & Carmen Giorgia BONACI
Mecanismul intereselor compatibile: un set de reforme privind guvernanța corporativă
Incentive-Compatible Mechanism: A Set of Corporate Governance Reforms

Melinda Timea FÜLÖP

Studiu comparativ privind evoluția și perspectivele pieței de audit financiar în România și Ungaria
A Comparative Study Regarding the Evolution and Perspective of the Financial Audit Market in Romania and Hungary

12

Studiu KPMG

Raportarea în domeniul responsabilității corporative – o practică standard de afaceri la nivel mondial
Corporate Responsibility Reporting – A Standard Business Practice Worldwide

21

Sorin Romulus BERINDE, Adrian GROȘANU & Paula Ramona RĂCHIȘAN
Studiu privind fundamentarea deciziilor manageriale în vederea eficientizării investiției acționarilor în entitățile auditate
Study Regarding the Substantiation of Managerial Decisions for a More Efficient Use of Shareholder's Investments in the Audited Entities

30

Bogdan Ștefan IONESCU & Andreea Cristina BENDOVSCI

Studiu de fezabilitate privind implementarea tehnologiei cloud computing în sistemele informaționale ale întreprinderilor mici și mijlocii
Feasibility Study Regarding the Implementation of Cloud Computing Technology for the Information Systems of Small and Medium Enterprises

40

Alina Beatrice VLADU, Dumitru MATIȘ & Andrei ROTH
Taxonomia tehnicilor de contabilitate creativă din perspectiva profesioniștilor contabili din România
Taxonomy of Creative Accounting Techniques According to Romanian Professional Accountants

52

Colegiul editorial științific

- DINU AIRINEI** – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
VERONEL AVRAM – Universitatea din Craiova
SORIN BRICIU – Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia
ALAIN BURLAUD – Institut National des Techniques Economiques et Comptables, Paris
TATIANA DĂNESCU – Universitatea „Petru Maior”, Târgu Mureș
ROBIN JARVIS – director pentru IMM-ACCA, Universitatea Brunel, Marea Britanie
DAVID HILLIER – Leeds University Business School, Marea Britanie
ALLAN HODGSON – The University of Queensland, Australia
EMIL HOROMNEA – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
LILIA GRIGOROI, Academia de Studii Economice, Chișinău, Republica Moldova
DUMITRU MATIȘ – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
MARIA MANOLESCU – ASE, București
ION MIHĂILESCU – Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești
ANA MORARIU – ASE, București
VASILE RĂILEANU – ASE, București
DONNA STREET – Universitatea Dayton, SUA
IOAN TALPOȘ – Universitatea de Vest din Timișoara
EUGENIU ȚURLEA – ASE, București
IULIAN VĂCĂREL – academician

Director științific:
prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**
Director editorial:
dr. **Corneliu CĂRLAN**

Redactor șef:
Cristiana RUS

Secretar de redacție: *Cristina RADU*
Prezentare grafică și tehnoredactare:
Nicolae LOGIN

Colegiul editorial științific și colectivul redacțional nu își asumă responsabilitatea pentru conținutul articolelor publicate în revistă.

B.D.I.: <http://www.ulrichsweb.com>;
<http://www.proquest.com>; www.ebscohost.com,
www.cabells.com

Revista este inclusă în platforma editorială română SCPIO: www.scpio.ro

Revista este indexată în trei baze de date recunoscute de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU)

Marcă înregistrată la OSIM,
sub nr. M2010 07387

Telefon: (021) 410.74.43 interior 120; Fax: (021) 410.03.48; E-mail: revista@cafr.ro; <http://revista.cafr.ro>
ISSN: 1583 - 5812, ISSN on-line: 1844 - 8801

Tipar: Print Group S.R.L., Șoseaua Fundeni nr. 50B, București, tel: 0744.638.772

Important pentru auditori și firmele de audit!

*Raportul anual de activitate trebuie completat
și transmis până la data de 31 martie a.c.
în spațiul privat destinat membrilor CAFR
pe site-ul www.cafr.ro.*

Mecanismul intereselor compatibile:

un set de reforme
privind guvernanta
corporativa

Maria Ionela DAMIAN*, Sorana Mihaela MĂNOIU** & Carmen Giorgiana BONACI***

Abstract

Incentive-Compatible Mechanism: A Set of Corporate Governance Reforms

The main goal of this paper is to present a comprehensive set of corporate governance reforms intended to align corporate insiders' and auditors' behavior and decisions with the interests of investors.

The first part of the paper establishes the place of equity-based executive compensation among the disciplinary mechanisms. The second part's purpose is to discuss the issue of equity-based compensation that carries certain benefits, but it also produces undesirable incentives that might encourage executives to

commit securities fraud or at least sugarcoat financial reporting. The last part of this paper discusses the governance mechanisms that contribute to honest reporting by removing the conflict of interest between managers and investors.

Key words: corporate governance, compensation, disciplinary mechanisms, incentive-compatible mechanism, incentive

JEL Classification: M12, G30

Cuvinte cheie: guvernanta corporativa, compensatii, mecanisme disciplinare, mecanismul intereselor compatibile, stimulente

* Drd., Facultatea de Stiinte Economice si Gestiunea Afacerilor, Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: maria.damian@econ.ubbcluj.ro

** Drd., Facultatea de Stiinte Economice si Gestiunea Afacerilor, Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: sorana.manoiu@econ.ubbcluj.ro

*** Conf. univ. dr., Facultatea de Stiinte Economice si Gestiunea Afacerilor, Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: carmen.bonaci@econ.ubbcluj.ro

Introducere: importanța guvernanței corporative și necesitatea de a reconcilia interesele acționarilor cu cele ale managerilor

Conceptul de „guvernanță corporativă”¹ este unul complex, reprezentând, în fapt, un ansamblu de mecanisme utilizate pentru a pune în ordine deciziile conducătorilor de întreprinderi. Regulile guvernării corporative sunt cele care mențin liniștea în relația dintre cei care conduc entitățile economice și cei care își investesc resursele în aceste afaceri. Așadar, guvernanta corporativă a rezultat, în mod firesc, din necesitatea de a reconcilia diferitele interese din cadrul unei întreprinderi, cu precădere cele dintre acționari și manageri (Feleagă & Vasile, 2006:21).

Conform teoriei agenției, în cadrul relației „acționar-manager” principalul (acționarul) va încredința dreptul de utilizare (lat. *usus*) unui agent (conducătorul) pentru gestiunea întreprinderii conform intereselor „principalului” său. Așa după cum menționează teoria contractelor, fiecare dintre cele două părți este interesată să participe la acest „schimb”, întrucât acționarii au nevoie de capitalul uman al managerilor, iar aceștia din urmă au nevoie de capitalurile puse la dispoziție de acționari. Feleagă (2006:9) afirmă că, prin intermediul teoriei agenției, întreprinderea poate fi privită ca un adevărat „nod de contracte”, în care se stabilesc relații între diferitele părți participante. Desigur, subscriem ideii conform căreia relația acționari-manageri este în centrul atenției teoreticienilor deoarece constituie sursa conflictelor de interes semnificative. Bebchuk și Fried (2003) dezvoltă o analiză cuprinzătoare a principalelor aspecte teoretice și implicații

empirice ale unei abordări bazate pe „puterea managerială” a compensațiilor convenite managementului întreprinderilor, arătând că, într-un astfel de context, designul compensațiilor convenite managementului este văzut nu numai ca un instrument prin care poate fi adresată tensiunea dintre manageri și acționari aferentă teoriei agenției, ci și ca fiind parte a problemei în sine.

Prin urmare, în cadrul conceptual expus mai sus, problema care se pune este aceea a organizării unui sistem de guvernanta care să favorizeze alinierea intereselor managerilor cu cele ale acționarilor. Se impune ideea conform căreia doar întreprinderile compatibile atât cu interesele acționarilor, cât și cu cele ale managerilor sunt considerate

capabile să supraviețuiască pe termen lung. Conform teoriei, problema alinierii intereselor celor două părți ar putea fi rezolvată prin intermediul unor mecanisme interne și externe. În cadrul **Tabelului 1** se poate regăsi o sinteză a acestor mecanisme.

În ceea ce privește abordarea cercetării, apreciem că aceasta a fost una deductivă, pornind de la general înspre particular, concluziile aferente fiecărui pas din demersul științific devenind ipoteze pentru etapa următoare. Pentru dezvoltarea temei lucrării am ales realizarea unei cercetări calitative, deoarece am urmărit privirea în profunzime a subiectului de studiat, realizarea unei analize intensive, mai degrabă, decât extensive. Pe de altă parte, analizând raportul din-

Tabel 1. Mecanismele disciplinare interne și externe

Mecanismele disciplinare interne	Mecanismele disciplinare externe
<i>Dreptul de vot al acționarilor</i> – exercitarea acestui drept poate să le permită sancționarea echipelor de directori, atunci când performanța acestora este considerată ca fiind scăzută;	<i>Piața financiară</i> – în cazul în care acționarii percep că managerii au o atitudine oportunistă și/sau nu gestionează capitalurile puse la dispoziție conform intereselor proprietarilor, este probabil ca aceștia (acționarii) să își manifeste nemulțumirea prin vânzarea titlurilor (presupunând o anumită eficiență a piețelor financiare, informațiile disponibile, inclusiv cele referitoare la managementul întreprinderii, vor fi incluse în cursul acțiunilor);
<i>Controlul consiliului de administrație</i> – poate recurge la revocarea echipelor de conducere neperformante;	<i>Piața de muncă a conducătorilor</i> – este important ca managerii să aibă o bună reputație, pentru a beneficia de o poziție cât mai favorabilă pe piața forței de muncă;
<i>Pachetele de compensații ale top managerilor</i> – cu cât aceștia dețin mai multe acțiuni cu atât interesele lor ar trebui să fie aliniate cu cele ale acționarilor;	<i>Concurența pe piața bunurilor și serviciilor</i> – într-un mediu concurențial, o întreprindere defectuos gestionată nu va fi competitivă.
<i>Supravegherea reciprocă</i> – valoarea salariilor pe piața forței de muncă este legată, în general, de rezultatele întreprinderii la care lucrează.	

Sursa: Proiecția autorilor, în baza Feleagă (2006)

1 Expresia utilizată în lumea anglo-saxonă (eng. *corporate governance*) se regăsește sub diferite forme în literatura de specialitate din România. Unii specialiști români au acceptat traducerea provenită din mediul academic francez (fr. *Gouvernement d'entreprise*), și anume „guvernarea întreprinderii” sau „guvernanța întreprinderii”.

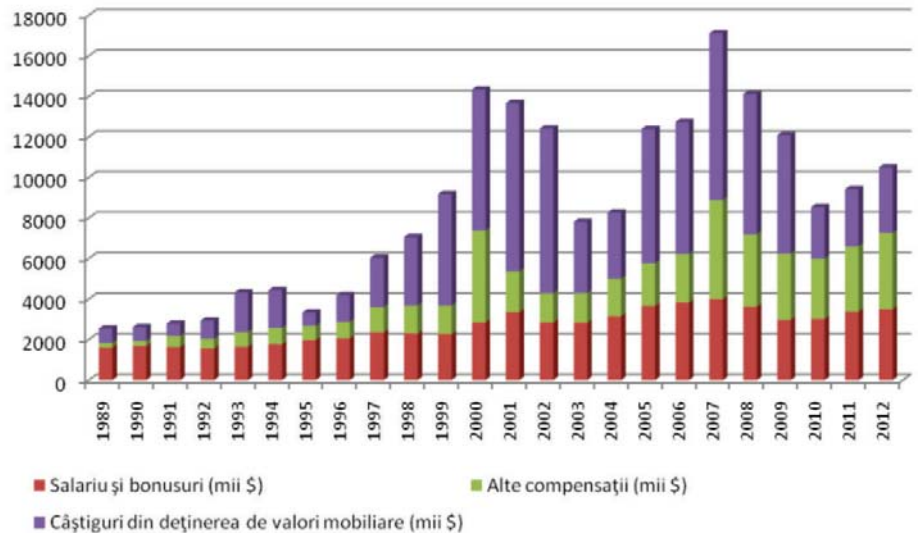
tre metodele și tehnicile de evaluare, reținem conceptul de „triangulare” (Chelcea, 2007) și menționăm că în cercetarea noastră am utilizat metode precum analiza documentelor, observația externă, comparația. În partea următoare a acestui articol va fi detaliată problematica alinierii intereselor acționarilor cu cele ale executivilor, mai ales prin prisma pachetelor de compensații bazate pe instrumente de capitaluri proprii.

Schemele de compensații bazate pe instrumente de capitaluri proprii

Cea mai mare parte a dezbaterilor ce privesc nivelul remunerației celor ce exercită funcții de conducere se desfășoară în jurul sumei pe care o primesc anumiți directori. Problema care se pune este, mai degrabă, una de distribuție: o „prăjitură” de o anumită mărime trebuie împărțită și trebuie să se determine cât de mare ar trebui să fie felia pe care directorii ar trebui să o primească. Pe măsură ce problema stabilirii compensațiilor convenite managementului a devenit aproape sinonimă cu „problema agenției”, o serie de studii analizează potențialul compensațiilor bazate pe instrumente de capitaluri proprii de a reduce costurile de agenție prin alinierea preferințelor managementului față de risc cu interesele acționarilor (Core et al. 2003). Bonaci și Matîș (2011) discută de asemenea ideea conform căreia mecanismele guvernantei corporative trebuie să meargă dincolo de simpla corelare a compensațiilor cu performanța înspre realizarea unei corelații între compensații, performanță și risc.

Creșterea bruscă a bonusurilor acordate directorilor este, probabil, cel mai prominent fenomen al ultimilor 25 ani. Vechea practică a remunerării manageri-

Grafic 1. Evoluția structurii remunerației directorilor executivi între anii 1989-2012 în SUA

Sursa: Forbes Annual Executive Compensation Reports; U.S. Bureau of Labor Statistics (www.bls.gov Disponibil online la adresa <http://www.forbes.com/lists/2012/12/ceo-compensation-12-historical-pay-chart.html>, accesat la data 25.11.2013)

lor cu un salariu fix și cu bonusuri a dispărut, indemnizația executivului constând astăzi în mare parte în pachete de opțiuni pe acțiuni (eng. *stock options*) și alte metode care să recompenseze performanța (eng. *pay-for-performance*). În fapt, această metodă de a „plăti” performanța este cauza triplării indemnizațiilor totale ale managerilor de vârf în ultimii 15 ani. Schimbarea modului de remunerare a fost de-a dreptul uimitoare: în timp ce în 1985 valoarea opțiunilor pe acțiuni acordate a fost de doar 8 procente din media indemnizației totale a unui director general executiv (eng. CEO), între 1992 și 1998 valoarea acestora a crescut de la 25% la 40%, iar în anul 2000 valoarea compensațiilor pe bază de instrumente de capitaluri proprii a ajuns la 78% din media indemnizațiilor totale ale firmelor S&P 500. Mai mult, în timp ce în 1980 doar 57% dintre managerii de vârf dețineau opțiuni în firmele pe care le conduceau, în 1994 numărul acestora ajunge la 87%, pentru ca în 1999 o proporție de 94% dintre marile companii să ofere opțiuni execu-

tivilor lor (Hannes, 2010:386).

Rezultate asemănătoare sunt indicate și de către studiul realizat de Biroul American pentru Statistica Forței de Muncă². Eșantionul studiat a fost format din cele mai mari 800 de companii din Statele Unite ale Americii pentru perioada 1989-1999, respectiv cele mai mari 500 de companii pentru perioada 2000-2012. De asemenea, valorile compensațiilor și valoarea de piață a acțiunilor deținute au fost actualizate pentru anul 2012. După cum observăm pe baza **Graficului 1**, quantumul instrumentelor de capitaluri proprii a avut un trend ascendent în pachetul de compensații al executivilor marilor companii din S.U.A până în anul 2002 (perioada prăbușirii unor mari giganți financiari, urmată de emiterea Actului Sarbanes-Oxley). Începând cu anul 2005, remunerațiile constând în capitaluri proprii au crescut ca procent în pachetul de compensații, până în anul 2007.

Concret, în anul 1989 instrumentele de capitaluri proprii reprezentau aproxima-

2 Eng. U.S. Bureau of Labor Statistics

tiv 28% din totalul pachetului de compensații, în timp ce în anul 2002 au ajuns să cumuleze 67%, iar în anul 2007 doar 33%.

Îndreptându-ne atenția înspre spațiul european, observăm că procentul plății pe bază de acțiuni în totalul compensațiilor directorilor executivi este mult mai scăzut decât în SUA. Totuși, este vizibil faptul că există o creștere a acestui procent între anii 2004-2007 în Irlanda și Regatul Unit. Concret, în Irlanda proporția plății pe bază de acțiuni în totalul remunerațiilor a crescut de la 10,2% în 2004 la 26,7% în 2007. O creștere mai mică a acestei proporții a existat și în Regatul Unit, de la 26,2% în 2004 la 31,9% în anul 2007. Așa cum se poate observa din Tabelul 2, există încă un decalaj mare între țările europene și SUA în ceea ce privește măsura în care plata pe bază de acțiuni este folosită în pachetul de compensații al directorilor executivi. Bryan et al. (2010) documentează faptul că, de asemenea, compensațiile convenite managementului sunt afectate de nivelul de guvernanță existent la nivelul țării, în timp ce Tosi și Greckhamer (2004) identifică existența unor asocieri pozitive semnificative între nivelul compensațiilor și dimensiunile culturale specifice unei țări.

Această practică a remunerării pe bază de instrumente de capitaluri proprii aduce cu sine anumite beneficii, dar, pe de altă parte, dă naștere unor imbolduri ce încurajează executivii să comită fraude ce privesc valorile mobiliare sau, cel puțin, să prezinte raportările financiare într-o lumină mai favorabilă. În general, compensațiile pe bază de acțiuni reprezintă o proporție considerabilă în portofoliul de active al directorilor executivi, iar când acțiunile firmei sunt supraevaluate de piață, managerii pot obține un profit considerabil. Din acest motiv, practica de a plăti managerii în acțiuni sau opțiuni pe acțiuni a fost descrisă ca „aruncând benzină” în „focul” pieței (Jensen, 2005:5).

În aceste circumstanțe, Hannes (2010:388) consideră că nu este surprinzător faptul că în secolul XXI am fost martorii unor prăbușiri financiare fără precedent ce au implicat giganți precum Enron, WorldCom, Tyco sau Lehman Brothers. Totuși, aceste evenimente s-au dovedit a fi doar vârful aisbergului în ceea ce privește raportările false făcute de firme. Așa cum am precizat deja, managerii (mai ales cei ce dețin opțiuni sau alte compensații bazate pe pachete de acțiuni) beneficiază de pe urma raportărilor false prin intermediul căro-

Tabel 2. Plata pe bază de acțiuni (% în totalul remunerației) în Europa și SUA între anii 2003-2008

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Belgia	n.a.	20.0%	5.9%	10.1%	6.7%	6.2%
Franța	18.5%	17.1%	14.2%	15.3%	15.7%	14.6%
Germania	12.7%	8.5%	10.6%	10.1%	8.3%	8.9%
Irlanda	10.5%	10.2%	11.4%	22.3%	26.7%	22.8%
Italia	9.3%	11.3%	15.5%	11.5%	4.9%	13.2%
Olanda	19.6%	15.7%	20.3%	22.1%	18.4%	16.6%
Suedia	3.0%	1.2%	1.5%	2.1%	1.9%	1.1%
Elveția	31.9%	24.1%	20.0%	24.8%	16.5%	11.9%
Regatul Unit	26.5%	26.2%	28.4%	30.1%	31.9%	27.6%
Europa	21.3%	20.0%	20.7%	21.5%	21.1%	19.3%
Statele Unite ale Americii	39.6%	40.7%	40.4%	39.1%	41.9%	45.9%

Sursa: Conyon et al., 2011 - Datele utilizate pentru această statistică au fost preluate din bazele de date BoardEx și ExecuComp

ra pot crește în mod artificial valoarea de piață a întreprinderii pe care o conduc, chiar dacă, în cele din urmă, prețul acțiunilor va cădea.

Deși compensațiile bazate pe capitaluri proprii reprezintă un instrument valoros pentru diminuarea problemelor inerente separării controlului și a dreptului de proprietate, aceste planuri de remunerare au și consecințe nedorite. Johnson, Ryan & Tian (2008) au analizat fraudă corporativă ca fiind un rezultat indezirabil asociat primelor de care beneficiază managerii, arătând că execu-

tivii care comit fraude sunt puși în fața unor stimulente financiare mai puternice. Această situație este în concordanță cu cadrul conceptual al lui Becker (1968, citat de Johnson, Ryan & Tian, 2008) pentru teoria economică a crimei, în care agentul comite o crimă deoarece utilitatea așteptată a „răsplății” excede lipsa de utilitate a situației de a fi prins și pedepsit.

Elaborarea în 2002 a documentului administrativ numit Sarbanes-Oxley Act

(SOX) a avut ca țintă conflictul de interese dintre manageri și acționari, introducând o varietate de mecanisme în sensul îmbunătățirii transparenței și acurateței raportărilor financiare. De asemenea, acest act reglementează terțele părți, cum ar fi auditorii externi și consilierii legali, care ar putea preveni raportările false. O altă prevedere din SOX este aceea prin care se cerea Comisiei Valorilor Imobiliare și Burselor de Valori din SUA (eng. *Securities and Exchange Commission* - SEC) conducerea unui studiu asupra meritelor standardelor bazate pe principii. SEC a elaborat un raport, în iulie 2003, în care își exprimă susținerea pentru ceea ce numeau „standarde bazate pe obiective” (eng. *objectives-based*). În timp ce s-a demarat o schimbare treptată înspre standardele bazate pe principii, propunerea SEC de a cere adoptarea IFRS de către companiile listate din SUA, în următorii ani, ar fi accelerat această tranziție. Totuși, după ce s-au emis câteva documente³ menite să finalizeze faze importante ale planului de lucru pentru adoptarea IFRS, proiectul a stagnat după emiterea raportului final, deși decizia era așteptată în anul 2011.

Un alt moment important în evoluția prevederilor privind guvernanta corporativă este 21 iulie 2011, când președintele Barack Obama semnează pachetul legislativ numit Dodd-Frank Reforma Wall Street și Legea Protecției Consumatorilor (eng. *Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act*). Se urmărea ca acest document să acționeze asupra tuturor companiilor listate din Statele Unite ale Americii, nu doar asupra celor care asigurau servicii financiare. În particular, se dorea creșterea cantității de informații prezentate în legătură cu consultații contractați pen-

tru stabilirea pachetelor de compensații ale executivilor (Conyon, 2011:404).

Documentul Dodd-Frank a fost emis în urma crizei creditării, cu scopul de a evita repetarea unei astfel de situații. Prevederile acestuia au rolul de a îmbunătăți transparența și asumarea responsabilității. Deloitte (2012) realizează un rezumat al cerințelor actului Dodd-Frank privind compensațiile executivilor. Astfel, una dintre primele reforme s-a realizat prin adoptarea regulilor privind independența consiliilor de compensații, în iunie 2012. În cadrul acestor cerințe se află cele șase considerații furnizate de către SEC pentru evaluarea independenței consultanților din comitetele pentru compensații, precum și obligația de a dezvălui dacă un consultant pentru compensații a fost contractat, dacă există posibile conflicte de interese și natura acestora. O altă reformă importantă, intrată în vigoare în 25 aprilie 2011, permite votul consultativ al acționarilor pentru aranjamentele „golden parachute”⁴ și cere companiilor să le prezinte detaliat pentru a permite acționarilor să evalueze corespunzător aceste contracte înainte de a vota.

Chiar dacă prin intermediul documentului Dodd-Frank s-au realizat schimbări semnificative în ceea ce privește compensațiile executivilor, după mai mult de doi ani de la semnarea acestui act, SEC nu a ajuns nici măcar la jumătatea drumului în ceea ce privește emiterea de regulamente finale (Deloitte, 2012). Cel mai recent pas realizat de către SEC este emiterea în septembrie 2013 a propunerii de regulament privind Secțiunea 953 a actului Dodd-Frank referitoare la furnizarea de informații despre remunerarea în funcție de performanță (eng. *pay-for-performance*) și rata dintre compensația totală a directo-

³ Documentele ce au marcat etape importante în planul de lucru sunt: O analiză a IFRS-urilor în practică (eng. *An Analysis of IFRS in Practice*), Comparație între US GAAP și IFRS (eng. *A Comparison of U.S. GAAP and IFRS*) și Raportul final. Acestea pot fi consultate la adresa <http://www.sec.gov/spotlight/globalaccountingstandards.shtml>.

⁴ Termenul *Golden parachute* se referă la beneficiile substanțiale oferite executivilor în cazul în care compania este preluată de altă entitate, iar contractele acestora sunt încheiate ca rezultat al unei fuziuni sau achiziții. Beneficiile pot include opțiuni pe acțiuni, bonusuri, pachete compensatorii generoase sau orice combinație a acestora. Aceste tipuri de aranjamente sunt oferite executivilor aflați în poziții cheie și pot fi folosite ca măsură pentru prevenirea unei preluări ostile.

rului general executiv și mediana remunerației totale a celorlalți anagajați ai companiei (SEC, 2013).

Privind în perspectivă, considerăm că multe dintre prevederile actului Dodd-Frank trebuie să fie implementate și, cu siguranță, SEC și alte consilii normalizatoare vor fi implicate activ în acest proces. Se poate afirma cu suficientă certitudine că managementul se conformează mai ușor IFRS-urilor, având în vedere flexibilitatea lor, care le permite, într-o anumită măsură să denatureze raportările financiare, pentru a-și spori beneficiile. Prin urmare, în următoarea parte a acestui articol se va prezenta un mecanism de guvernare corporativă care ar îngădi posibilele încercări ale managerilor de a manipula datele financiare în favoarea lor.

Propuneri pentru un mecanism de guvernare corporativă care să alinieze interesele managerilor, auditorilor și ale investitorilor

Conform discuțiilor din Marden & Brackney (2009) o abordare bazată pe principii crește probabilitatea ca managementul să interpreteze standardele de o manieră care să se potrivească intereselor sale fără ca acest lucru să fie descoperit o bună perioadă de timp, iar aceasta să ducă la alte scandaluri financiare. Pe de altă parte, Ronen (2008) consideră că un sistem bazat pe principii ar putea funcționa eficient dacă riscul denaturărilor este îndepărtat. Cu alte cuvinte, odată ce interesele managerilor și auditorilor sunt aliniate cu cele ale investitorilor, standardele bazate pe principii ar putea să devină eficiente și

chiar superioare celor bazate pe reguli. În cele ce urmează vom descrie mecanismul de guvernare corporativă propus de Ronen (2008) și al cărui rezultat se dorește a fi facilitarea contabilității bazate pe principii. Autorul denumește acest sistem *mechanismul intereselor compatibile* (eng. *incentive-compatible mechanism*).

În absența unor interese care să le dicteze dezvăluirea adevărului, managerii ar putea raporta date false. Fiind conștienți de faptul că există probabilitatea ca afacerea să fie condusă de indivizi cu standarde joase de etică, investitorii nu se pot baza pe rapoartele financiare fără asigurarea unei reprezentări cinstite, fidele. Managerii cu standarde înalte de etică ar putea să-și dorească „să facă reclamă” corectitudinii lor cu scopul de a mări valoarea acțiunilor. Totuși, nimic nu îi poate împiedica pe managerii cu standarde joase de etică să-și facă o publicitate falsă. În această problemă intervin auditorii, care sunt văzuți ca niște portari, paznici (eng. *gatekeeper*).

Pentru ca atestarea acestora să fie credibilă, aceștia trebuie percepuți ca fiind persoane externe calificate, caracterizate prin obiectivitate și neutralitate. Aceștia trebuie să depună tot efortul pentru a detecta potențialele denaturări și pentru a convinge investitorii că au realizat acest lucru. Auditorii trebuie penalizați dacă nu își îndeplinesc sarcinile în mod corespunzător. Fără aceste sancțiuni, preocuparea auditorilor pentru interesul propriu ar putea conduce la colaborarea acestora cu managerii care au standarde joase de etică, diminuând credibilitatea rapoartelor financiare. Probabil, în încercarea de a minimiza aceste penalități, auditorii vor fi „stimulați” să aplice procedurile astfel încât să detecteze denaturările din reprezentările managementului. Acțiunile și cerințele impuse de SEC, precum și cerințele venite din partea acționarilor au dus la apariția acestor penalități. Sarbanes-Oxley Act (SOX) a impus penalități mai severe pentru administratori și directori, precum și restricții în ceea ce privește serviciile auditorilor⁵.

⁵ SOX interzice auditorilor furnizarea serviciilor non-audit tradiționale, cum sunt contabilitatea primară, proiectarea sistemelor informatice financiare, servicii de evaluare, servicii de audit intern, alte servicii legale și de expertiză care nu au legătură cu auditul și orice alte servicii considerate inadmisibile de PCAOB.

În absența unor interese care să le dicteze dezvăluirea adevărului, managerii ar putea raporta date false. Fiind conștienți de faptul că există probabilitatea ca afacerea să fie condusă de indivizi cu standarde joase de etică, investitorii nu se pot baza pe rapoartele financiare fără asigurarea unei reprezentări cinste, fidele. Managerii cu standarde înalte de etică ar putea să-și dorească „să facă reclamă” corectitudinii lor cu scopul de a mări valoarea acțiunilor. Totuși, nimic nu îi poate împiedica pe managerii cu standarde joase de etică să-și facă o publicitate falsă. În această problemă intervin auditorii, care sunt văzuți ca niște portari, paznici

Totuși, până acum, intimidările existente s-au dovedit a fi ineficiente în reducerea abuzurilor. Ar trebui doar să aruncăm o privire asupra titlurilor din presă ce anunță nereguli contabile una după alta pentru a rămâne fără dubii în ceea ce privește eșecul sistemului curent. Mai mult, nu avem nici un motiv să sperăm că amenziile mărite și referirile la închisoare introduse de către SOX își vor pune amprenta asupra tendinței de a „măslui” datele din contabilitate (eng. *to cook the books*). Problema constă în faptul că interesele care antrenează comportamentul auditorului nu sunt reglate în mod corespunzător pentru a obține rapoarte nepărtinitoare. În condițiile curente, auditorii operează sub influența unor interese potrivnice: ei sunt plătiți de către companiile pe care le auditează, așadar depind de directorii executivi și directorii financiari, care decid, în cele din urmă, asupra contractării serviciilor auditorilor. Deși auditorii ar trebui să fie agenții acționarilor, în practică managementul îi angajează și îi plătește, ceea ce poate duce la „ajustarea” compensațiilor pentru obținerea unei opinii

favorabile. Așadar, chiar și având în vedere schimbările impuse de către SOX în relația auditor-client și supravegherea auditorilor de către PCAOB, relația curentă nu are rezultate optime.

Mediul de afaceri și standardele de raportare financiar contabilă din ce în ce mai complexe agravează presiunea exercitată asupra auditorilor, mai ales în cadrul piețelor de servicii de audit foarte competitive. Standardele bazate pe reguli nu reprezintă un panaceu. Și în această situație managerii pot alege tratamente contabile care nu reflectă conținutul economic al operațiunilor. Managerii, comitetele de audit și auditorii externi trebuie să își dorească rapoarte corecte, imparțiale. De aceeași manieră, expertiza, în cazul standardelor conceptuale trebuie să conducă la raportări financiare care exprimă fidel conținutul economic.

După scandalurile Enron și WorldCom, Ronen (2002a, 2002b, 2002c) a propus o schemă de asigurare a situațiilor financiare ca mecanism al pieței pentru alinierea intereselor auditorilor și managerilor cu cele ale investitorilor. Mai târziu

(Ronen & Sagat, 2007) este propusă o schemă revizuită. În câteva cuvinte, se propune ca o firmă de audit să fie organizată, cu răspundere limitată, ca societate de asigurare a riscului de audit (eng. *audit risk insurer* - ARI). Această societate trebuie să-și asume răspunderea pentru pagubele rezultate din retratarea situațiilor financiare auditate de ARI. Din moment ce prezumția de responsabilitate profesională și etică este esențială atât pentru integritatea auditului, cât și pentru limitarea riscului asumat de către ARI, consiliul de administrație, directorul executiv și directorii operativi ar trebui să fie contabili autorizați (eng. *certified public accountants* - CPA).

Prin urmare, ARI va furniza asigurarea împotriva retratării situațiilor financiare ale clientului. Realizăm că, în teorie, situațiile financiare ar putea să inducă în eroare utilizatorii fără să încalce principiile de contabilitate general acceptate, dar aceste situații ar trebui să fie rar întâlnite. De asemenea, admitem că retratările sunt, în mare parte, o măsură a calității auditului (sau, mai degrabă, a noncalității). Retratările, în mod inerent, indică o problemă în legătură cu calitatea situațiilor financiare, ce este determinată în general, de calitatea auditului și de calitatea sistemului contabil al clientului. Totuși, dacă auditorii își asumă riscul retratărilor, atât calitatea auditului, cât și calitatea situațiilor financiare pregătite de clienți se vor îmbunătăți, deoarece, din moment ce auditorii răspund de acoperirea pierderilor acționarilor până la limita asigurării ei, sunt motivați să solicite situații financiare de o mai bună calitate.

În cadrul acestui mecanism, auditorii vor căuta să se asigure că situațiile financiare reflectă adevărul pentru a evita eventualele obligații. Într-un astfel de sistem, cadrul contabil propus va conduce la elaborarea de situații financiare relevante și credibile, îndeplinind obiectivele de informativitate și responsabilitate a managerilor față de acționari

(eng. *stewardship*). Chiar dacă sistemul propus de Ronen (2008) aliniază interesele auditorilor și ale managerilor cu cele ale investitorilor, ar putea fi necesare mecanisme adiționale pentru a-i împiedica pe manageri să falsifice datele contabile. În acest sens, Ronen (2008) propune restructurarea schemei de compensații pentru a-i obliga pe manageri să achiziționeze, periodic, la prețuri aleatoare, acțiuni ale companiei. O a doua propunere vizează ca o persoană din conducere (directorul general executiv sau un administrator) să aibă rolul de *market maker*, adică să tranzacționeze o parte din acțiunile companiei, internalizând astfel costurile prezentărilor de informații ce conțin erori.

Consiliul de administrație are responsabilitatea de a supraveghea managementul și de a se asigura că se realizează controlul contabil și financiar de o manieră care să asigure reprezentarea fidelă a realității economice în cadrul situațiilor financiare. Un mijloc de care consiliul de administrație se poate folosi pentru a realiza obiectivele expuse este abilitatea de a proiecta schema compensațiilor pentru management. Dilema

care apare în această situație este: cum ar putea administratorii să inducă executivului îmbunătățirea valorii firmei fără să se ajungă la „umflarea” valorii acțiunilor prin manipularea câștigurilor.

Ronen (2008) propune următorul sistem: comitetul pentru compensații al companiei va încheia contracte cu administratorii și directorii prin care aceștia se obligă să își mărească participațiile în fiecare trimestru cu un număr predeterminat din acțiunile companiei, conform unei formule adaptată mediului companiei și situației administratorilor și directorilor. Prețul de cumpărare va fi determinat ca prețul de închidere la o dată aleator aleasă din trimestrul respectiv și adusă la cunoștința administratorilor și a managementului doar la sfârșitul perioadei. Nu va fi permisă vânzarea acțiunilor decât după un număr predeterminat de ani după ieșirea directorilor din firmă. Orice nevoie de lichidități a directorilor, cum ar fi plățile impozitelor, taxele de școlarizare ale copiilor etc., va fi satisfăcută prin compensațiile oferite în numerar sau prin împrumuturi ce au ca garanție acțiunile acumulate.

Nu reglementările contabile (bazate pe principii sau bazate pe reguli) sunt de vină pentru raportările false, fraudele și scandalurile financiare din ultimii ani, ci mai degrabă eșecul în a înțelege și implementa un sistem de guvernare corporativă care să alinieze interesele managerilor cu cele ale acționarilor

Mecanismul propus de Ronen (2008) pare să îngreueze posibilele încercări ale managerilor de a manipula datele din contabilitate: aceștia nu vor fi tentați să mărească în mod artificial prețurile acțiunilor, deoarece sunt potențiali cumpărători, sau să le micșoreze înainte de data achiziționării, deoarece aceasta este aleasă aleator și nu este cunoscută dinainte.

Nu vor putea nici să mențină un nivel scăzut al câștigurilor deoarece bonusurile în numerar depind de acestea, iar datorită faptului că vor putea să-și vândă participațiile doar după o perioadă de la plecarea lor din firmă, directorii vor investi în proiecte profitabile, încercând să mărească valoarea pe termen lung a companiei pentru a maximiza beneficiile vânzărilor anticipate de acțiuni.

Concluzii

În situația în care guvernarea corporativă are, de fapt, nici mai mult nici mai puțin decât rolul de a reconcilia interesele managerilor și ale acționarilor,

Referințe bibliografice

diversele metode de remunerare ale celor dintâi au constituit dintotdeauna nu doar un „cost” pentru acționari, ci și o „pârghie” internă de disciplinare a celor ce conduc întreprinderile. Așadar, în prima parte a articolului am realizat încadrarea schemelor de compensații pentru manageri, bazate pe instrumente de capitaluri proprii, în contextul general al mecanismelor disciplinare.

În cea de-a doua parte a lucrării, am detaliat problematica remunerării pe bază de instrumente de capitaluri proprii (acțiuni sau opțiuni pe acțiuni) subliniind amploarea pe care această metodă a căpătat-o în ultimii 25 de ani, dar și consecințele nedorite pe care le are. Dezavantajele acestor scheme de compensații par și mai ample atunci când vine vorba de realizarea raportărilor financiare conform standardelor contabile bazate pe principii, deoarece acestea conferă managementului o mai mare libertate de manipulare a profiturilor în scopul obținerii de beneficii personale din creșterea sau scăderea valorii de piață a acțiunilor și, implicit, a întreprinderii.

În ultima parte a articolului, s-a încercat relevarea unei soluții constând într-un mecanism de guvernanta corporativă care, aplicat corespunzător, ar duce la îngrădirea diverselor acțiuni ale managerilor realizate în scopul creșterii sau scăderii prețurilor acțiunilor, dar și la raportări financiare mai apropiate de realitate, care să confere mai multă credibilitate pentru investitori. În plus acest mecanism pare să ducă și la „motivarea” managerilor în a crește valoarea pe termen lung a întreprinderii. În concluzie, am îndrăzni să afirmăm că nu reglementările contabile (bazate pe principii sau bazate pe reguli) sunt de vină pentru raportările false, fraudele și scandalurile financiare din ultimii ani, ci mai degrabă eșecul în a înțelege și implementa un sistem de guvernanta corporativă care să alinieze interesele managerilor cu cele ale acționariatului. ●

Bebchuk, L. A. & Fried, J. M. (2003), *Executive Compensation as an Agency Problem*, Journal of Economic Perspectives, vol. 17: 71-92.

Becker, G. (1968), *Crime and punishment: an economic approach*, Journal of Political Economy, 76, 169-217;

Bonaci, C.G. & Mătiș, E.A. (2011), *Revisiting Director Compensation or Some Corporate Governance Issues Emphasized by Turbulent Times*, Proceedings of the 7th International Conference on Management of Technological Changes, Democritus University Thrace, Alexandroupolis, vol. 2: 617-620.

Bryan, S.H., Nash, R.C. & Patel, A. (2010), *How Legal System Affects the Equity Mix in Executive Compensation*, Financial Management, vol. 39: 43-63.

CEO Compensation historical pay chart disponibil la <http://www.forbes.com/lists/2012/12/ceo-compensation-12-historical-pay-chart.html>, accesat la data 25.11.2013;

Chelcea, S. (2007), *Metodologia cercetării sociologice*, Editura Economică, București;

Conyon, M. (2011), *Executive Compensation Consultants and CEO Pay*, Vanderbilt Law Review, vol 64, no. 2: 399-428;

Conyon, M., Fernandes, N., Ferreira, M., Matos, P. & Murphy, K. (2011), *The executive compensation controversy: a transatlantic analysis*, Cornell University, ILR School, Institute for Compensation Studies, disponibil la <http://digitalcommons.ilr.cornell.edu/ics/5> accesat la 25.11.2013;

Core, J. E., Guay W. R. & Larcker D. F. (2003), *Executive Equity Compensation and Incentives: A Survey*, Economic Policy Review - Federal Reserve Bank of New York vol. 9, no. 1: 27-50.

Deloitte, *An Update on the Dodd-Frank Executive Compensation and Corporate Governance Provisions*, disponibil la <http://deloitte.wsj.com/cfo/2012/10/03/dodd-frank-executive-compensation-and-corporate-governance-update/> accesat la 25.11.2013;

Feleagă, N. & Vasile, C., (2006), *Guvernanta întreprinderii, între clasicism și modernism*, Economie teoretică și aplicată, no. 7: 21-30;

Feleagă, N., (2006), *Proba europeană a guvernantei întreprinderii românești*, Economie teoretică și aplicată, no. 2:7-12;

Hannes, S., (2010), *Compensating for Executive Compensation: The Case for Gatekeeper Incentive Pay*, California Law Review, vol. 98, no. 2: 385-438;

Jensen, M.C., (2005), *Agency costs of overvalued equity*, Financial Management, vol. 34, no. 1;

Johnson, S.A., Ryan, H.E. & Tian, Y.S., (2008), *Managerial incentives and corporate fraud: the sources of incentives matter*, Review of Finance, vol. 13, no. 1: 115-145;

Marden, R E. & Brackney, K.S., (2009), *Audit risk and IFRS*, The CPA Journal, vol. 79, no. 6: 32-36;

Ronen, J., (2002a), *A Market Solution to the Accounting Crisis*, The New York Times, 8 March 2002;

Ronen, J., (2002b), *Policy Reforms in the Aftermath of Accounting Scandals*, Journal of Accounting and Public Policy, Winter 2002;

Ronen, J., (2002c), *Post-Enron Reform: Financial Statement Insurance and GAAP Re-Visited*, Stanford Journal of Law, Business and Finance, Autumn 2002;

Ronen, J., (2008), *To Fair Value or Not to Fair Value: A Broader Perspective*, Abacus, vol. 44, no. 2: 181-208;

Ronen, J. & K. A. Sagat, (2007), *The Public Auditor as an Explicit Insurer of Client Restatements: A Proposal to Promote Market Efficiency*, Journal of Accounting, Auditing and Finance, Vol. 22, No. 3;

Securities and Exchange Commission, *Corporate Governance Issues, Including Executive Compensation Disclosure and Related SRO Rules*, disponibil la <http://www.sec.gov/spotlight/dodd-frank/corporategovernance.shtml> accesat la 25.11.2013;

Securities and Exchange Commission, *Spotlight on Work Plan for Global Accounting Standards* disponibil la <http://www.sec.gov/spotlight/globalaccountingstandards.shtml> accesat la data 25.11.2013.

Tosi, H. L. & Greckhamer, T., (2004), *Culture and CEO Compensation*, Organization Science, vol. 15: 657-670.

Studiu comparativ privind evoluția și perspectivele pieței de audit financiar în România și Ungaria

Melinda Timea FÜLÖP*

Introducere

La nivel internațional, procesul de audit este reglementat prin Standardele Internaționale de Audit (ISA) elaborate de Federația Internațională a Contabililor (IFAC), prin Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (IAASB).

Alături de Standardele Internaționale de Audit, legislația europeană în domeniu este completată de directivele elaborate de Parlamentul European și Consiliul European, prin Directiva 2006/43/CE privind auditul statutar al conturilor anuale și al conturilor consolidate, care a înlocuit Directiva a VIII-a 84/253/CEE, dar și Directiva a VII-a 83/349/CEE și Directiva a IV-a 78/660/CEE. Directivele reglementează auditul statutar (sau legal) și fixează regulile pe care fiecare stat membru trebuie să le respecte în misiunile de audit, folosind ISA. După cum se cunoaște, directivele contabile 78/660/CEE și 83/349/CEE au fost abrogate și înlocuite prin Directiva 2013/34/UE a Parlamentului European și a Consiliului Europei din 26 iunie 2013.

Cea mai completă și unanim recunoscută definiție a auditului, precum și cea mai des întâlnită, la care subscriem, este cea prezentată de către Asociația Americană de Contabilitate (*American Accounting Association - AAA*) în cadrul „Declarației privind conceptele de bază ale auditului”: „*Auditul este un proces sistematic de obținere și evaluare obiectivă a unor informații privind acțiunile și evenimentele cu caracter economic, în vederea aprecierii gradului de conformitate a acestor*

Abstract

A Comparative Study Regarding the Evolution and Perspective of the Financial Audit Market in Romania and Hungary

The structure of the audit markets in Romania and Hungary has evolved on a free market, under the pressure of the political events, economical ones, and demand and offer of the audit services. The objective of this study was to conduct a comparative analysis on the evolution and structure of the financial audit markets in Romania and Hungary and also of the immediate development perspectives. In this paper were analyzed the evolution and structure of the financial market in Romania and Hungary from the enactment of financial audit until today.

Key words: structure of the audit market, active auditors, non-active auditors, audit companies

JEL Classification: M42

Cuvinte cheie: structura pieței de audit, auditor activi, auditori non-activi, firme de audit

* Asist. univ. dr., Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca, Catedra de Contabilitate și Audit, e-mail: fulop_melinda@yahoo.de

informații cu criteriile prestabilite, precum și de comunicare a rezultatelor către utilizatorii interesați”.

Federația Internațională a Contabililor¹ (IFAC), în cadrul Standardului Internațional de Audit 120, definește obiectivul unui angajament de audit al situațiilor financiare ca fiind posibilitatea dată auditorului să-și exprime opinia cu privire la situațiile financiare, dacă acestea sunt întocmite, sub toate aspectele semnificative, în conformitate cu un cadru identificat de raportare financiară (Fülöp, 2012).

IFAC a creat o comisie permanentă² (IAPC) care are ca misiune analiza practicilor de audit la nivel mondial. Comisia definește auditul ca reprezentând „verificarea informațiilor financiare care emană de la o entitate juridică, efectuată în vederea exprimării unei opinii asupra acestor informații”.

Evoluția și reglementarea diferită a profesiei contabile, a activității de audit financiar atât la nivel internațional, cât și la nivel european este un subiect abordat în literatura de specialitate fie prin comparații între două state (Gri-

gorescu I, 2013), fie prin comparații între mai multe state (Stevenson J, 2002) sau la nivelul tuturor statelor membre (Boța-Avram C, Răchișan R, 2013).

Alegerea celor două state luate în considerare în studiul de față este datorată evoluției asemănătoare din punct de vedere geopolitic, cele două state făcând parte din regiunea de centru și est a Europei, care acum mai bine de 20 de ani au început procesul de tranziție de la o economie centralizată și un regim politic comunist la o economie de piață. În perioada parcursă până în prezent cele două state au făcut eforturi încununute cu succes în a se integra în comunitatea europeană, iar în ceea ce privește profesia de auditor financiar, de a o dezvolta și a-i crea un cadru favorabil de acțiune, conform cu reglementările internaționale (Tiron-Tudor A, Mustață R., 1996).

În plus, între organismele profesionale de audit financiar din cele două state există o relație de colaborare foarte bună, care se materializează într-o serie de acțiuni comune în interesul membrilor lor. În acest sens menționăm cu titlu

Structura piețelor de audit din România și Ungaria a evoluat pe o piață liberă, sub presiunea evenimentelor politice, economice, a cererii și a ofertei de servicii de audit

de exemplu unul dintre cele mai recente evenimente organizate împreună, respectiv workshopul intitulat „Provocările actuale ale profesiei de audit”, eveniment care a avut ca principali vorbitori reprezentanți la nivel național din partea Camerei Auditorilor Financiar din România, respectiv Ana Dincă, primvicepreședinte al Consiliului CAFR și din partea Magyar Könyvvizsgálói Kamara (Camera Auditorilor din Ungaria) prin Lukács János, președintele MKVK, în prezența unei audiențe formate din auditori practicieni din zona de NV a României.

Metodologia cercetării

Având în vedere realizarea obiectivelor propuse în cadrul cercetării, demersul nostru științific se bazează pe o abordare comparativă privind evoluția pieței de audit financiar în România și Ungaria. Dintre cele două forme ale metodei comparative: *analitică* – care presupune compararea asemănărilor și *antidocțică* – care presupune compararea

¹ International Federation of Accountants - IFAC

² International Auditing Practices Committee-IAPC

diferențelor dintre fenomene, am folosit-o pe cea analogică, deoarece am dorit să scoatem în evidență elementele comune.

Datele analizate au fost selectate din bazele de date electronice ale Camerei Auditorilor Financiari din România (CAFR), ale Camerei Auditorilor din Ungaria (MKVK) și de pe site-urile celor două organisme profesionale.

În prima parte a lucrării am realizat o trecere în revistă a reglementărilor privind auditul financiar la nivel internațional, european și național.

Analiza noastră se bazează pe situația auditului financiar din cele două țări deoarece avem o serie de elemente comune atât în ceea ce privește piața, cât și structura celor două organisme profesionale.

În vederea punctării cât mai bune a elementelor comune pe baza comparației dintre cele două organisme profesionale, în cadrul analizei noastre am abordat și analiza evolutivă, începând de la înființarea celor două organisme profesionale și până astăzi.

În urma crizei financiare, s-au întreprins o serie de măsuri în Europa, în vederea consolidării sistemului financiar. Rolul agențiilor de rating, al autorităților de supraveghere sau al băncilor a fost pus sub semnul întrebării, dar, cu toate acestea, nu s-a atribuit nicio vină directă profesiei de audit.

Evoluția și perspectivele pieței de audit financiar în România și Ungaria

Reglementarea activității de audit financiar în România și Ungaria

Profesia de auditor financiar a apărut și s-a conturat în România după anul 1990, în contextul pregătirii aderării țării noastre la Uniunea Europeană, ca una din condițiile acquis-ului comunitar.

Camera Auditorilor Financiari din România este o organizație profesională, persoană juridică autonomă, de utilitate publică, fără scop lucrativ, cu rolul de a organiza, coordona și autoriza, în numele statului, desfășurarea activității de audit extern din România.

Odată cu înființarea Camerei Auditorilor Financiari din România, în baza Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 75/1999 din 1 iunie 1999 (aproximativ, la patru luni de la adoptarea nor-

melor internaționale), Comitetul Provizoriu al CAFR a hotărât asimilarea *Standardelor Internaționale de Audit ale IFAC*, precum și a *Cadrului General al Standardelor Internaționale de Audit* ca bază de efectuare a auditului financiar în România.

Ca și în cazul României și Camera Auditorilor din Ungaria, înființată în anul 1997, are scopul de a organiza, coordona și autoriza, în numele statului, desfășurarea activității de audit extern în Ungaria.

Prin intermediul Legii LV din 1997, a fost încheiată prima perioadă de reînnoire a profesiei de audit din Ungaria. Parlamentul a reintrodus instituția de audit, recunoscând organismul public al auditorilor cu drept la autogovernare. De la data intrării în vigoare a prezentei legi, numai membrii companiilor de audit și auditorii înregistrați în Registrul Camerei sunt autorizați să desfășoare activități de audit.

Misiunea Camerei Auditorilor Financiari din România și a Camerei Auditorilor din Ungaria este de a construi pe o bază solidă identitatea și recunoașterea

publică a profesiei de auditor extern, având ca obiectiv principal dezvoltarea susținută a profesiei și întărirea acesteia cu Standardele de Audit și Codul privind conduita etică și profesională în domeniul auditului financiar prin asimilarea integrală a Standardelor Internaționale de Audit și a Codului de etică al IFAC, care să permită auditorilor financiari, membri ai CAFR și MKVK să ofere servicii de audit extern de o înaltă calitate, în interesul publicului, în general, și al comunității de afaceri, în special.

Obiectivele CAFR și MKVK vizează dezvoltarea profesiei de auditor extern, luând măsurile necesare ca membrii săi să respecte standardele profesionale și de conduită etică la nivel european și internațional; dezvoltarea permanentă a sistemului de monitorizare și competență profesională prin programe de pregătire anuale, astfel încât serviciile oferite de membrii săi să crească din punct de vedere calitativ; asigurarea condițiilor adecvate, astfel încât membrii săi să își poată exercita profesia în mod independent; asigurarea unei comunicări permanente cu membrii săi

în scopul oferirii sprijinului necesar acestora pentru satisfacerea cerințelor clienților; promovarea intereselor profesionale ale membrilor săi la nivel național și internațional; promovarea și dezvoltarea renumelui CAFR și MKVK; identificarea tendințelor de pe piața națională și internațională din domeniu care ar putea influența practica profesiei, astfel încât să poată oferi îndrumarea membrilor în adoptarea unei conduite optime; promovarea rolului Camerelor și a cooperării cu autoritatea de stat și promovarea rolului și implicării auditorului financiar în toate ramurile profesiei (Fülöp, 2012).

Domenii și limite obligatorii de auditare

Limitele obligatorii care impun auditarea în România sunt reglementate de Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 3055/2009, conform căruia, dacă două dintre aceste trei criterii depășesc aceste niveluri, atunci în al doilea an consecutiv trebuie auditate raportările financiare. Acești indicatori sunt: active - 3.650.000 euro, cifra de afaceri - 7.300.000 euro, numărul de angajați - 50.

În afară de aceste categorii de entități care sunt supuse obligatoriu auditului, în România mai sunt supuse auditului statutar: instituțiile de credit, instituțiile financiare nebankare, entitățile de asigurare-reasigurare, entitățile autorizate reglementate și supravegheate de Consiliul pentru Supravegherea în Interes Public a Profesiei Contabile (CSIPPC), societățile de servicii de investiții financiare (Autoritatea de Supraveghere Financiară – ASF), societățile ale căror valori imobiliare sunt tranzacționate pe o piață reglementată, societățile care aparțin unui grup (consolidate), situațiile financiare întocmite în vederea reorganizării, societățile care beneficiază de subvenții din partea statului sau UE, societățile care au optat pentru un audit financiar.

Limitele obligatorii care impun auditarea în Ungaria sunt reglementate de

Legea LXXV/2011. Conform acestei legi indicatorii sunt: cifra de afaceri - aproximativ 650.000 euro (200m HUF) și un număr de 50 de angajați.

În comparație cu limitele la care raportările financiare sunt obligatorii a fi auditate din alte țări europene, rezultă că în România aceste limite sunt mult prea ridicate și se referă numai la societățile foarte mari, ceea ce face ca numărul entităților ce trebuie auditate obligatoriu să fie relativ redus.

Asemănări și deosebiri în atribuțiile date prin lege celor două organizații profesionale

a) Accesul la stagiu

Pentru atribuirea calității de auditor financiar, cadrul legal este Ordonanța de Urgență a Guvernului României nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar, cu modificările și completările ulterioare, coroborate cu prevederile Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 90/2008 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate și Regulamentul de organizare și funcționare al CAFR.

Pentru a obține calitatea de auditori financiari și membri ai Camerei, persoanele fizice trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele condiții:

1. Să fie licențiate ale unei facultăți cu profil economic sau ale unei alte facultăți și să fi urmat un program de pregătire suplimentară cu profil economic (potrivit normelor emise de Cameră, privind programele de pregătire suplimentară acceptate de CAFR);
2. Să aibă vechime în activitatea financiar-contabilă de minimum 4 ani;
3. Să promoveze testul de verificare a cunoștințelor în domeniul financiar-contabil, pentru accesul la stagiu;

4. Să efectueze un stagiul practic de 3 ani în activitatea de audit financiar;
5. Să satisfacă pe parcursul stagiului cerințele Codului privind conduita etică și profesională în domeniul auditului financiar;
6. Să promoveze examenul de competență profesională, organizat la sfârșitul perioadei de stagiul.

În ceea ce privește persoanele fizice ce vor să dobândească statutul de auditori financiari și membri ai Camerei Auditorilor din Ungaria, acestea trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele condiții:

1. Cazier juridic care să nu fie mai vechi de 3 luni;
2. Copie legalizată a diplomei de licență;
3. Copie simplă a certificatului/carnetului de contabil autorizat sau expert contabil (această condiție nu este obligatorie)
4. Să aibă vechime în activitatea financiar-contabilă de minimum 1 an pe bază de adeverință de la locul de muncă;
5. Dovada achitării taxei de procesare.

b) Durata stagiului

Conform prevederilor legale, în România un stagiar trebuie să efectueze un stagiul de pregătire practică de 3 ani, care cuprinde auditarea situațiilor financiare anuale, a situațiilor financiare anuale consolidate sau a unor situații financiare similare. Pe parcursul acestui stagiul trebuie să respecte cerințele Codului Etic al profesiei.

Conform prevederilor Camerei Auditorilor din Ungaria, stagiul cuprinde 5 ani, perioadă în care trebuie promovate toate examenele. Perioada de stagiul se poate prelungi cu un an pe baza unei cereri depuse la Comitetul pentru Educație.

c) Pregătirea stagiilor

Din cei 3 ani de pregătire practică, 2 ani se desfășoară sub îndrumarea unui

auditor financiar activ, membru al CAFR, care are în derulare angajamente de audit.

Stagiarii sunt monitorizați anual de către Departamentul de învățământ și participă la cursurile anuale de pregătire profesională.

Potrivit prevederilor legale, monitorizarea perioadei de stagiul cuprinde următoarele etape:

1. înscrierea în anul I de stagiul;
2. verificarea lucrărilor practice întocmite de stagiar în anul I
3. verificarea caietelor de practică și acordarea vizei anuale pe baza rapoartelor întocmite de îndrumătorii de stagiul;
4. verificarea taxelor achitate de către stagiar, dar și a depunerii raportului de activitate de către îndrumătorii de stagiul, potrivit normelor în vigoare;
5. verificarea îndeplinirii cerințelor de pregătire profesională continuă.

În vederea pregătirii stagiilor, Camera Auditorilor din Ungaria organizează următoarele module pe care fiecare stagiar trebuie să le parcurgă:

- ➔ Drept
- ➔ Fiscalitate
- ➔ Economie și Finanțe
- ➔ Aptitudini organizatorice și de management
- ➔ Contabilitate și Analiză
 - Reglementări contabile din Ungaria
 - Reglementări contabile internaționale
- ➔ Sisteme contabile informaționale
- ➔ Audit și control

La examenul de competență de la finalizarea perioadei de stagiul pot participa stagiarii care au promovat toate examenele și dovedesc parcurgerea perioadei de practică prevăzută.

d) Accesul la profesie

În urma promovării examenului de competență, în ambele țări analizate, auditorii trebuie să se înscrie în registrul auditorilor fie ca membri activi, fie ca membri non-activi. Odată înscris în registrul auditorilor, fiecare membru trebuie să respecte reglementările și cerințele camerei.

e) Pregătirea profesională continuă

Începând cu anul 2012 în România cursurile anuale, obligatorii, de pregătire profesională pentru membrii Camerei, auditori financiari și stagiar în activitatea de audit financiar au fost organizate exclusiv de către CAFR, conform Hotărârii Consiliului Camerei pentru aprobarea Normelor privind Programul de pregătire profesională a auditorilor financiari și a stagiilor în activitatea de audit financiar.

Totodată, anul 2012 a adus ca noutate de pregătire profesională sistemul e-learning „învățăm stând în fața calculatorului”. Programul de pregătire profesională s-a desfășurat sub două forme: sistem clasic și sistem e-learning.

În Ungaria pregătirea profesională continuă este obligatorie pentru membrii Camerei. Fiecare membru trebuie să dobândească 16 credite; un credit corespunde unui modul de pregătire a 2 x 45 minute de curs. Componenta celor 16 credite este: o zi de curs în care se pot dobândi 4 credite, iar restul de 12 credite se pot dobândi fie prin participarea la cursuri organizate de Camera Auditorilor, Camera de Comerț, instituții de formare, fie prin participarea la conferințe naționale și internaționale.

f) Inspekția calității profesionale la nivelul Camerelor

În exercitarea atribuțiilor prevăzute de reglementările interne ale CAFR, Departamentul de monitorizare și competență profesională (DMCP) a efectuat în exercițiul 2012 misiuni de inspekție a calității activității de audit financiar desfășurată de auditorii financiari, membri ai Camerei, persoane fizice și firme de audit.

Tabel 1. **Inspecțiile de calitate efectuate de CAFR în 2011 și 2012**

Rezultate	2011		2012	
	Număr auditori financiari	%	Număr auditori financiari	%
A	307	52,75	234	55,32
B	175	30,07	129	30,50
C	50	8,59	27	6,38
D	10	1,72	6	1,42
Fără calificativ	40	6,87	27	6,38
Total	582	100	423	100

Sursa: Datele au fost culese din Raportul Consiliului Camerei Auditorilor Financiari din România pe anii 2010-2012

În anul 2012 au fost cuprinși în inspecțiile de calitate 582 auditori financiari – membri ai CAFR, din care 308 (53%) sunt firme de audit și 274 (47%) – auditori persoane fizice, având localitățile de reședință în toată țara (Tabelul 1).

Conform cerințelor Uniunii Europene, Camera Auditorilor din Ungaria a înființat, începând cu anul 2002, Departamentul de monitorizare și competență profesională. În anul 2012 au fost cuprinși în inspecția de calitate 652 auditori financiari – membri ai MKVK, din care 79,45% corespund cerințelor, iar 16,87% corespund cerințelor cu anumite recomandări (Tabelul 2).

g) Deontologia profesională

Atât Camera Auditorilor Financiari din România, cât și Camera Auditorilor din Ungaria aplică Codul Etic al profesioniștilor contabili emis de Federația Internațională a Contabililor (IFAC).

Activitatea de etică și deontologie profesională a CAFR este asigurată prin Departamentul de etică, conduită profesională și investigații (DECPI).

Activitatea de etică și deontologie profesională a MKVK este asigurată din anul 2008 de Comisia de disciplină, care înlocuiește de la această dată Consiliul de etică.

Tabel 2. **Inspecțiile de calitate efectuate de MKVK în 2011 și 2012**

Rezultate	2011		2012	
	Număr auditori financiari	%	Număr auditori financiari	%
Corespunzător	471	79,03	518	79,45
Corespunzător cu recomandări	95	15,94	110	16,87
Nu corespund	30	5,03	24	3,68
Total	596	100	652	100

Sursa: <http://www.mkvk.hu/>

b) Dinamica numărului de auditori persoane fizice (active, non-active) și firme de audit

În urma examenului de competență profesională, începând cu anul 2000 Camera Auditorilor Financiari din România înființează Registrul Auditorilor Financiari, în care sunt înscrise primele persoane fizice și juridice. Evidența persoanelor înscrise în registru se face pe două paliere, astfel rezultând membri activi și membri non-activi, precum se poate observa și din Tabelul 3, unde am prezentat o evoluție în timp a membrilor înscriși.

După cum se poate observa din Tabelul 3, ritmul de creștere în România este alert, gradual. Având în vedere nivelul

actual de dezvoltare economică a României și perspectivele apropiate, s-ar putea aprecia că numărul de auditori activi este mare. Dar nu trebuie să omitem faptul că evoluția profesiei este dictată de piață.

De asemenea, remarcăm în Figura 1 o creștere alertă începând din anul 2001 a persoanelor fizice care practică profesia de auditor.

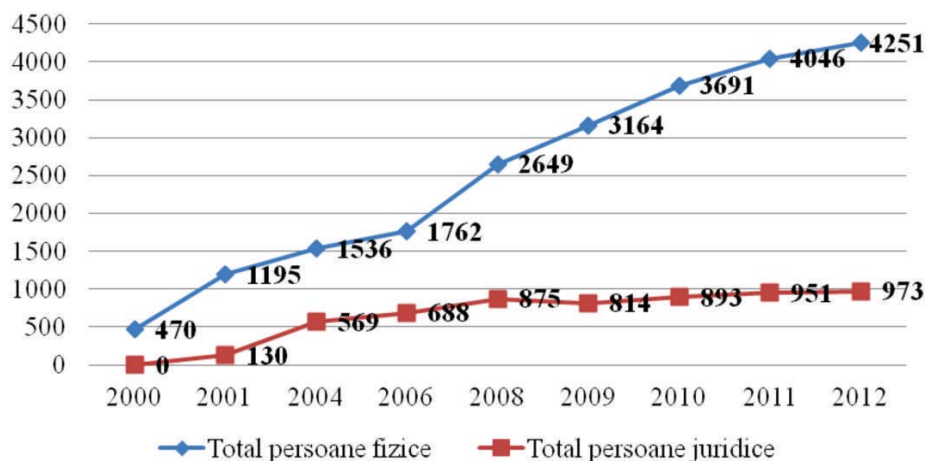
Evoluția numărului de auditori în România, atât persoane fizice, cât și juridice, în anii 2000 – 2012 a urmat o linie continuu ascendentă. Astfel, putem observa că în anul 2000 existau în România un număr de 470 de persoane fizice și 0 persoane juridice înregistrate în Registrul Auditorilor

Tabel 3. **Evoluția numărului de auditori financiari în România, în perioada 2000 - 2012**

	2000	2001	2004	2006	2008	2009	2010	2011	2012
Activi	382	979	1.280	1.465	2.203	2.706	3.134	3.431	3.656
Non-activi	88	216	256	297	446	458	557	615	671
Total persoane fizice	470	1.195	1.536	1.762	2.649	3.164	3.691	4.046	4.251
Total persoane juridice	0	130	569	688	875	814	893	951	973

Sursa: Datele au fost culese din Raportul Consiliului Camerei Auditorilor Financiari din România pe anii 2010-2012

Figura 1. **Evoluția numărului de auditori financiari în România, în perioada 2000 - 2012**

Sursa: Proiecție proprie, pe baza datelor din Raportul Consiliului Camerei Auditorilor Financiari din România pe anii 2010-2012

Financiari al CAFR, iar în anul 2012 numărul acestora ajunge la 4251 persoane fizice și 973 de persoane juridice. Această evoluție, atât la persoanele fizice, cât și la cele juridice, reprezintă o creștere de aproximativ 10 ori.

În urma examenului de competență profesională din anul 1998, Camera Auditorilor din Ungaria înregistrează în Registrul Auditorilor un număr de 5.079 de membri. Evidența persoanelor înscrise în registru se face pe două paliere, astfel rezultând membri activi și membri non-activi, așa cum se poate observa și din Tabelul 4, în care am prezentat o evoluție în timp a membrilor înscrși.

După cum se poate observa din tabel, numărul auditorilor activi este în conti-

nuă scădere comparativ cu numărul de auditori inactivi care este în creștere până în anul 2007, de unde începe să scadă. Percepția publicului este aceea că numărul auditorilor este supradimensionat (World Bank, ROSC 2004³). Camera cuprinde circa 1.800 firme de audit.

j) Organizarea în teritoriu

Sediul central al CAFR se află în București. Până în anul 2010 CAFR nu a deținut filiale sau reprezentanțe regionale. În 26 noiembrie 2010, la Iași, a fost inaugurată prima reprezentanță regională a CAFR, cuprinzând județele Bacău, Botoșani, Iași, Neamț, Suceava și Vaslui. La 28 iunie 2012, la Brașov, a fost inaugurată cea de a doua reprezentanță regională a Camerei Auditorilor Financiari din România pentru cei 582

membri ai CAFR, din care 478 persoane fizice și 104 persoane juridice, din zona Centru. Reprezentanța se adresează auditorilor financiari din județele Alba, Brașov, Covasna, Harghita, Mureș, Prahova și Sibiu.

Comparativ cu structura din România, în Ungaria sediul central al MKVK se află la Budapesta, dar încă de la începutul activității, din anul 1997, Camera Auditorilor din Ungaria deține și 20 de filiale: Budapesta, Baranya, Bács-Kiskun, Békés, Borsod-Abaúj Zemplén, Csongrád, Fejér, Győr-Moson-Sopron, Hajdú-Bihar, Heves, Komárom-Esztergom, Nógrád, Pest, Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Jász-Nagykunszolnok, Tolna, Vas, Veszprém și Zala.

j) Colaborarea cu instituțiile la nivel internațional

În vederea promovării profesionalismului auditorului financiar din România pe plan internațional, Camera Auditorilor Financiari din România participă, în calitate de membru, la activitatea desfășurată de o serie de organisme și instituții profesionale internaționale.

Astfel, CAFR este membru cu drepturi depline al Federației Internaționale a Experților Contabili Francofoni (FIDEF), al Federației Internaționale a Contabililor (IFAC) și al Federației Europene a Contabililor (FEE). De asemenea, Camera este membru instituțional al Asociației Internaționale pentru Educație Contabilă și Cercetare.

CAFR este reprezentată în Comitetul pentru Dezvoltarea Organizațiilor Pro-

Tabel 4. **Evoluția numărului de auditori în Ungaria, în perioada 1998 – 2012**

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Activi	4.393	4.347	4.332	3.743	3.684	3.693	3.693	3.666	3.600	3.576	3.473	3.383	3.335	3.247	3.096
Non-activi	686	853	1.031	1.752	1.967	2.102	2.218	2.278	2.314	2.332	2.318	2.306	2.291	2.255	2.279
Total	5.079	5.200	5.363	5.495	5.795	5.795	5.911	5.944	5.914	5.908	5.791	5.689	5.626	5.529	5.375

Sursa: <http://www.mkvk.hu/>

3 http://www.worldbank.org/ifa/rosc_aa_hun.pdf

fesionale de Contabilitate (PAODC) al IFAC, precum și în grupele de lucru FEE (grupa de lucru Audit, grupa de lucru Piețe de Capital, grupa de lucru Calificare și Acces pe Piață, grupa de lucru Etică etc.).

Camera Auditorilor din Ungaria este membră a Federației Internaționale a Contabililor (IFAC). Din decembrie 2002, Camera Auditorilor din Ungaria are membri activi în cadrul Federației Experților Contabili Europeni (FEE). Aceasta este reprezentată în Consiliul FEE și în Comitetul Națiunilor Dezvoltate al IFAC.

Ambele Camere întrețin relații bilaterale strânse cu o serie de camere profesionale din Europa.

Punctele de vedere ale celor două organizații profesionale privind reforma auditului preconizată la nivelul UE

Din documentele oficiale și din luările de poziție ale reprezentanților autorizați rezultă că atât CAFR, cât și MKVK apreciază acțiunile Comisiei Europene de a consolida rolul auditorului și profesia de audit. Cu toate acestea, se apreciază că în timp ce unele dintre propunerile Comisiei privind cerințele specifice referitoare la auditul statutar al entităților de interes public sunt utile și ar avea șansa de a crește calitatea misiunilor de audit, ca de exemplu aplicarea standardelor internaționale, eliminarea clauzelor restrictive, altele ar trebui reanalizate, întrucât nu vor duce la rezultatele scontate, precum rotația obligatorie a auditorului, interzicerea furnizării de servicii de non-audit clienților de audit, modificarea structurii curente a profesiei.

Atât Camera Auditorilor Financiari din România, cât și Camera Auditorilor din Ungaria susțin necesitatea derulării unor studii de impact și a unor analize

mai detaliate înainte de adoptarea unor măsuri cu caracter obligatoriu ce se pot dovedi esențiale și care pot impune companiilor poveri inutile.

Structura profesiei de audit trebuie menținută, iar rolul organismelor profesionale ar trebui întărit, nu redus, dată fiind experiența pe care o posedă.

Concluzii

Analiza comparativă a organismelor profesionale din cele două țări relevă faptul că înființarea Camerei Auditorilor a fost realizată aproximativ în aceeași perioadă. În Ungaria a fost înființat în anul 1997, iar în România - după doi ani, în 1999.

În ceea ce privește accesul la stagiul și stagiul pe care trebuie să îl realizeze stagiarii pentru a deveni auditori, în ambele țări există aproximativ aceleași criterii. Ca diferențe sesizate între cele două țări, se remarcă atât durata stagiului pe care stagiarii trebuie să îl parcurgă, cât și experiența cerută pentru a putea participa la examenul de acces.

La finalizarea stagiului și promovarea examenului de aptitudini, stagiarii au obligațiile în ambele țări să se înregistreze în registrul auditorilor și, totodată, se

angajează să participe la stagiile de pregătire continuă oferite de cameră în vederea actualizării și menținerii cunoștințelor.

Calitatea serviciilor oferite de membrii camerelor este foarte importantă. Astfel, Camerele au înființat departamente de monitorizare și competență profesională în ambele țări analizate. Aceste departamente sunt însărcinate cu supravegherea și inspecția anuală în mod selectiv a auditorilor, dar și a firmelor de audit.

Analizând situația evoluției membrilor camerelor auditorilor din cele două țări, observăm că în Ungaria numărul membrilor activi a scăzut din anul 1998 până în anul 2012 cu aproximativ 30%. În România, în schimb, se remarcă un trend crescător începând din anul 2000 până în 2012. Astfel, în 2000 aveam înregistrați 382 membri activi persoane fizice, iar în anul 2012, 3.656 de membri activi persoane fizice, deci o creștere de 957%. Dacă analizăm situația persoanelor juridice, în anul 2000 nu aveam înregistrat nici un cabinet de audit, iar în 2012 sunt înregistrate 973 de cabinete de audit. Și în acest caz putem observa un trend alert de creștere a numărului de cabinete de audit.

Pentru o apreciere corectă a pieței reale și potențiale a auditului financiar și înainte de a concluziona dacă numărul auditorilor în cele două țări analizate este mare sau mic, este necesar să avem în vedere câteva probleme și aspecte cu care se confruntă cele două țări.

În urma crizei financiare, s-au întreprins o serie de măsuri în Europa, în vederea consolidării sistemului financiar. Rolul agențiilor de rating, al autorităților de supraveghere sau al băncilor a fost pus sub semnul întrebării, dar, cu toate acestea, nu s-a atribuit nicio vină directă profesiei de audit. În acest context, la 13 octombrie 2010, Comisia Europeană a emis Cartea verde privind politica de audit: lecțiile crizei, care a abordat rolul și domeniul de aplicare al auditului, afirmând că auditul este, alături de supraveghere și de guvernanta corporativă, un element cheie al restaurării stabilității financiare, oferind asigurare asupra veridicității sănătății financiare a tuturor companiilor.

La 30 noiembrie 2011, Comisia Europeană a dat publicității pachetul de propuneri legislative privind reforma auditului, cuprinzând: un proiect de

revizuire a directivei actuale privind auditul statutar (43/2006/CE) și un nou regulament pentru auditorii statuari ai entităților de interes public.

Aceste propuneri au fost supuse unei largi dezbateri în organismele profesionale naționale și internaționale, precum și în instituțiile de profil ale Uniunii Europene. Se apreciază că pașii concreți

întreprinși pentru finalizarea textelor reglementărilor respective se vor încheia prin adoptarea lor în Parlamentul european în primăvara anului 2014.

Considerăm că evoluția și dezvoltarea auditului financiar vor fi dirijate în continuare de evenimentele societății din care face parte, răspunzând intereselor utilizatorilor pe care îi reprezintă. ●

Bibliografie

Boța Avram B, Răchișan R, *Influența guvernantei corporative asupra standardelor de audit și raportare financiară - cazul statelor membre UE*, revista „Audit Financiar” nr. 2/2013

Fülöp, M., *Auditul în guvernanta corporativă*, Editura Alma Mater, Cluj-Napoca, 2012

Grigorescu I., *Paralelă între sistemele de control al calității auditului financiar din România și Spania*, revista „Audit Financiar” nr. 2/2013

Stevenson J., *Auditor Independence: A Comparative Descriptive Study of the UK, France and Italy*, International Journal of Auditing, Volume 6, Issue 2, pages 155–182, July 2002

Tiron Tudor A., Fulop M., Cârstea A., Iosivan R., Covaciu L., Costea A., *Fundamentele auditului financiar*, ed. Accent, Cluj-Napoca, 2009

Tiron Tudor A., Mustață R., *Recent accounting development in Romania on the way to the European and global harmonisation*, 2000, researchgate.net

Tiron-Tudor A., Boța-Avram C., *European Union Directive: The 8th Company Law Directive on Disclosure and Transparency*,

Encyclopedia of Corporate Social Responsibility, Springer, Berlin, 2013, pag 1097-1104

Asociația Americană de Contabilitate, *American Accounting Association*, <http://aaahq.org/>

CAFR, Raportul Consiliului Camerei Auditorilor Financieri din România pentru anul 2010, (2011), <http://www.cafr.ro>

CAFR, Raportul Consiliului Camerei Auditorilor Financieri din Romania pentru anul 2011, (2012), <http://www.cafr.ro>

Federația Internațională a Contabililor, *International Federation of Accounting*, <http://www.ifac.org/>

MKVK, www.mkvk.hu

Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar, publicată în M.O. nr 256/4 iunie 1999, cu modificările și completările ulterioare

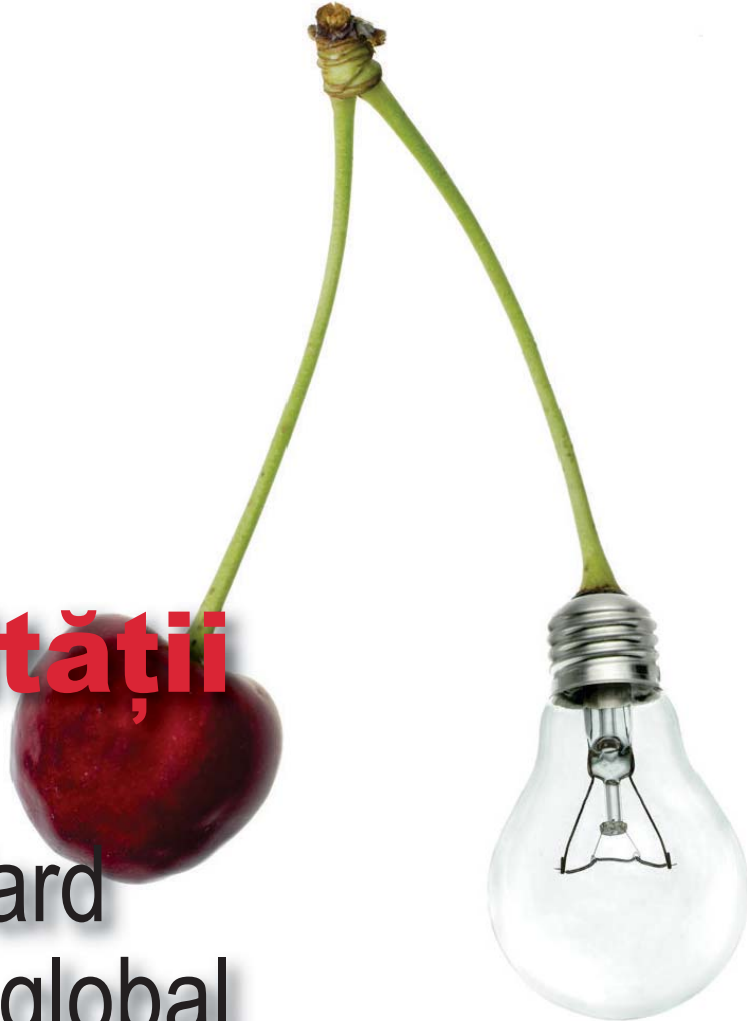
Regulamentul de organizare și funcționare al CAFR, aprobat prin H.G. nr. 433/2011, publicat în M.O. nr. 345 din 18 mai 2011, <http://www.curierulfiscal.ro/2011/06/17/regulamentul-de-organizare-si-functionare-a-cafr/>

Studiu

Raportarea în domeniul responsabilității corporative

– o practică standard
de afaceri la nivel global

Abstract

KPMG Study: Corporate Responsibility Reporting – A Standard Business Practice Worldwide

Reporting on corporate responsibility (CR) is now a standard business practice worldwide, undertaken by almost three quarters (71 percent) of analysed companies, according to the 8th KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting published at the end-2013. This research is more extensive than ever, covering the top 100 companies by revenue across 41 countries, a total of 4100 companies. The 1993 survey looked at companies in just 10 countries. Based on KPMG's survey the number of companies reporting on CR has increased by 7 percentage points since 2011. Among the world's largest 250 companies (the G250), the CR reporting rate is 93 percent. The challenge for companies is to use the CR reporting process to identify the most important environmental and social issues for their business and stakeholders. They can then bring those issues into the heart of corporate strategy to manage risks, unlock opportunities and build long-term value.

Key words: corporate responsibility, business management, risks, opportunities

JEL Classification: M14, F18, F64

Cuvinte cheie: responsabilitate corporativă, managementul afacerii, riscuri, oportunități

Introducere

Companiile și-au pus de mai mult timp întrebarea dacă ar trebui sau nu să publice rapoarte despre responsabilitatea corporativă. Specialiștii KPMG consideră că dezbateră a acestei probleme a luat sfârșit, iar conducătorii firmelor din N100 sau G250 care nu emit încă astfel de rapoarte ar trebui să-și pună întrebarea dacă este în avantajul lor să continue să înoate contra curentului.

Yvo de Boer, președinte la nivel Global al Serviciilor privind Schimbările Climatice și Dezvoltare Durabilă din KPMG, a declarat în acest sens:

„Ca să fim sinceri, trebuie să spunem că raportarea responsabilității corporative nu este lipsită de critici. Unii spun că aceste rapoarte sunt o pierdere de timp și bani, apreciind că sunt atât de dense și de plictisitoare încât nimeni nu s-ar putea deranja să le citească. Alții le

văd ca vehicule corporative pentru *greenwashing*¹, o oportunitate pentru companii de a exagera acțiunile lor sociale și de mediu, fără nici o intenție reală de a schimba ceva. Alții din lumea corporativă consideră că realizarea acestor rapoarte este prea complexă și prea costisitoare și cu o rentabilitate a investiției îndoielnică.

Cu toate că înțeleg îngrijorările din spatele unor astfel de acuzații, cred că astfel de opinii, din fericire, devin rapid depășite.

Da, rapoartele de RC nu sunt de multe ori o lectură ușoară și companiile ar trebui să încerce să comunice aceste informații într-un mod mai digerabil și angajant. Totuși, acesta nu este un argument pentru a nu face astfel de rapoarte.

Da, *greenwashing* poate fi un risc, dar, pe măsură ce timpul trece, părțile interesate – de la ONG-uri și grupuri de presiune până la clienți și investitorii – toate sunt din ce în ce mai mult adepți ale cunoașterii diferenței dintre mișcarea de PR și performanța RC. Nu mai este atât de ușor să tragi „vălul proverbial” peste ochii oamenilor.

Da, raportarea RC făcută în mod corespunzător are nevoie de resurse financiare și umane, dar așa se întâmplă cu toate formele de raportare corporativă. Esențialul, care este pierdut de către mulți dintre cei care fac aceste critici, este faptul că, în secolul 21, raportarea RC este - sau ar trebui să fie - un instrument esențial de management al afacerilor. Acesta nu este - sau nu ar trebui să fie - ceva produs pur și simplu pentru a calma potențiale critici și a rafina aura corporației.

Trăim cu toții, iar unii dintre noi conducem afaceri, într-o lume aflată în cursul unor schimbări de mediu și sociale fără precedent.

Creșterea accelerată a populației alimentează cererea tot mai mare de resurse limitate. Vremea extremă imprevizibilă afectează livrările de mărfuri cheie. Schimbarea condițiilor sociale și a așteptărilor populației determină atât creșterea puterii de cumpărare, cât și tulburări sociale.

Raportarea RC este mijlocul prin care o afacere poate înțelege atât expunerea sa la riscurile acestor schimbări cât și potențialul de a profita de noile oportunități comerciale. Raportarea RC este procesul prin care o companie poate aduna și analiza datele de care are nevoie pentru a crea valoare pe termen lung și elasticitate la schimbările de mediu și sociale. Raportarea CR este esențială pentru a convinge investitorii că afacerea dvs. are un viitor dincolo de trimestrul următor sau de anul viitor.

Ceea ce mă încurajează cel mai mult cu privire la rezultatele din acest an ale sondajului KPMG despre raportarea responsabilității corporative sunt semnalele că multe dintre cele mai mari companii din lume folosesc procesul de raportare RC pentru a aduce responsabilitatea corporativă și sustenabilitatea chiar în centrul strategiei lor de afaceri, acolo unde îi este locul.

Aproape toate din cele mai mari 250 de companii din lume raportează asupra RC. Astfel, 9 din 10 folosesc rapoartele lor pentru a identifica modificări de mediu și sociale care au impact asupra afacerii și asupra părților interesate; 8 din 10 raportează că au o strategie pentru gestionarea riscurilor și oportunităților; 7 din 10 raportează că aceste schimbări aduc oportunități pentru inovare de noi produse și servicii. O minoritate, care bănuiesc că este în creștere, de aproximativ o treime, raportează, de asemenea, oportunități de a-și crește cota de piață și de a-și reduce costurile.

Sensul indus de aceste companii va fi urmat de alții. Direcția de deplasare este clară.

După cum se constată din acest studiu, raportarea RC pare a fi o practică standard în afacerile din întreaga lume, chiar și în acele regiuni geografice și sectoare de activitate care în urmă cu doar doi ani rămăseseră în urmă.

Întrebările pe care ar trebui companiile să și le pună acum, și la care ne-am străduit să răspundem în această publicație, sunt: *Ce ar trebui să prezentăm în raport?*, *Cum ar trebui să se prezinte raportul?* și, cel mai important, *Cum putem folosi cel mai bine procesul de raportare pentru a genera valoare maximă, atât pentru acționarii noștri, cât și pentru alte părți interesate?*

¹ Termenul de *greenwashing* se folosește pentru a descrie activitatea organizațiilor care încearcă să demonstreze că adoptă practici benefice pentru mediu (n.r.).

Metodologia și domeniul de aplicare a studiului

Studiul se bazează pe un sondaj detaliat despre raportările companiilor cu privire la performanțele la nivelul responsabilității corporative (RC), realizat de KPMG pe baza informațiilor publice disponibile în rapoartele financiare, în rapoartele în domeniul RC de sine stătătoare sau disponibile pe site-urile firmelor respective. Au fost utilizate rapoartele publicate între jumătatea anului 2012 și jumătatea anului 2013 în primul rând și, dacă acestea nu au existat, s-au folosit informații din 2011.

Terminologia folosită pentru raportări variază de la o firmă la alta. Studiul KPMG a relevat faptul că termenii cel mai frecvent utilizați la nivel global sunt „responsabilitatea corporativă” (14%)

sau „responsabilitate socială corporativă” (25 %) și raportul de „sustenabilitate” (43%). În acest document se utilizează termenul „responsabilitatea corporativă” (RC).

Prima parte a acestui document evaluează raportările privind responsabilitatea corporativă în rândul celor mai mari 100 de companii după cifra de afaceri, din 41 de țări. Cele 4.100 de companii participante la sondaj sunt menționate în document drept firmele “N100” și includ atât companii publice cotate la bursă, cât și firme cu diferite structuri de proprietate, respectiv de stat sau private. La această ediție, care marchează 20 de ani de la publicarea primului sondaj, în 1993, s-au alăturat studiului nouă țări noi, în timp ce alte două țări (Bulgaria și Ucraina), incluse în 2011, nu mai sunt parte a studiului din 2013 (Tabelul 1).

Criteriile care au stat la baza colectării datelor de către analiștii KPMG sunt următoarele:

- ➔ numărul companiilor care au publicat informații despre RC în rapoarte de sine stătătoare și în rapoarte anuale, pe țări și sectoare de activitate
- ➔ formatul și modul de integrare a rapoartelor RC

- ➔ utilizarea de linii directoare și standarde de raportare
- ➔ rata și tipul de verificare a informațiilor despre RC, furnizorul asigurării și rectificarea datelor.

A doua parte a acestui studiu evaluează calitatea raportării în rândul celor mai mari 250 de companii la nivel mondial, listate în clasamentul pentru anul 2012 al *Fortune Global 500*, care își desfășoară activitatea în 14 sectoare industriale și au sediul central în 30 de țări diferite. În studiul KPMG, acestea sunt menționate drept companii “G250”.

Tendențe globale

Raportarea RC ar putea cunoaște o creștere excepțională în țările cu economii emergente. În ultimii doi ani s-a manifestat o creștere dramatică a ratelor de raportare privind RC în zona Asia-Pacific. Aproape trei sferturi (71%) din companiile cu sediul în această regiune publică în prezent rapoarte RC – o creștere de 22% față de anul 2011, când mai puțin de jumătate (49%), emiteau aceste rapoarte.

Americile au depășit Europa, devenind lider regional în raportarea RC, în mare parte datorită creșterii înregistrate în

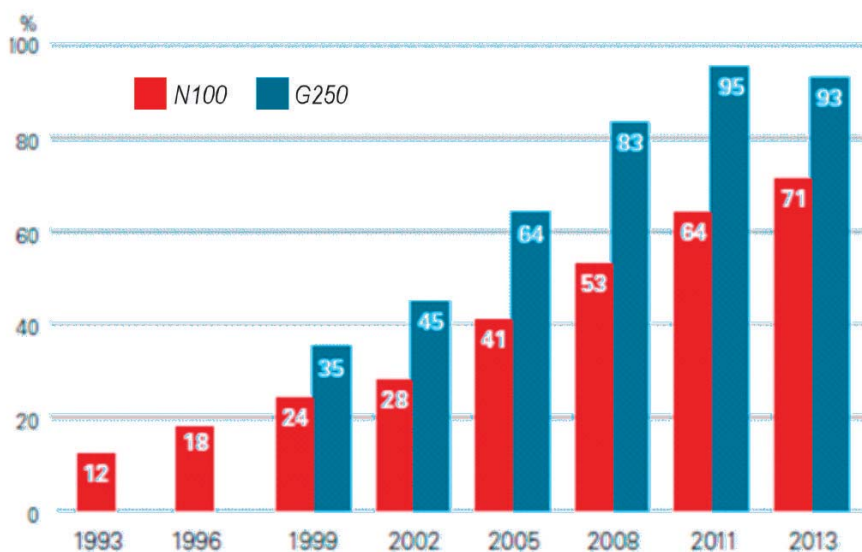
Tabel 1. Țările incluse în sondajul KPMG din 2013

Americile	Asia-Pacific	Europa	Orientul Mijlociu și Africa
Brazilia	Australia	Δ Belgia	Δ Polonia
Canada	China (incl. Hong Kong)	Danemarca	Portugalia
Chile	India	Finlanda	România
Δ Columbia	Δ Indonezia	Franța	Rusia
Mexic	Japonia	Germania	Slovacia
	Δ Kazahstan	Grecia	Spania
SUA	Δ Malaezia	Ungaria	Suedia
	Noua Zeelandă	Italia	Elveția
	Singapore	Olanda	Marea Britanie
	Coreea de Sud	Δ Norvegia	
	Taiwan		

Δ Țări noi care s-au alăturat sondajului în 2013

Sursă: KPMG International, „The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2013”, decembrie 2013

Figura 1. Evoluția raportărilor de RC din 1993

Sursă: KPMG International, *The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2013*, December 2013

America Latină. În prezent emit rapoarte de CR 76% dintre companiile din America, 73% în Europa și 71% în Asia-Pacific.

Pe țări, cea mai mare creștere în raportarea CR față de anul 2011 s-a constatat

în: India (53 puncte procentuale), Chile (46 p.p.), Singapore (37 p.p.), Australia (25 p.p.), Taiwan (19 p.p.) și China (16 p.p.).

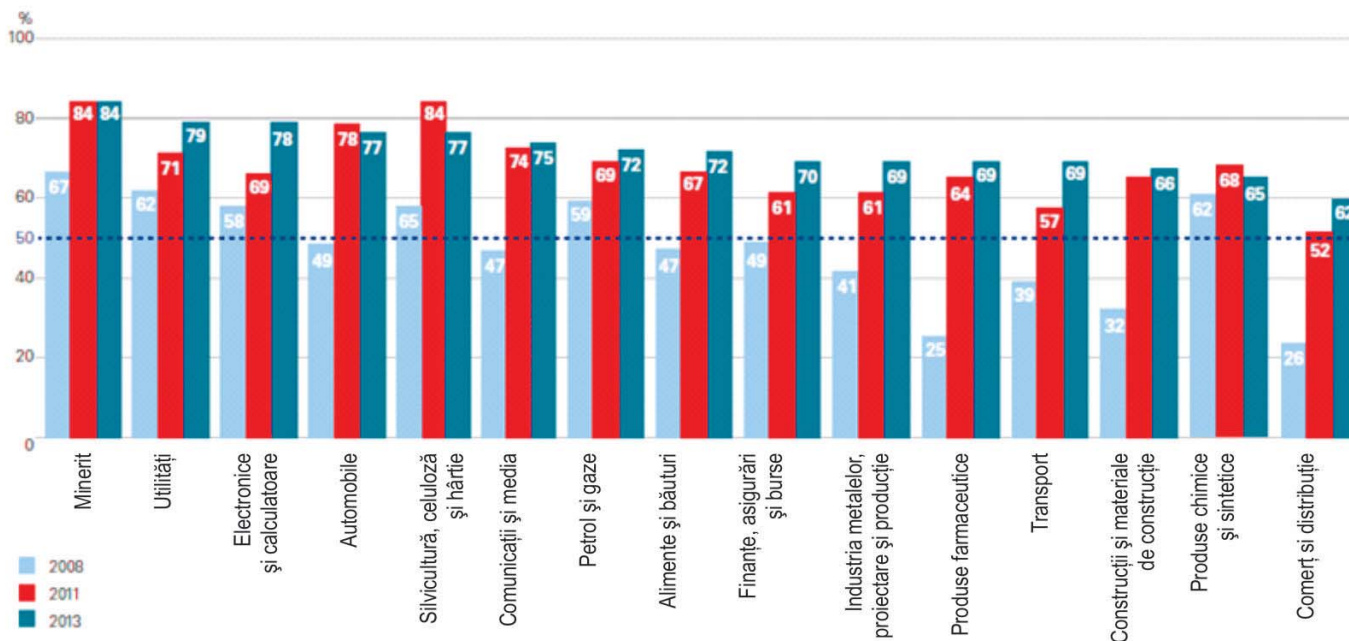
Raportarea RC este acum incontestabil o practică de afaceri curentă la nivel

mondial, realizată de aproape trei sferturi (71%) dintre cele 4.100 de companii din N100 participante la sondaj în 2013. Această rată globală de raportare RC reprezintă o creștere de 7 p.p. față de anul 2011, atunci când mai puțin de două treimi (64%) dintre companiile analizate au emis rapoarte de RC.

În rândul celor mai mari 250 de companii din lume, rata de raportare RC este mai mult sau mai puțin stabilă la 93% (Figura 1).

Sondajul KPMG a scos la iveală un decalaj mic între sectoarele industriale leader și cele rămase în urmă. Astfel, în toate sectoarele mai mult de jumătate din companii emit rapoarte cu privire la RC, ceea ce înseamnă că raportarea poate fi considerată o practică standard la nivel mondial, indiferent de domeniul de activitate. Cu doi ani în urmă, mai puțin de jumătate din sectoarele de activitate au avut rate de raportare de peste 50%. În același timp, diferența dintre cel mai mare și cel mai mic scor obținut de sectoarele de activitate a scăzut acum la 22 de puncte procentuale.

Figura 2. Tendințele privind raportarea RC pe sectoare de activitate

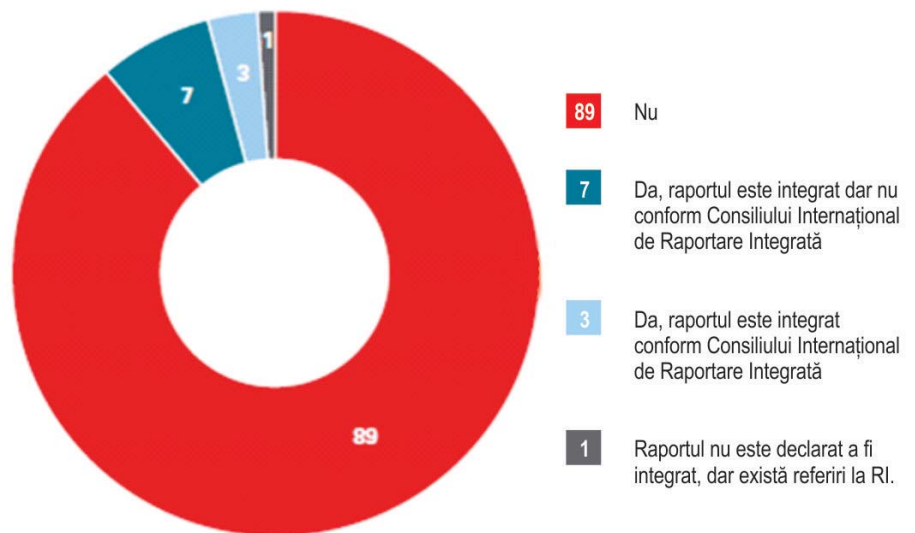
Sursă: KPMG International, *The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2013*, December 2013

Unele sectoare au făcut pași mari în ultimii ani. Sectorul de automobile și cel de comunicații și mass-media au acum unele dintre cele mai înalte niveluri de raportare a RC (77%, respectiv 75%), în timp ce acum cinci ani, în 2008, ratele lor de raportare privind RC au fost printre cele mai scăzute (49% și 47% – Figura 2).

Includerea de informații privind RC în raportul anual a devenit o practică standard. Peste jumătate din companiile care raportează la nivel mondial (51%) includ acum informații RC în rapoartele lor financiare anuale. Aceasta este o creștere izbitoare față de situația din 2011 (când numai 20% făceau acest lucru) și față de cea din 2008 (doar 9%). Totuși, includerea de informații privind CR în raportul anual nu implică faptul că societățile au îmbrățișat tendința raportării integrate (RI); numai una din 10 companii care raportează în domeniul RC declara că publică un raport integrat (Figura 3).

Utilizarea liniilor directoare ale Inițiativei de Raportare Globală (GRI) este aproape universală. Studiile arată că

Figura 3. În ce măsură companiile au elaborat rapoarte integrate

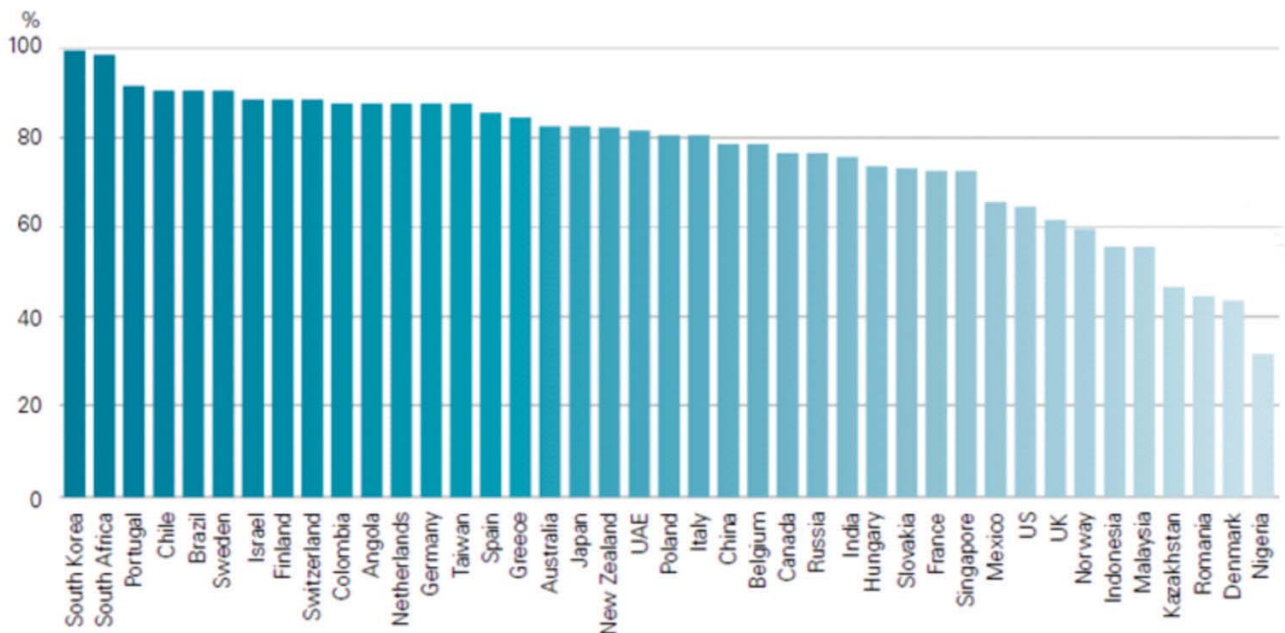

Sursă: KPMG International, The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2013, December 2013

există tendința de utilizare a raportării integrate (RI) ca destinație a raportării corporative, dar puține companii fac acest lucru. Există însă suspiciuni că RI s-ar putea mai degrabă să limiteze decât să îmbunătățească comunicarea cu pri-

vire la RC și la sustenabilitate în special pentru grupurile de interese non-financiare. Specialiștii KPMG apreciază că RI ar putea fi un catalizator al managementului integrat. Dintre companiile care raportează la nivel mondial, 78%

Figura 4. Unde se folosesc cel mai mult liniile directoare GRI

Sursă: KPMG International, The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2013, December 2013

se referă la ghidurile de raportare ale GRI în rapoartele lor RC, o creștere de 9 p.p. de la sondajul din 2011 (mai mult de 90% fac acest lucru în Coreea de Sud, Africa de Sud, Portugalia, Chile, Brazilia și Suedia).

Printre cele mai mari 250 de companii din lume, rata este chiar mai mare decât în cazul N100: 82% dintre companiile G250 care raportează cu privire la RC se referă la liniile directe GRI, spre deosebire de 78% în 2011 (Figura 4).

Opțiunea de a avea o asigurare externă asupra informațiilor privind RC și sustenabilitatea are tendința de a deveni o practică standard în afaceri. Se pare că în această privință punctul critic a fost depășit.

Mai mult de jumătate (59%) dintre companiile G250 care raportează date privind RC investesc acum în asigurarea externă, în creștere cu până la 46% față de 2011. Două treimi dintre acele companii care investesc în asigurarea informațiilor aleg să angajeze o firmă importantă de contabilitate (Figura 5).

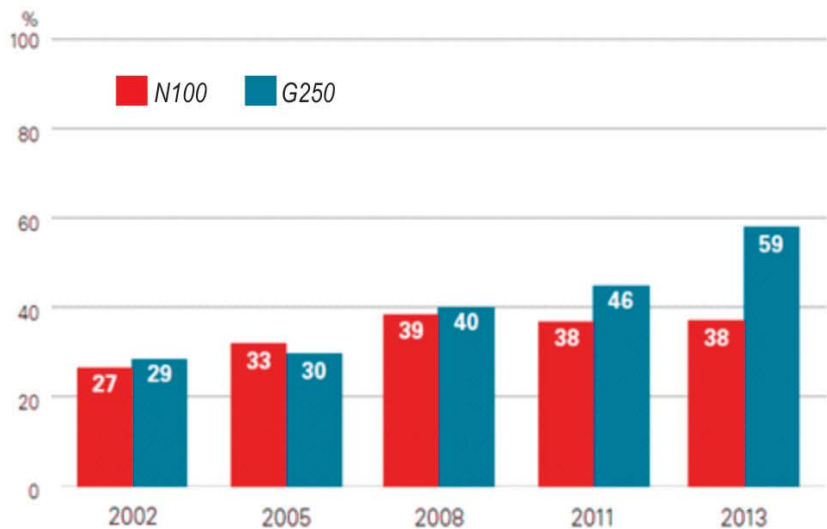
Multe firme trebuie să facă față presiunilor de a conferi părților interesate încredere în ceea ce spun, iar asigurarea corectitudinii informațiilor poate ajuta în obținerea acestei credibilități.

Evaluarea calității raportării

Pentru a evalua calitatea raportării în domeniul RC, în studiul KPMG a fost acordat un punctaj companiilor, pe baza a șapte criterii-cheie: 1- strategie, risc și oportunități; 2 - identificarea problemelor; 3 - obiective și indicatori; 4 - furnizorii și lanțul de aprovizionare; 5 - implicarea părților interesate; 6 - guvernarea activității de RC și 7 - transparență și echilibru.

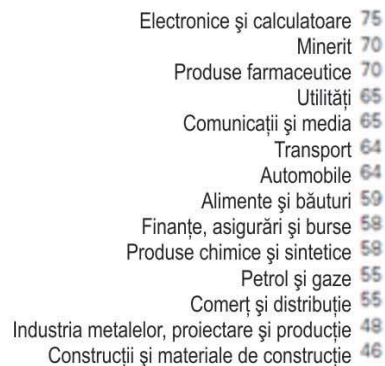
Astfel, scorul mediu al calității raportării primit de companiile G250 pentru rapoartele lor de RC a fost de 59 din 100. Aceasta indică faptul că mai este

Figura 5. Asigurarea informațiilor privind RC

Sursă: KPMG International, The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2013, December 2013

Figura 6. Calitatea raportărilor în rândul companiilor G250 pe sectoare de activitate

Sursă: KPMG International, The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2013, December 2013

destul loc pentru o îmbunătățire generală. Raportarea cu privire la obiective și indicatori este cel mai bine dezvoltată până în prezent, cu un scor mediu de 68 din 100. De asemenea, marile companii par să raporteze cu privire la materialitate și strategie, cu un scor mediu de 66, respectiv 62.

Un domeniu - cheie în privința îmbunătățirilor îl reprezintă raportarea asupra furnizorilor și lanțului valoric, unde media calității raportării în rândul G250 a fost de 46 din 100, urmată îndeaproape de implicarea și consultarea părților interesate, cu un scor mediu de 53 din 100.

Circa un sfert din G250 (63 de firme) au un punctaj de peste 80 din 100 cu privire la criteriile de calitate, iar 10 companii au un scor mai mare de 90. Aceste firme provin din Europa și SUA.

Țările europene din G250 au obținut cel mai mare scor mediu privind calitatea raportărilor din domeniul RC, de 71 din 100, față de 54 în țările Americii și 50 în cele din Asia-Pacific. Dintre țările europene, cele mai mari punctaje le-au obținut firmele din Italia (85), Spania (79) și Marea Britanie (76).

Marile companii din domeniile electronice și calculatoare, minier și farmaceutic realizează rapoartele de RC de cea mai bună calitate. Scorul lor mediu este de 75,70, respectiv 70. Totuși, unele sectoare care se confruntă cu riscuri și oportunități semnificative și au un important potențial impact social și de mediu, publică rapoarte care au punctaje sub media globală. Sectoarele petrol și gaze, comerț, metale, inginerie și producție și construcții și materiale de construcție au scoruri medii de 55, 55, 48 și 46 din 100. (Figura 6)

Strategie, risc și oportunități

Raportarea ar trebui să includă o definiție clară a riscurilor și oportunităților cu care se confruntă o afacere și ar trebui să explice acțiunile care se întreprind în

acest sens. Majoritatea raportărilor G250 în domeniul RC (87%) identifică cel puțin câteva schimbări sociale sau de mediu (sau „factori de presiune”) care afectează afacerile. Schimbările climatice, deficitul de resurse naturale, energia și carburanții sunt cel mai des menționate.

Tot mai multe companii sesizează mai degrabă oportunitățile decât riscurile în ceea ce privește aspectele de RC: 81% dintre firmele care raportează au identificat riscuri de afaceri determinate de factorii sociali și de mediu, în timp ce 87% au identificat oportunitățile comerciale.

Oportunitatea amintită cel mai des legată de schimbările sociale și de mediu este inovarea de noi produse și servicii, menționată de 72% din rândul companiilor G250, urmată de consolidarea brandurilor și a reputației corporative - 51%, de îmbunătățirea poziției pe piață/creșterea cotei de piață - 36% și de scăderea costurilor - 30%.

Doar una din zece firme (12%) a identificat accesul îmbunătățit la capital sau îmbunătățirea valorii acțiunilor drept o oportunitate a schimbării sociale și de mediu.

Multe firme nu văd responsabilitatea socială ca pe o problemă morală, ci ca pe o problemă de bază legată de riscuri și oportunități. Tot mai mulți investitori acceptă faptul că factorii de mediu și sociali au impact asupra valorii companiei. Totuși, foarte puține firme declară riscuri evaluate în rapoartele lor de RC.

KPMG a identificat șase tipuri de riscuri-cheie cu care se pot confrunta companiile:

- ➔ **Riscul fizic** se referă la deteriorarea activelor și a lanțului de aprovizionare din cauza unui impact fizic, cum ar fi furtuni, inundații, deficit de apă, creșterea nivelului mării.
- ➔ **Riscul de reglementare** se referă la schimbări complexe și rapide în peisajul reglementărilor .

- ➔ **Riscul reputațional** implică deteriorarea reputației corporației în urma unui eveniment cu impact negativ în care a fost implicată.
- ➔ **Riscul competitivității** are în vedere impactul dinamicii rapide a piețelor aflate în schimbare și incertitudinea determinată de aprovizionare și de volatilitatea prețurilor produselor-cheie.
- ➔ **Riscul social** se referă la conflicte, tulburări sociale, proteste ale comunității sau angajaților, lipsa forței de muncă, migrația forței de muncă etc.
- ➔ **Riscul juridic** urmărește expunerea firmei la potențiale acțiuni în justiție, de exemplu cu privire la nedivulgarea de informații privind mediul, sociale și de conducere.

Riscul reputației este tipul de risc cel mai des citat de respondenții sondajului, fiind menționat de 53% dintre companiile G250. Doar un număr mic dintre rapoartele de RC ale acestor companii (5%) includ informații despre valoarea financiară aflată în joc ca urmare a riscurilor de mediu și sociale. Un număr important de firme menționează alte tipuri de riscuri care afectează și operațiunile companiei nu doar reputația acesteia: riscul reglementărilor legislative (48%), riscul competiției (48%), riscul fizic (38%), riscul social (36%) riscul juridic (21%).

Regiunea Americilor este singura în care riscurile legate de competiție și reglementări sunt menționate în raportările de RC mai des decât riscurile reputaționale. Majoritatea companiilor din rândul G250 care raportează (83%) au declarat că au o strategie de responsabilitate corporativă. Companiile din zona America s-au referit cel mai puțin la strategie.

Materialitate

Rapoartele de RC ar trebui să demonstreze că firma respectivă a identificat problemele de RC cu impactul potențial

cel mai mare atât asupra afacerii în sine, cât și asupra părților interesate.

Companiile trebuie să prezinte clar procesul pe care l-au folosit pentru a evalua materialitatea, modul în care au fost implicate părțile interesate în acest proces și cum au folosit evaluarea materialității pentru a informa cu privire la raportare și managementul riscurilor și oportunităților în domeniul RC.

Peste 79% dintre companiile G250 s-au preocupat de identificarea problemelor de RC importante pentru afacere și pentru părțile interesate.

Obiectivele și indicatorii

Companiile ar trebui să urmărească obiective semnificative și indicatori-cheie de performanță pentru a măsura progresele în domeniul RC și a le raporta corect.

Una din opt companii G250 (13%) a raportat că nu are obiective de RC, iar un sfert (26%) nu leagă obiectivele lor privind RC de problemele materiale.

Furnizorii și lanțul de aprovizionare

Rapoartele de RC ar trebui să explice impactul social și de mediu pe care-l are lanțul de aprovizionare al firmei, precum și impactul în aval al produselor și serviciilor și să arate cum gestionează aceste impacturi.

Sondajul KPMG arată că unele sectoare care au lanțuri de aprovizionare complexe, cu un potențial de riscuri catastrofale de mediu și sociale, au niveluri mici de raportare a problemelor privind lanțul de aprovizionare. Recentele incidente privind deversările de petrol și catastrofele din fabrici ar trebui să le reamintească oamenilor de afaceri cât de important este să se gestioneze impactul de mediu și social asupra lanțului de aprovizionare. Dacă nu vor face acest lucru, companiile nu vor mai obține licență pentru a funcționa în lumea globalizată a secolului 21. De aceea, ele trebuie să construiască urgent încrede-

rea în rândul consumatorilor, a comunităților, a investitorilor și a altor părți interesate că lanțul lor de aprovizionare este bine gestionat. O responsabilitate corporativă transparentă este o cale efectivă de a construi o astfel de încredere.

Companiile din sectorul produselor chimice și sintetice raportează cel mai puțin cu privire la problemele lanțului de aprovizionare (60% din eșantionul G250). Cele mai multe firme care fac referire la această problemă sunt în sectorul produselor electronice și calculatoarelor.

Firmele din Europa sunt cele mai deschise în a discuta detaliat impactul de mediu și social al produselor lor – aproape trei sferturi (73%), în timp ce în America mai puțin de jumătate dintre companii (49%) oferă informații detaliate în acest sens, iar în Asia-Pacific cifra scade la 32%.

Implicarea părților interesate

Potrivit specialiștilor KPMG, firmele ar trebui să identifice în rapoartele lor de RC părțile interesate și să explice procesul folosit pentru antrenarea lor în acest proces și acțiunile întreprinse ca răspuns la solicitările/propunerile acestora.

Companiile din America și Asia-Pacific se situează în urma celor din Europa în modul de a explica procesul de implicare a părților interesate, patru din 10 companii din această zonă neoferind nicio explicație. Sectoarele cele mai preocupate de acest aspect sunt cel minier și industria metalelor. Doar o treime din companiile G250 (31%) includ comentariile părților interesate în raportările lor de RC.

Guvernarea activității de RC

Rapoartele ar trebui să arate clar cum este condusă responsabilitatea corporativă în companie, cine este responsabil pentru performanța în acest domeniu și cum se raportează RC la remunerații.

Puține companii mari leagă performanțele în domeniul RC de remunerație. Circa un sfert dintre acestea (24%) au raportat că consiliul de administrație al firmei are responsabilitatea pentru RC. În majoritatea firmelor din rândul G250 (61%), RC este condusă de către o unitate dedicată. Numai una din 10 firme (10%) raportează o legătură clară între performanțele în domeniul RC și remunerarea executivului sau a angajaților.

Transparență și echilibru

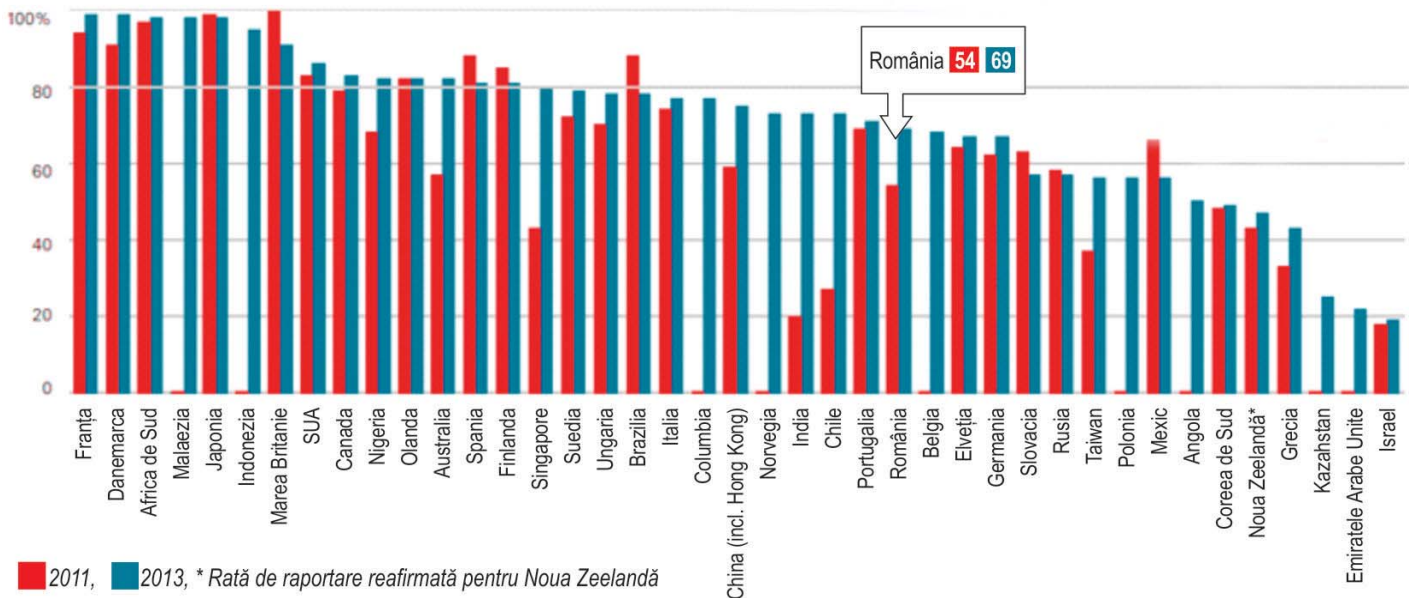
Rapoartele de RC ar trebui să fie echilibrate și să includă informații cu privire la provocări și eșecuri, dar și la realizări.

Numai 23% dintre companii au publicat un raport foarte echilibrat care pune în discuție atât provocările și eșecurile, cât și succesele în aria RC; majoritatea firmelor care fac acest lucru provin din domeniul alimentației și băuturilor, farmaceutic și electronice și calculatoare.

Situația în România

Analiza primelor 100 de companii din România în funcție de venit (N100) indică o creștere a numărului celor care raportează cu privire la dezvoltarea durabilă – fie într-un raport local, fie

Figura 7. Locul României în privința raportării RC

Sursă: KPMG International, *The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2013, December 2013*

prin furnizarea de informații pentru un raport de RC de grup – de la 54 identificate în studiul similar realizat în 2011 (bazat pe informații publicate în 2009 – 2010), la 69 în studiul recent finalizat (bazat pe informațiile din 2011 – 2012). Principalul motiv pentru acest progres este reprezentat de faptul că un număr tot mai mare de companii multinaționale prezente în România furnizează informații pentru rapoarte de RC către grup (Figura 7).

Sursele de informare pentru studiul realizat în 2013 au constat în date publice privind cele mai recente rapoarte de RC sau dezvoltare durabilă ale companiilor analizate, informații din rapoartele anuale, precum și în informații online/rapoarte de RC interactive, referitoare la anul 2012 sau 2011.

Rezultatele studiului evidențiază diferența dintre companiile multinaționale cu operațiuni în România, care sunt mai active cu privire la raportarea în domeniul RC și companiile cu capital 100% românesc – mai puțin preocupate de publicarea voluntară a informațiilor non-financiare.

Conform ultimelor rezultate, 33 de companii din cele N100 raportează local informații cu privire la performanța lor în domeniul dezvoltării durabile, fie într-un raport de RC separat, fie sub forma unei secțiuni din raportul anual. Celelalte 36 raportează numai către grup.

Ghidul GRI este cel mai frecvent utilizat la nivel mondial pentru raportarea în domeniul RC și este recunoscut ca un barometru pentru cele mai bune practici în acest domeniu. Cu toate acestea, principiile de raportare din acest ghid sunt aplicate de numai 3 din cele 33 de companii ce raportează local.

Concluzii

Șerban Toader, Senior Partner al KPMG România, concluzionează:

„Companiile din piața românească care sunt reticente în ceea ce privește raportarea în domeniul dezvoltării durabile vor trebui să-și reconsidere poziția, deoarece aceste rapoarte sunt acum obligatorii în 10 din cele mai importante economii mondiale și este de așteptat să devină obligatorii în toate țările UE.

În conformitate cu propunerile actuale la nivel european, raportarea în domeniul RC va deveni o obligație legală pentru companiile mari (al căror număr de angajați depășește 500 sau a căror bilanț depășește 20 de milioane de euro sau cu o cifră de afaceri netă mai mare de 40 de milioane euro). De asemenea, un număr tot mai mare de burse de valori au condiții de listare care includ rapoartări privind impactul asupra mediului și guvernanta companiilor”.

„Lipsa asigurării externe a rapoartelor publice de dezvoltare durabilă, sau a opiniei unei terțe părți referitoare la informațiile non-financiare publicate, indică faptul că firmele ce operează în România nu conștientizează încă modul în care o astfel de verificare externă poate ajuta la creșterea încrederii părților interesate în ceea ce privește informațiile publicate”, comentează **Geta Diaconu**, director Asistență în domeniul dezvoltării durabile, KPMG România.

Traducere și adaptare
Cristiana RUS ●

Studiu privind fundamentarea deciziilor manageriale în vederea eficientizării investiției acționarilor în entitățile auditate

Sorin Romulus BERINDE*, Adrian GROȘANU** & Paula Ramona RĂCHIȘAN***

Abstract

Study Regarding the Substantiation of Managerial Decisions for a More Efficient Use of Shareholders' Investments in the Audited Entities

The study of the impact of shareholder structure, in the case of audited entities, on the effectiveness of the use of resources invested by shareholders may be a useful source of information not only for investors, in the event of taking decisions to invest or disinvest, but also for managers, in terms of assessing the strengths and weaknesses of managerial policies that have been adopted. Thus, the authors have analyzed the stockholders investment efficiency, as the basis to future management decisions ensuring increased efficiency of shareholders capital. The object of the study is represented by audited entities from the North-West Region between 2005 and 2012, which published their financial statements for each financial year between 2008 and 2012. The authors have conducted a separation of the effectiveness of the use of own capitals into three components: profit

rate, rotation speed of total assets and financial leverage effect. By applying the method of indices, the authors concluded that the audited entities which include only local participation in social capital provide shareholders an average yield higher than that offered by bank deposits. On the other hand, the audited entities with foreign participation in social capital ensure a level of effectiveness which is below that of bank deposits, due to a low value of profit rate and to the lower effectiveness stemming from the use of total assets.

Key words: return on common equity, audited entities, managerial decisions, effectiveness of shareholders' investment, corporate governance

JEL Classification: M42, M41, M48

Cuvinte cheie: rata rentabilității capitalului propriu, entități auditate, decizii manageriale, eficiența investiției acționarilor, guvernanta corporativă

* Auditor financiar, Lect.univ.dr., Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Facultatea de Business, e-mail: sorin.berinde@tbs.ubbcluj.ro

** Auditor financiar, Conf. univ. dr., Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, e-mail: adrian.grosanu@econ.ubbcluj.ro

*** Auditor financiar, Conf. univ. dr., Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, e-mail: adrian.grosanu@econ.ubbcluj.ro

1. Introducere

Structura acționariatului și influența acesteia asupra performanței economice prin intermediul mecanismului guvernantei corporative au fost analizate în literatura de specialitate (Boța-Avram, 2012). În ceea ce privește cuantificarea eficienței unei investiții într-o entitate, o multitudine de indicatori fac recurs frecvent la dimensiunea cifrei de afaceri, a profitului net, a veniturilor și cheltuielilor, a activelor totale, a datoriilor, a capitalurilor proprii sau permanente. Dintre acestea, în lucrarea de față, considerăm eficiența utilizării capitalurilor acționarilor măsurată prin intermediul ratei rentabilității capitalului propriu. Valoarea optimă a acestui indicator conform unor studii din literatura de specialitate (Brigham et al, 1999), se situează în jurul valorii de 15%. Alți autori (Achim, 2009) apreciază ca oportună pentru stabilirea valorii optime a acestui indicator folosirea ca punct de reper a nivelului ratei dobânzilor bancare la depozitele constituite cu scadență la un an. În funcție de nivelul eficienței utilizării capitalurilor acționarilor, deținătorii de resurse de finanțare pot aprecia, la nivel anual, dacă este oportună investirea surplusului financiar în acțiuni sau este mai rentabilă păstrarea economiilor în depozite bancare.

Obiectivele pe care le-am urmărit în acest studiu sunt următoarele:

- constatarea nivelului și a evoluției eficienței utilizării capitalurilor proprii într-un anumit interval temporal;
- conceperea unei metodologii pentru evaluarea evoluției în timp a eficienței utilizării capitalurilor proprii;

- fundamentarea viitoarelor decizii manageriale pe linia creșterii eficienței utilizării capitalului investit de acționari.

2. Metodologia cercetării

Studiul folosește datele extrase din situațiile financiare publicate de companiile auditate din Regiunea de Nord-Vest a României. Conform ultimelor date publicate de Agenția Eurostat (pentru perioada 2000-2010) în *Nomenclature of Territorial Units for Statistics* (NUTS II Regions), Regiunea de Nord-Vest se situează la un nivel mediu în clasamentul realizat la nivelul României pentru cele 8 regiuni de dezvoltare în ceea ce privește anumiți parametri economici (produsul intern brut regional total și pe locuitor, remunerarea salarială, rata ocupării forței de muncă, nivelul valoric al formării brute a capitalului fix). Această poziționare de mijloc a Regiunii de Nord-Vest, din punct de vedere economic, susține ideea reprezentativității la nivel național a activității economice derulată în această regiune.

Prin intermediul bazei de date a Oficiului Național al Registrului Comerțului și a Ministerului de Finanțe au fost selectate entitățile din Regiunea de Nord-Vest care, în perioada 2005-2012, au contractat servicii de audit financiar. Dintre acestea au fost luate în considerare doar entitățile care au publicat informații contabile prin intermediul situațiilor financiare anuale în fiecare din ultimele cinci exerciții financiare (perioada 2008-2012). Eșantionul care stă la baza prezentului studiu a fost constituit doar din aceste entități, care ulterior au fost împărțite în două categorii: companii care dețin investiții străine la capitalul social (acțiunile sau părțile sociale sunt deținute total

sau parțial de cetățeni din afara României - 16,22% din totalul eșantionului) și companii al căror capital social este deținut integral de acționari sau asociați cetățeni români (83,78% din totalul eșantionului). Pentru cele două categorii de entități auditate, s-a stabilit un nivel mediu al indicatorului Rata rentabilității capitalului propriu. Acesta s-a calculat anual (pentru fiecare din cele cinci exerciții financiare) cu ajutorul mediei aritmetice simple a valorilor ratelor rentabilității capitalului propriu realizat de entitățile din fiecare categorie analizată: cu investiții străine sau fără investiții străine în capitalul social.

Pentru evaluarea evoluției în timp a eficienței utilizării capitalurilor proprii și a fundamentării unor măsuri de îmbunătățire a viitoarelor decizii manageriale pe linia creșterii eficienței utilizării capitalului investit de acționari s-a realizat descompunerea indicatorului rata rentabilității capitalurilor proprii (RCpr) în trei factori. așa cum reiese din următorul model multiplicativ (Achim, 2009):

$$RCpr = \frac{Pnet}{Cpr} \times 100 = \left(\frac{Pnet}{CA} \times 100 \right) \times \frac{CA}{TA} \times \frac{TA}{Cpr} = R_{pr} \times K_{VRTA} \times Pfin \quad (1)$$

Unde: $Pnet$ – Profitul net; Cpr – Capitaluri proprii; CA – Cifra de afaceri netă; TA – Total active; R_{pr} – Rata profitului net; K_{VRTA} – Viteza de rotație a activelor totale; $Pfin$ – Efectul de pârghie financiară

Pentru stabilirea măsurii în care evoluția eficienței utilizării capitalurilor acționarilor în perioada 2008-2012 se datorează evoluției individuale a fiecărui indicator din componența modelului multiplicativ, se va recurge la aplicarea unui procedeu de analiză economico-financiară de tip cantitativ determinist relativ: procedeu indicilor. Acest procedeu de analiză asigură măsurarea relativă în timp a influenței fiecăreia dintre cele trei componente ale relației multiplicative: rata profitului net (R_{pr}), viteza de rotație a activelor totale (K_{VRTA}) și efectul de pârghie financiară ($Pfin$) asupra ratei rentabilității capitalurilor proprii ($RCpr$). Aplicarea procedurii indicilor presupune stabilirea, pe baza modelului multiplicativ de mai sus, a unei relații matematice între indicele ratei rentabilității capitalurilor proprii ($RCpr$) și indicii celor trei factori componenți, după cum urmează:

$$I_{RCpr} = \frac{RCpr_n}{RCpr_{n-1}} \times 100 = \frac{(R_{pr} \times K_{VRTA} \times Pfin)_n}{(R_{pr} \times K_{VRTA} \times Pfin)_{n-1}} \times 100 = \frac{i_{Rpr} \times i_{K_{VRTA}} \times i_{Pfin}}{100^2} \quad (2)$$

Unde:

$$i_{Rpr} = \frac{Rpr_n}{Rpr_{n-1}} \times 100$$

$$i_{K_{VRTA}} = \frac{K_{VRTA_n}}{K_{VRTA_{n-1}}} \times 100$$

$$i_{Pfin} = \frac{Pfin_n}{Pfin_{n-1}} \times 100$$

n : exercițiul financiar curent pentru care se face calculul;
 $n-1$: exercițiul financiar precedent celui pentru care se face calculul

Aplicarea efectivă a procedurii indicilor s-a realizat, în prima fază, prin stabilirea ritmului sporului ratei rentabilității capitalurilor proprii (ΔI_{RCpr}) între două exerciții financiare, astfel:

$$\Delta I_{RCpr} = I_{RCpr} - 100\% \quad (3)$$

Următorul pas îl constituie calcularea ritmurilor sporurilor parțiale ale ratei rentabilității capitalurilor proprii (ΔI_{RCpr}) exprimate de ritmul sporului fiecărei componente, reflectate prin cei trei indici (i_{Rpr} , $i_{K_{VRTA}}$, i_{Pfin}), astfel:

- Pentru rata profitului net (R_{pr}):

$$\Delta I_{RCpr} / (i_{Rpr}) = \frac{\Delta RCpr / R_{pr}}{RCpr_{n-1}} \times 100 = \frac{R_{pr_n} \times K_{VRTA_{n-1}} \times Pfin_{n-1}}{R_{pr_{n-1}} \times K_{VRTA_{n-1}} \times Pfin_{n-1}} \times 100 - \frac{R_{pr_{n-1}} \times K_{VRTA_{n-1}} \times Pfin_{n-1}}{R_{pr_{n-1}} \times K_{VRTA_{n-1}} \times Pfin_{n-1}} \times 100 = i_{Rpr} - 100 \quad (4)$$

- Pentru viteza de rotație a activelor totale (K_{VRTA}):

$$\Delta I_{RCpr} / (i_{K_{VRTA}}) = \frac{\Delta RCpr / K_{VRTA}}{RCpr_{n-1}} \times 100 = \frac{R_{pr_n} \times K_{VRTA_n} \times Pfin_{n-1}}{R_{pr_{n-1}} \times K_{VRTA_{n-1}} \times Pfin_{n-1}} \times 100 - \frac{R_{pr_{n-1}} \times K_{VRTA_{n-1}} \times Pfin_{n-1}}{R_{pr_{n-1}} \times K_{VRTA_{n-1}} \times Pfin_{n-1}} \times 100 = \frac{i_{Rpr} \times i_{K_{VRTA}}}{100} - i_{Rpr} = i_{Rpr} \left(\frac{i_{K_{VRTA}}}{100} - 1 \right) \quad (5)$$

- Pentru efectul de pârghie financiară ($Pfin$):

$$\begin{aligned} \Delta I_{RCpr} / (i_{pfin}) &= \frac{\Delta RC_{pr} / Pfin}{RC_{pr_{n-1}}} \times 100 = \\ &= \frac{R_{pr_n} \times K_{VRTA_n} \times Pfin_n}{R_{pr_{n-1}} \times K_{VRTA_{n-1}} \times Pfin_{n-1}} \times 100 - \\ &= \frac{R_{pr_n} \times K_{VRTA_n} \times Pfin_{n-1}}{R_{pr_{n-1}} \times K_{VRTA_{n-1}} \times Pfin_{n-1}} \times 100 \\ &= \frac{i_{R_{pr}} \times i_{K_{VRTA}} \times i_{pfin}}{100^2} - \frac{i_{R_{pr}} \times i_{K_{VRTA}}}{100} = \frac{i_{R_{pr}} \times i_{K_{VRTA}}}{100} \left(\frac{i_{pfin}}{100} - 1 \right) \end{aligned} \quad (6)$$

Confirmarea corectitudinii formulelor matematice și a calculelor s-a realizat prin aplicarea următoarei relații de verificare, pentru valorile calculate aferente fiecărui exercițiu financiar:

$$\Delta I_{RCpr} = \Delta I_{RCpr} / (i_{R_{pr}}) + \Delta I_{RCpr} / (i_{K_{VRTA}}) + \Delta I_{RCpr} / (i_{pfin}) \quad (7)$$

Urmărind evoluția acestor intercondiționări în timp, se pot trage concluzii cu privire la eficiența utilizării investițiilor acționarilor pentru cele două tipuri de entități (punctele forte și punctele slabe ale echipei manageriale, decizii eronate adoptate în trecut și măsuri corective de adoptat în viitor legate de dimensionarea unor elemente ale poziției și performanței financiare). Pentru a realiza acest lucru sunt necesare cunoștințe interdisciplinare, cum sunt stăpânirea unor noțiuni contabile (luarea în considerare a datelor publicate prin intermediul situațiilor financiare), a unor noțiuni de audit (selectarea în

eșantionul propus doar a companiilor care îndeplinesc condițiile pentru auditarea situațiilor financiare), elemente de analiză financiară (aplicarea unor tehnici specifice analizei financiare – procedeul indicilor), aspecte de banking (necesitatea corelării și interpretării semnificației rezultatelor studiului în vederea aprecierii nivelului acestora cu parametri specifici sistemului bancar), elemente de management (în condițiile în care cercetarea are ca finalitate propunerea unor măsuri de luat de către guvernanta corporativă în vederea îmbunătățirii eficienței utilizării investiției acționarilor).

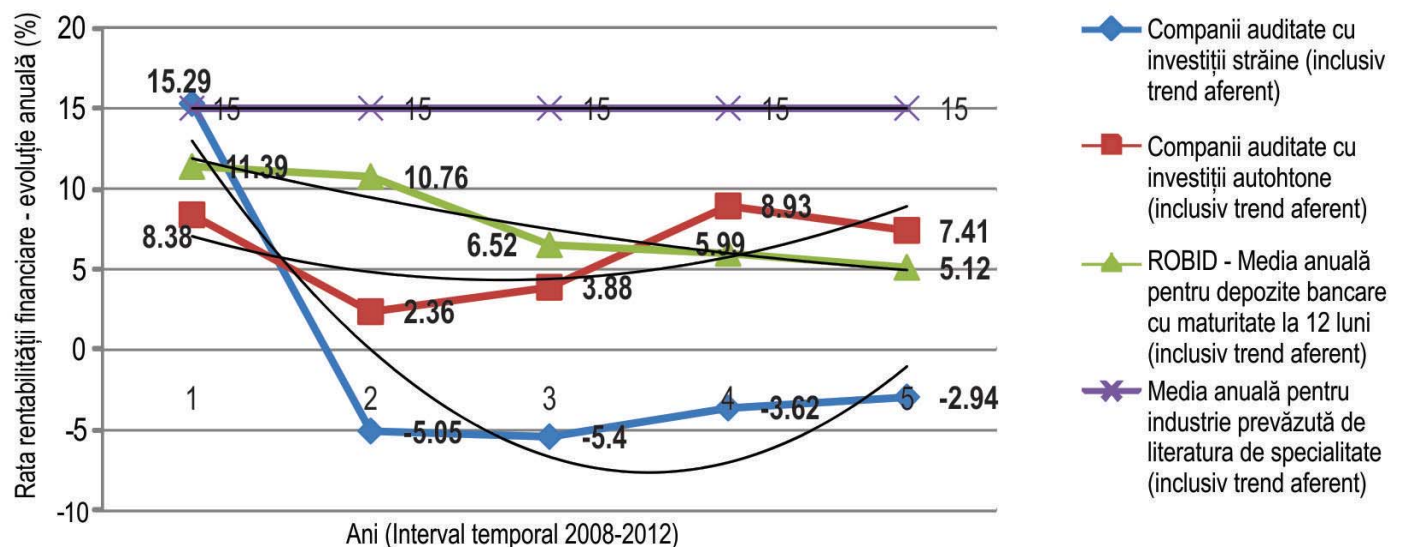
3. Rezultate și discuții

3.1. CONSTATAREA NIVELULUI ȘI EVOLUȚIEI EFICIENȚEI UTILIZĂRII CAPITALURILOR PROPRII LA NIVELUL ENTITĂȚILOR AUDITATE

Analiza eficienței utilizării capitalurilor acționarilor poate fi realizată prin comparație cu evoluția ratei dobânzilor bancare pentru depozitele în monedă națională constituite cu scadență la un an. Utilitate prezintă și luarea ca punct de reper a nivelului mediu recomandabil al ratei rentabilității capitalurilor proprii de 15%, menționat în literatura de specialitate. Evoluția la nivelul Regiunii Nord-Vest a României, în perioada 2008-2012, a ratei rentabilității capitalurilor proprii pentru entitățile auditate incluse în studiu este prezentată în **Figura 1**.

Nivelul ratei dobânzii pentru depozitele bancare se situează în România mult sub nivelul mediu recomandat de literatura de

Figura 1. **Evoluția ratei rentabilității capitalurilor proprii, pentru perioada 2008-2012, pentru companii auditate din Regiunea de Nord-Vest a României**

Sursa: Proiecție realizată de autori

specialitate pentru valoarea optimă a Ratei rentabilității capitalurilor proprii. Pe perioada analizată se observă că rata dobânzii urmează un trend descendent. Acest lucru este încurajator pentru economie cel puțin din două motive: pe de o parte, stimulează investirea în detrimentul teaurizării economiilor și, pe de altă parte, creează pentru sistemul bancar premisele majorării creditării în condițiile în care diminuarea dobânzilor pasive (pentru depozitele atrase) permite reducerea dobânzilor active (pentru creditele acordate).

Entitățile auditate care nu au investiții străine în capitalul social au o dinamică mult mai moderată a eficienței utilizării capitalului acționarilor în perioada 2008-2012, spre deosebire de entitățile cu investiții străine la capitalul social, așa cum reiese din figura nr. 1. În perioada de început a declanșării crizei economico-financiare, cea de a doua categorie de entități înregistrează un nivel foarte ridicat al ratei rentabilității capitalurilor proprii (15,29%), mult peste nivelul entităților cu acționariat exclusiv autohton (8,38%), peste nivelul dobânzilor bancare (11,39%) și chiar peste nivelul mediu menționat în literatura de specialitate ca fiind recomandabil (15%). Deci, managerii acestor entități obțineau o eficiență foarte ridicată în utilizarea resurselor provenite de la acționari. Această categorie de acționari nu va fi interesată în acest stadiu să dezinvestească (ridicarea dividendelor din potențialul profit net contabil, diminuarea capitalului social prin retragerea din companie, cesionarea acțiunilor sau părților sociale sau utilizarea eventualelor surplusuri financiare proprii pentru constituirea depozitelor bancare). Odată cu materializarea efectelor crizei economice în România aceste entități nu au reușit să se adapteze prea bine la condițiile mediului de afaceri specific românesc. În perioada următoare, începând cu anul 2009, aceste entități se decapitalizează, rata rentabilității capitalurilor atingând un nivel negativ (-5,05% în anul 2009 și rămâne la valori negative până în ultimul an analizat). În ceea ce privește entitățile cu acționariat autohton, deși în scădere drastică (în exercițiul financiar 2009 rata rentabilității capitalurilor proprii scade la valoarea de 2,36%), eficiența utilizării investițiilor acționarilor păstrează valori pozitive, deși sub nivelul dobânzilor bancare

(10,76% în anul 2009). Astfel, începând cu această perioadă, pentru acționarii entităților auditate (indiferent de structura capitalului social: participare străină sau nu) este mai rentabilă păstrarea economiilor în depozite bancare decât angajarea acestora în afaceri. Deosebirea este că entitățile cu acționariat autohton auditate au înregistrat o revenire mai rapidă a eficienței utilizării capitalului acționarilor (începând cu anul 2010) în timp ce entitățile cu acționariat străin au început să se redreseze un an mai târziu (doar în anul 2011 începe trendul ascendent). Adaptabilitatea mai bună pentru entitățile cu acționariat exclusiv autohton la condițiile mediului de business românesc reiese și din faptul că în exercițiile financiare 2011 și 2012 eficiența utilizării capitalului investit (niveluri de 8,93%, respectiv 7,41%) surclasează nivelul mediu al dobânzilor bancare (5,99% în anul 2011, respectiv 5,12% în anul 2012). În această perioadă eficiența utilizării capitalului acționariatului străin este negativă (-3,62% în anul 2011, respectiv -2,94% în anul 2012). Notabil este faptul că, indiferent de natura investițiilor străine sau nu, pierderea din eficiență realizată într-un singur exercițiu financiar (2009) nu poate fi recuperată nici în următorii trei ani (2010-2012).

3.2. ANALIZA EVOLUȚIEI ÎN TIMP A EFICIENȚEI UTILIZĂRII CAPITALURILOR PROPRII LA NIVELUL ENTITĂȚILOR AUDITATE

Explicarea variației relative a eficienței utilizării capitalurilor proprii (R_{pr}) se realizează prin evaluarea acesteia în funcție de factorii de influență: rata profitului net (R_{pn}), viteza de rotație a activelor totale (K_{VRTA}), efectul de pârghie financiară (P_{fin}). Evoluția în timp a acestui indicator este redată în Tabelul 1.

Pentru entitățile auditate care au participare străină la capitalul social creșterea ratei profitului pusă în evidență de aplicarea procedurii indicilor este în măsură să susțină creșterea eficienței utilizării capitalului acționarilor în perioada 2011-2012. În anul 2012, spre exemplu, o creștere a ratei profitului net cu 55% generează o creștere a eficienței utilizării capitalurilor proprii cu 35,48%. Anterior, în anii 2009-2010, ambii indicatori sunt pe un trend descendent. În această perioadă, o rată a profitului în creștere nu mai este în măsură să susțină de una singură creșterea eficienței investițiilor acționarilor. În cazul entităților auditate cu investiții autohtone, acești doi indicatori prezintă, spre deosebire de companiile auditate cu investiții străine, o corelare aproape perfectă conform trendului conturat pe baza modelului de regresie polinomial: orice modificare a ratei profitului net implică o modificare de același gen și în aceeași proporție a eficienței utilizării investițiilor. În cazul companiilor auditate, această corelație puternică poate fi explicația statistică pentru diminuarea eficienței utilizării capitalurilor acționarilor.

Tabel 1. **Influența factorilor determinanți asupra ratei rentabilității capitalurilor proprii, pentru companiile auditate din Regiunea de Nord-Vest a României, după structura capitalului social**

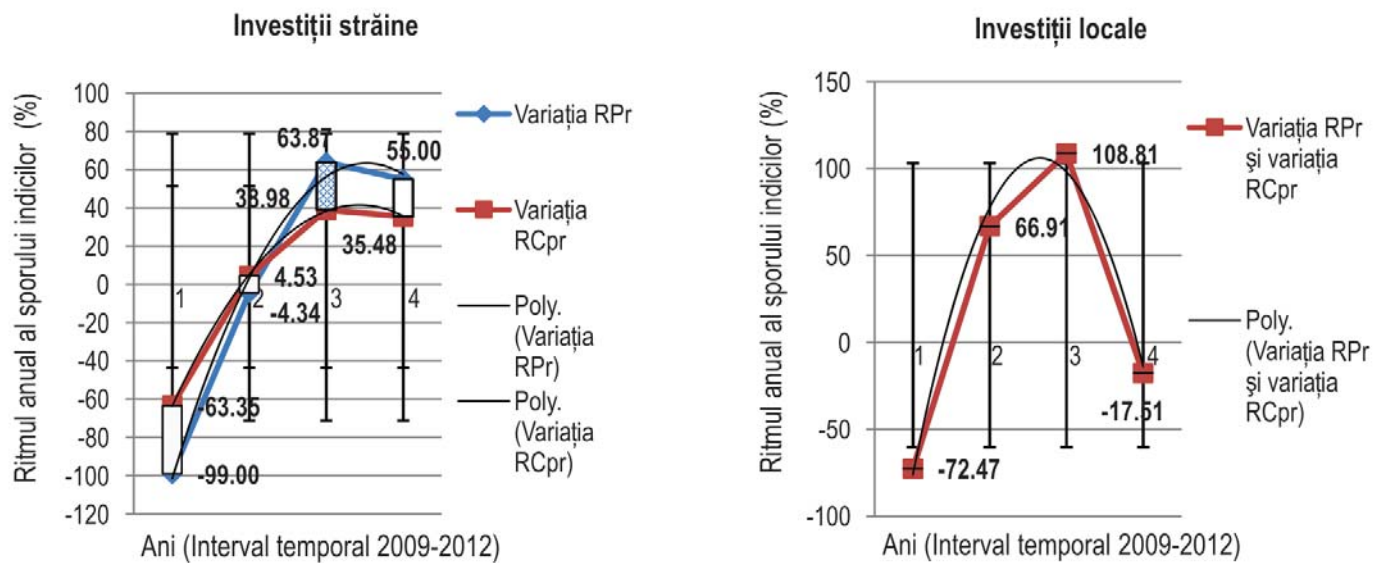
An	Indicatori analizați	Nivelul mediu		Ritmul sporului și influența asupra RCpr							
		Investiții străine	Investiții autohtone	Investiții străine				Investiții autohtone			
				Ritmul sporului	Influență asupra RCpr		Ritmul sporului	Influență asupra RCpr			
- % -	- % -	- % -	- % -		- % -	- % -		- % -	- % -		
2012	RCpr	-2.94	7.41	ΔI_{RCpr}	18.42	ΔI_{RCpr}	18.42	ΔI_{RCpr}	-16.56	ΔI_{RCpr}	-16.56
	Rpr	-1.00	3.91	Δi_{Rpr}	55.00	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{Rpr}}$	35.48	Δi_{Rpr}	-17.51	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{Rpr}}$	-17.51
	KVRTA	0.93	0.28	Δi_{KVRTA}	5.68	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{KVRTA}}$	3.67	i_{KVRTA}	-3.45	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{KVRTA}}$	-2.84
	Pfin	3.17	6.82	Δi_{pfin}	19.62	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{pfin}}$	13.39	Δi_{pfin}	4.76	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{pfin}}$	3.79
2011	RCpr	-3.62	8.93	ΔI_{RCpr}	33.25	ΔI_{RCpr}	33.25	ΔI_{RCpr}	130.37	ΔI_{RCpr}	130.37
	Rpr	-1.55	4.74	Δi_{Rpr}	63.87	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{Rpr}}$	38.98	Δi_{Rpr}	108.81	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{Rpr}}$	108.81
	KVRTA	0.88	0.29	Δi_{KVRTA}	-14.56	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{KVRTA}}$	-8.88	Δi_{KVRTA}	-6.45	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{KVRTA}}$	-13.47
	Pfin	2.65	6.51	Δi_{pfin}	28.02	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{pfin}}$	14.61	Δi_{pfin}	17.93	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{pfin}}$	35.03
2010	RCpr	-5.40	3.88	ΔI_{RCpr}	-6.48	ΔI_{RCpr}	-6.48	ΔI_{RCpr}	64.68	ΔI_{RCpr}	64.68
	Rpr	-2.54	2.27	Δi_{Rpr}	-4.34	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{Rpr}}$	4.53	Δi_{Rpr}	66.91	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{Rpr}}$	66.91
	KVRTA	1.03	0.31	Δi_{KVRTA}	3.00	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{KVRTA}}$	3.13	Δi_{KVRTA}	-3.13	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{KVRTA}}$	-5.22
	Pfin	2.07	5.52	Δi_{pfin}	-0.96	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{pfin}}$	-1.03	Δi_{pfin}	1.85	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{pfin}}$	2.99
2009	RCpr	-5.05	2.6	ΔI_{RCpr}	-99.99	ΔI_{RCpr}	-99.99	ΔI_{RCpr}	-71.84	ΔI_{RCpr}	-71.84
	Rpr	-2.43	1.36	Δi_{Rpr}	-99.99	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{Rpr}}$	-63.35	Δi_{Rpr}	-72.47	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{Rpr}}$	-72.47
	KVRTA	1.00	0.32	Δi_{KVRTA}	-18.03	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{KVRTA}}$	-6.61	Δi_{KVRTA}	3.23	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{KVRTA}}$	0.89
	Pfin	2.09	5.42	Δi_{pfin}	10.67	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{pfin}}$	3.18	Δi_{pfin}	-0.86	$\frac{\Delta I_{RCpr}}{i_{pfin}}$	-0.26

Sursa: Proiecție realizată de autori

Această interpretare statistică a aplicării procedurii indicilor poate fi transpusă în plan economic prin constatări corecte și fundamentarea unor decizii manageriale optime. Astfel, așa

cum se observă în **Figura 2**, în cazul entităților auditate care dețin investiții străine se poate spune că rata profitului net are o influență pozitivă, dar nu suficient de puternică pentru a

Figura 2. Evoluția relativă a eficienței utilizării capitalurilor proprii datorată ratei profitului net pentru entitățile auditate

Sursa: Proiecție realizată de autori

susține eficiența utilizării capitalurilor acționarilor pe un trend crescător. În acest caz se apreciază că politicile manageriale de diminuare și eficientizare a cheltuielilor pot avea un rol pozitiv. Acest efect este mai puternic decât deciziile de creștere a vânzărilor (mai puțin eficiente). În cazul companiilor cu participare exclusiv autohtonă la capitalul social, statisticile relevă faptul că se impune creșterea ratei profitului net sub orice formă sau cel puțin atenuarea evoluției descendente a acesteia. Aceasta se poate realiza fie prin diminuarea cheltuielilor, fie prin majorarea veniturilor. Entitățile auditate care nu înregistrează participare străină la capitalul social prezintă, conform rezultatelor modelului statistic aplicat, o ineficiență a cheltuielilor combinată cu lipsa unei piețe de desfacere care să asigure posibilitatea creșterii semnificative a veniturilor.

Eficiența investiții capitalului acționarilor depinde semnificativ de eficiența utilizării activelor. Acest ultim aspect este pus în evidență de viteza de rotație a activelor totale. În general, o creștere a indicatorului denotă o creștere a eficienței gestionării activelor totale ale companiei, cu efect imediat asupra eficienței utilizării capitalurilor investite de acționari.

Din punct de vedere statistic, așa cum se observă în Figura 3, în cazul entităților auditate care dețin investiții străine în capitalul social, creșterea într-o anumită măsură a vitezei de rotație a activelor induce o creștere a eficienței utilizării capitalurilor acționarilor, deși într-o măsură mai mică. Se dovedește deci că în timp creșterea relativă a vitezei de rotație a activelor totale nu este suficient de puternică pentru a susține creșterea eficienței utilizării investiției acționarilor în același ritm, deci activele nu sunt suficient de eficiente, cel puțin din

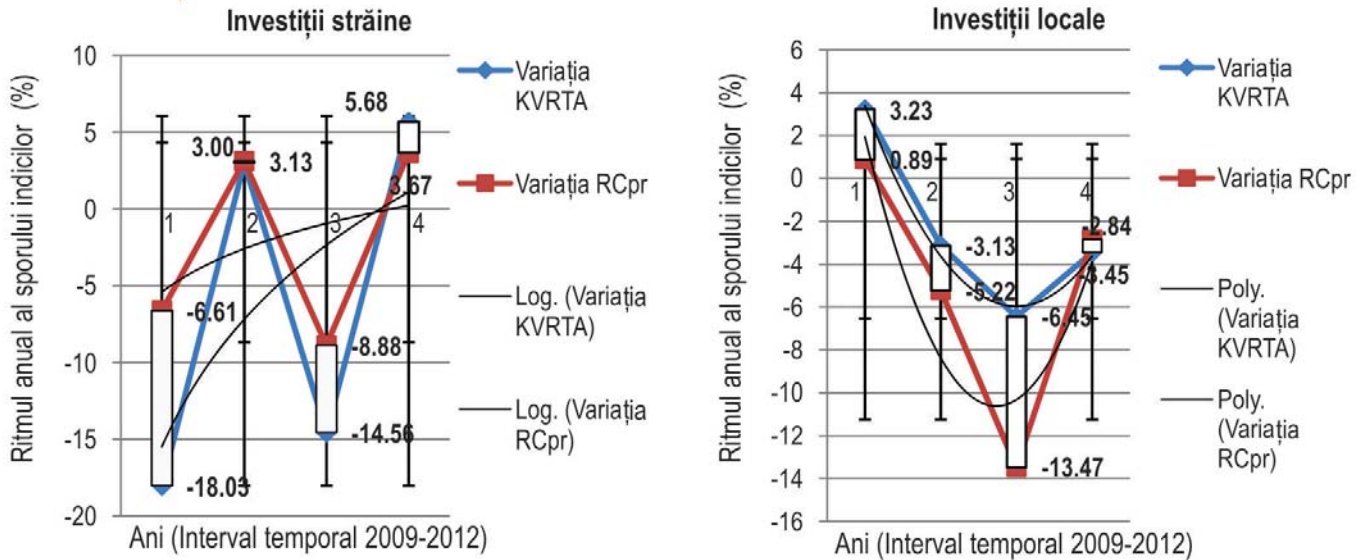
această perspectivă. Compararea ritmului de creștere a activelor imobilizate cu ritmul de creștere al cifrei de afaceri este în măsură a completa aceste aserțiuni.

Entitățile auditate cu capital social exclusiv autohton înregistrează conform procedului indicilor o creștere negativă a vitezei de rotație a activelor totale. În perioada 2009-2010 eficiența utilizării capitalului propriu este în scădere și evoluează descendent, proporțional cu viteza de rotație a activelor totale. Începând cu datele contabile raportate pentru exercițiul financiar 2011 cei doi indicatori nu mai evoluează proporțional. Scăderea relativă a vitezei de rotație antrenează o scădere relativă mai puternică a ratei rentabilității capitalurilor proprii. Situația se redresează ulterior, când activele acestui tip de entități auditate încep să fie mai eficient utilizate, conform datelor contabile prelucrate cu ajutorul procedului indicilor. Ulterior anului 2011, o eficiență în creștere a utilizării activelor sprijină creșterea eficienței utilizării capitalurilor, deși într-o măsură mai mică.

Politicile manageriale optime care se desprind din analiza statistică vizează creșterea vitezei de rotație a activelor totale până la un nivel care să asigure cel puțin creșterea eficienței utilizării capitalurilor acționarilor în același ritm. Aceste decizii sunt mult mai importante în cazul entităților auditate care dețin o structură a capitalului exclusiv autohtonă, unde valorile relative se mențin în zonă negativă chiar și în exercițiul financiar 2012.

În ceea ce privește capacitatea indicatorului *efectul de pârghie financiară de creștere a eficienței utilizării capitalurilor acționarilor*, în cazul entităților auditate care înregistrează investiții străine în capitalul social, o creștere relativă a acestuia induce o creștere

Figura 3. **Evoluția relativă a eficienței utilizării capitalurilor proprii datorată vitezei de rotație a activelor totale pentru entitățile auditate**

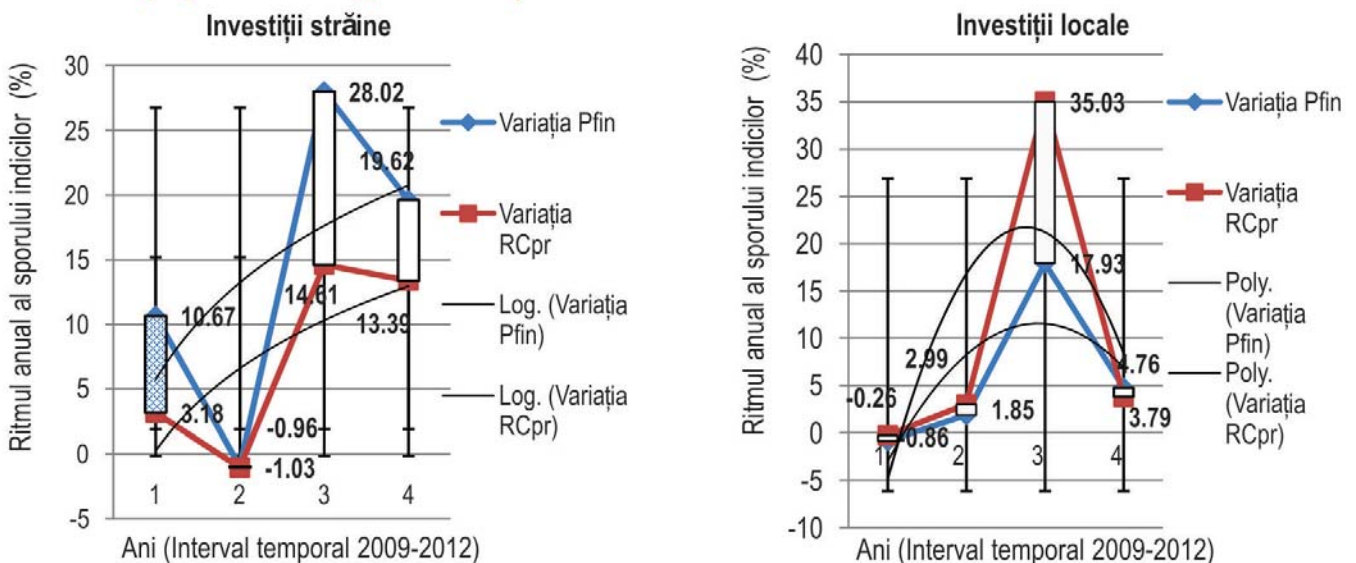

Sursa: Proiecție realizată de autori

relativă, dar într-o măsură ușor mai mică, a eficienței. Trendul estimat pune în evidență evoluția ascendentă aproape proporțională a celor două elemente. Acest lucru semnifică faptul că această categorie de companii auditate utilizează foarte eficient capitalurile acționarilor ca pârghie pentru a multiplica activele companiilor. Efectul multiplicativ este explicat prin finanțarea în perioada 2009-2012 a unui procent din ce în ce mai mare de active din resurse externe (datorii comerciale și

finanțare atrase) și apelarea din ce în ce mai puțin la resursele interne (finanțarea asigurată de acționari prin majorarea capitalului social sau reinvestirea profitului net anual). Prin urmare, datele statistice prelucrate cu ajutorul procedurii indicilor pun în evidență un aspect pozitiv legat de creșterea îndatorării acestei categorii de companii pe seama terților, cu efect pozitiv asupra creșterii eficienței utilizării investițiilor acționarilor, așa cum se observă în Figura 4.

Figura 4. **Evoluția temporală relativă a eficienței utilizării capitalurilor proprii datorată variației relative a efectului de pârghie financiară, pentru entitățile auditate**

Sursa: Proiecție realizată de autori

Spre deosebire de prima categorie de companii, entitățile auditate fără participare străină la capitalul social reușesc să valorifice de o manieră mult mai eficientă efectul multiplicativ al levierului financiar: o creștere relativă oarecare a valorilor indicilor duce la o creștere relativă mai puternică a eficienței utilizării capitalurilor acționarilor. Trendul descendent denotă o preferință în scădere a acestui gen de companii spre apelarea la resursele externe, chiar și în condițiile utilizării eficiente a acestora. Situația poate fi datorată unei politici manageriale prudente cu privire la gestionarea solvabilității, a lichidității în condițiile unui mediu economic afectat de efectele crizei economico - financiare.

3.3. FUNDAMENTAREA VIITOARELOR DECIZII MANAGERIALE PE LINIA CREȘTERII EFICIENȚEI UTILIZĂRII CAPITALULUI INVESTIT DE ACȚIONARI LA NIVELUL ENTITĂȚILOR AUDITATE

Rezultatele obținute în urma prelucrării datelor cu ajutorul procedurii de analiză economico - financiară al indicilor pentru entitățile auditate din regiunea de Nord-Vest a României pot genera informații utile pentru guvernarea corporativă cu privire la:

- ➔ starea de fapt (cu referire la nivelul acesteia și la trendul evolutiv urmat în intervalul temporal analizat);

- ➔ tipologia politicilor manageriale care au contribuit la creșterea sau la diminuarea eficienței utilizării resurselor financiare investite de acționari într-o afacere;
- ➔ măsurile corecte și greșite adoptate de fiecare echipă managerială în parte, precum și cuantificarea efectului acestora în procente;
- ➔ reliefația strategiei adoptate de fiecare tip de echipă managerială pentru creșterea eficienței capitalurilor acționarilor.

Aceste aspecte sunt sintetizate în **Tabelul 2** și pot constitui o retrospectivă utilă în vederea fundamentării în viitor a deciziilor manageriale care au efecte asupra eficienței utilizării capitalurilor investite de acționari.

Deciziile manageriale care se conturează a fi luate în viitor pe baza analizei realizate pentru entitățile auditate din Regiunea de Nord-Vest sunt diferențiate în funcție de structura capitalului social. Managerii entităților auditate care înregistrează participare străină la capitalul social trebuie să ia decizii pentru creșterea eficienței utilizării capitalului acționarilor pe linia raționalizării cheltuielilor curente și a utilizării mai eficiente a activelor. Pe de altă parte, managerii entităților auditate care nu dețin participare străină la capitalul social, în vederea realizării aceluiași deziderat, trebuie să crească finanțarea prin îndatorare din resurse comerciale, în detrimentul celor atrase de la acționari.

Tabel 2. Efectele și cauzele deciziilor manageriale cu privire la eficiența utilizării investiției acționarilor în entitățile auditate, obținute în urma aplicării procedurii indicilor

Nr. crt.	Explicații	Tipologia companiilor din eșantion în ceea ce privește structura capitalului social		
		Investiții străine	Investiții autohtone	
1	Starea de fapt	Nivel Trend	- Foarte bun (Ridicat) - Foarte bun (Crescător)	- Nesatisfăcător (Redus) - Foarte bun (Crescător)
2	Factori determinanți ai evoluției eficienței investiției acționarilor	Pozitivi	- Creștere corespunzătoare a Efectului de pârghie financiară (P_{fin})	- Ineficiență în scădere a vitezei de rotație a activelor totale K_{VRTA}
		Negativi	- Creștere insuficientă a ratei profitului (R_{pr}); - Creștere insuficientă a vitezei de rotație a activelor totale (K_{VRTA})	- Diminuare a ratei profitului (R_{pr}); - Diminuare a efectului de pârghie financiară (P_{fin})
3	Tipologia deciziilor manageriale adoptate	Corecte	- Apelarea la resursele externe (creditori comerciali și financieri) pentru finanțarea afacerii	- Eficiență în creștere a utilizării activelor
		Greșite	- Neeficientizarea cheltuielilor operaționale; - Neutilizarea eficientă a activelor	- Neeficientizarea cheltuielilor operaționale; - Creșterea implicării acționarilor în finanțare în detrimentul partenerilor comerciali - Păstrarea în gestiune doar a activelor imobilizate eficiente și a celor care sunt utilizate la capacitatea de funcționare;
4	Strategia managerială de bază adoptată		- Îndatorarea prin apelarea la resurse externe	- Creșterea vitezei de rotație a stocurilor (ritm al aprovizionărilor în concordanță cu consumul, reducerea duratei medii a ciclului de producție și a structurii producției (în favoarea produselor ieftine)

Sursa: Proiecție realizată de autori

4. Concluzii

Indicatorul *rata rentabilității capitalurilor proprii* permite măsurarea profitului realizat pe baza investiției făcute de acționari, reprezentată de valoarea capitalurilor proprii extrase din situațiile financiare anuale publicate. Descompunerea acestui indicator în cele trei elemente componente și explicarea măsurii în care modificarea unui element component influențează eficiența gestionării investiției acționarilor într-o companie este de real interes pentru manageri și acționari în vederea aprecierii punctelor forte și punctelor slabe ale politicilor manageriale adoptate. Pe această metodologie se pot fundamenta decizii concrete și măsurabile cu privire la oportunitatea sau inoportunitatea măsurilor de reducere a cheltuielilor, de creștere a veniturilor, de vânzare sau de achiziționare a activelor (investire), de reducere a nivelului stocurilor, de scurtare sau prelungire a ciclului de producție, de modificare a structurii producției în favoarea unor sortimente cu cost de producție și calitate diferite, de negociere a unei durate diferite de recuperare a creanțelor comerciale, de contractare a creditelor comerciale sau financiare. Toate au ca efect o mai eficientă utilizare a finanțării acționarilor. Pe baza acestor informații, acționarii pot lua decizii de investire (achiziția acțiunilor emitentului respectiv de pe piața de capital, majorarea capitalului social prin emisiunea de noi acțiuni, reinvestirea profitului pentru dezvoltarea afacerii) sau decizii de dezinvestire (cesionarea acțiunilor, diminuarea capitalului social, distribuirea și ridicarea dividendelor), urmate de investirea lor în destinații mai rentabile (alte companii sau chiar depozite bancare). Divizarea companiilor selectate în eșantion în două categorii: cu participare străină și fără participare străină la capitalul social, corelată cu extragerea pentru companiile din eșantion a datelor financiare publicate pentru un interval destul de larg de timp (cinci exerciții financiare) asigură relevanță rezultatelor studiului. Acestea sunt utile atât managerilor, pentru aprecierea în timp a performanței proprii activității, cât și investitorilor, pentru aprecierea performanței managerilor.

Rezultatele obținute trebuie apreciate și în funcție de domeniul de activitate specific fiecărei companii în parte. Nu se justifică efectuarea de comparații între companii din domenii de activitate diferite. Metodologia de cercetare permite detalierea studiului prin analiza impactului pe care fiecare componentă a fiecăruia dintre cele trei sub-elemente o are asupra eficienței utilizării capitalului investit de acționari (detaliere până la factori de gradul II). Astfel s-ar putea deduce în ce măsură eficiența utilizării capitalului acționarilor este influențată de modificarea relativă într-un sens sau altul a cifrei de afaceri, a profitului net a activului bilanțier sau de dimensionarea efectivă a capitalurilor proprii. De asemenea, aceste rezultate pot fi utilizate pentru realizarea de previziuni referitoare la evoluția eficienței utilizării capitalurilor proprii ale acționarilor și a factorilor de influență pe un interval temporal determinat. ●

Bibliografie

- Achim, Monica Violeta, *Analiza economico-financiară*, Editura Economică, București, 2009
- Boța-Avram, Cristina, *Managerial ownership, board structure and firm's performance: a review of main findings*, CES Working Papers, 2012, pag. 648-656, http://www.cse.uaic.ro/WorkingPapers/articles/CESWP2012_IV4_BOT.pdf
- Brigham, F. Eugene, Ehrhardt, C. Michael, Gapenski, C. Louis *Financial Management. Theory and Practice*, 9th Edition, Florida: The Dryden Press, 1999
- *** OMFP 3055/2009 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, cu modificările și completările ulterioare, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 766 bis/10 noiembrie 2009
- *** Baza de date a Oficiului Național al Registrului Comerțului din cadrul Ministerului Justiției, disponibilă online la adresa: https://portal.onrc.ro/ONRCPortalWeb/appmanager/myONRC/public?_nfpb=true&_pageLabel=login#wlp_login, accesată în luna mai, anul 2013
- *** Baza de date a Ministerului Finanțelor Publice disponibilă online la adresa: <http://www.mfinante.ro/agenticond.html?pagina=domenii>, accesată în perioada mai-iunie 2013 Baza de date a Comisiei Europene disponibilă online la adresa: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database, accesată în luna mai, anul 2013
- *** www.insse.ro

Studiu de fezabilitate privind implementarea tehnologiei cloud computing în sistemele informaționale ale întreprinderilor mici și mijlocii

Bogdan Ștefan IONESCU* & Andreea Cristina BENDOVSCI**

Abstract

Feasibility Study Regarding the Implementation of Cloud Computing Technology for the Information Systems of Small and Medium Enterprises

The current economic conditions, marked by the economic crisis, determine companies, regardless of their size or business, to adopt an intensive development, through cost reduction and process improvement.

Thus, one starting point could be represented by migrating towards cloud computing technology. The limited resources of the company, aiming to obtain favorable financials KPIs, as well as the need to align the IT function to the long term business strategy, all determine the entity's decision factors to face a new question: which technology best suits the company? The present study reveals results that could serve as a starting point for the decision of migrating (totally or partially) to the cloud computing technology instead of adopting the traditional model.

Key words: cloud computing, SME, costs, traditional model, feasibility study

JEL Classification: M15, O14, O33

Cuvinte cheie: cloud computing, IMM, costuri, model tradițional, analiză comparativă

* Prof. univ. dr., Academia de Studii Economice din București, e-mail: ionescub@gmail.com

** Drd., auditor IT, Ernst&Young, București, e-mail: andreea_bendovschi@yahoo.com

Introducere

În contextul actual, presiunile pieței determină companiile să-și îndrepte atenția, anterior concentrată asupra dezvoltării pieței, a portofoliului de clienți și produse sau servicii, către o dezvoltare intensivă, ce presupune asigurarea unui nivel cât mai favorabil al indicatorilor financiari prin revizuirea costurilor și a beneficiilor generate de acestea. În acest sens, tot mai des este adus în discuție și un concept relativ nou pieței românești, dar destul de dezvoltat pe plan mondial: cloud computing.

În încercarea de revizuire a costurilor și maximizare a beneficiilor aduse de acestea, tot mai multe companii, indiferent de dimensiunea lor, încep prin a-și regândi structura, în vederea optimizării proceselor operaționale și de suport al activității organizației. Privind astfel, funcția IT, ca funcție de suport a activității operaționale a companiei, poate reprezenta un punct de început al reorganizării.

Înainte de a ajunge la analiza în detaliu a avantajelor și dezavantajelor reprezentate de migrarea către cloud, probabil primul aspect luat în considerare de factorii decizionali este costul pe care tehnologia cloud îl presupune.

Articolul de față surprinde analiza comparativă a costurilor presupuse de modelul tradițional, comparativ cu utilizarea tehnologiei cloud.

Metodologia de cercetare

Ca orice studiu ce are în vedere evaluarea unei probleme și elaborarea unui răspuns asupra acesteia, prezenta cerce-

tare a avut, ca bază de pornire, analiza cognitivă a domeniului propus, prin revizuirea literaturii de specialitate. Studiul prevede analiza pieței românești, motiv pentru care aspectele empirice preluate în urma acestei analize au fost atent filtrate prin prisma particularităților pieței, ale economiei și ale companiilor din România.

Cele două modele tehnologice (tradițional, respectiv cloud computing) au fost analizate, în cadrul prezentului articol, prin prisma cercetării calitative, pentru prezentarea și evaluarea diverselor concepte specifice, teorii și caracteristici, dar și prin metoda comparativă, pentru a facilita distingerea caracteristicilor proprii fiecăreia dintre cele două modele.

Prezentul studiu utilizează, pe lângă metodele cognitive, și cercetarea cantitativă, pentru a oferi un rezultat fiabil, cuantificabil, ce poate servi ca bază asupra concluziilor articolului.

Costurile modelului tradițional

Modelul tradițional de prelucrare a informațiilor într-o organizație presupune deținerea și gestionarea, direct de către companie, a echipamentelor hardware și a resurselor software. Pe lângă costurile

ce reies direct din achiziția și mentenanța necesară acestora, trebuie reflectate implicit costurile cu personalul IT care se va ocupa de suportul necesar și gestionarea/mentenanța echipamentelor (atât hardware, cât și software), precum și controalele fizice și de mediu necesare asigurării securității informației stocate și gestionate cu ajutorul echipamentelor.

Orice analiză cost-beneficiu a utilizării metodei tradiționale trebuie să pornească de la analiza mediului IT. Desigur că aplicațiile utilizate în cadrul unei companii, dimensiunea bazelor de date, alături de celelalte elemente ale mediului IT, printre care se pot enumera cunoștințele utilizatorilor și preferințele pentru anumite platforme și tehnologii (Stanciu A., Mihai F. & Aleca O., 2009), depind de dimensiunea și specificul companiei, dar în cazul IMM-urilor putem discuta despre nevoi comune atunci când avem în vedere funcția financiar-contabilă. Pentru îndeplinirea acestei funcții, compania are nevoie de o aplicație financiar-contabilă care să permită postarea notelor contabile aferente tranzacțiilor efectuate de o bază de date primară menită stocării datelor financiar-contabile, precum și de o serie de controale care să asigure un nivel acceptabil al securității datelor. Toate aceste nevoi pot fi cuantificate, în cadrul modelului tradițional, în costuri

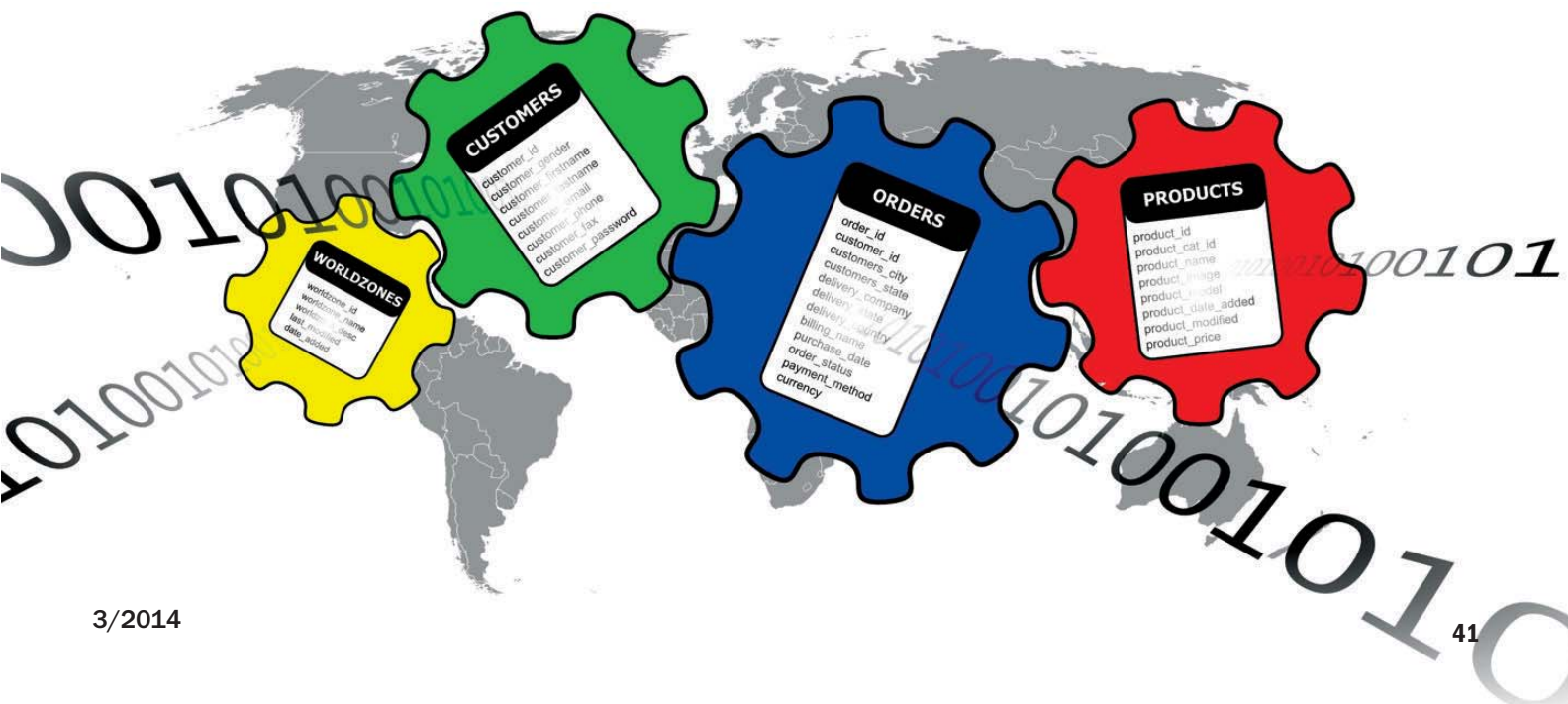
aferente prelucrării datelor și informațiilor, care vor fi, astfel, legate de:

- ➔ Personal IT (administrator aplicație, administrator baze de date, technical support etc.)
- ➔ Echipamente (servere, controale de mediu/fizice etc.)
- ➔ Infrastructură de comunicații și de transmitere a datelor și prelucrărilor;
- ➔ Medii și proceduri de back-up.

Mărimea și natura costurilor modelului tradițional de prelucrare a informațiilor variază în funcție de mărimea și specificul companiei. Prezentul articol va analiza costurile resurselor din prisma unei companii de dimensiuni mici, ce are în dotare 10 stații de lucru.

Sistemul de operare utilizat este Windows 7.0, iar toate cele 10 stații de lucru dispun de pachetul Microsoft Office Professional. Serverul, destinat atât aplicației, cât și bazei de date, este localizat într-o cameră special amenajată în incinta sediului companiei. Compania a implementat controalele generale minime pentru asigurarea securității și integrității datelor.

Astfel, costurile presupuse de implementarea modelului tradițional de prelucrare a datelor pentru compania descrisă sunt prezentate în Tabelul 1.

Tabel 1. Costurile modelului tradițional de prelucrare a datelor

Elementul de cost	Valoarea (RON)	Durata de viață (ani)	Cost anual (RON)
Achiziția echipamentelor hardware	26.200	4	6.550
Instalarea serverului (inclusiv costurile accesorii)	10.300	4	2.575
Asigurarea controalelor și activităților specifice IT (mentenanța serverului și a stațiilor de lucru, back-up, actualizări, configurări etc.), inclusiv costurile privind personalul IT (actualizări program anti-virus etc.).	41.200	N/A	41.200
Achiziția celor 10 stații de lucru (inclusiv costurile accesorii – licențe etc.)	49.880	4	12.470

Sursa: Proiecție proprie

Valorile de bază au fost preluate de pe site-ul <http://crm4advisors.ca> și ajustate corespunzător pentru a reflecta nivelul prețurilor pieței locale. Din estimarea prezentată rezultă o valoare a costului total de prelucrare a datelor de 127.580 RON, respectiv un cost anual de 62.795 RON.

Aceste costuri se vor adăuga costurilor de back-up și recuperare în caz de dezastru, ca parte a planului de continuitate a activității. Un punct de pornire în estimarea acestor costuri poate fi reprezentat de prospectarea pieței. **Tabelul 2** sintetizează ofertele principalelor furnizori de soluții de back-up de pe plan local și european.

Având în vedere capacitatea de stocare necesară, din oferta furnizorilor au fost selectate, în vederea estimării costului, soluțiile ce permit stocarea a 50 GB (sau capacitatea cea mai apropiată de această valoare). Iar un cost mediu al soluțiilor de back-up va fi în jurul valorii de 4.520 RON/an pentru 10 stații de lucru. Astfel, costul anual al metodei tradiționale de stocare a datelor și prelucrare a acestora va fi 62.795 RON + 4.520 RON = 67.315 RON.

Costurile tehnologiei cloud

O analiză comparativă corectă a celor două modele de organizare a prelucrării datelor pornește de la includerea tuturor costurilor necesare stocării și procesării datelor. Astfel, costurile tehnologiei cloud sunt reprezentate atât de costurile cu migrarea către cloud, cât și de costurile de susținere a tehnologiei.

Esența tehnologiei cloud constă în externalizarea, totală sau parțială, a funcției IT ca suport al strategiei de business a companiei. Există numeroase definiții ale conceptului de cloud computing. Institutul Național pentru Standarde și Tehnologii din Statele Unite ale Americii (NIST) definește această tehnologie ca fiind un „model care permite accesul permanent, conve-

Tabel 2. Diferite soluții de back-up

Denumire furnizor	Caracteristici	RON/luna	RON/an
CrashPlan+	10 GB - 1 stație	10.2862	
	Nelimitat - 1 stație	20.6068	
	Nelimitat 2-10 stații	48.1284	
BackBlaze	Nelimitat - 1 stație	17.201	
Mozy	50 GB - 1 stație	20.6068	
	125 GB -1 stație	34.3676	
Carbonite	Nelimitat		787.8058
SOS Online Backup	100 GB	34.3676	
	150 GB	55.0088	
	250 GB	68.7696	
Livedrive	Nelimitat - 1 stație	27.5216	
SpiderOak	100 GB - 1 stație	34.402	
SugarSync	50 GB	25.7671	
	100 GB	34.3676	
	250 GB	85.9706	
Acronis	250 GB	17.02899	
Idrive	150 GB		170.2899
	500 GB		514.3099
	1,000 GB		1030.34
McAfee Online Backup	Nelimitat		206.412
Ibackup	10 GB	34.22999	
	20 GB	68.63199	
	50 GB	171.838	
	100 GB	343.848	
	200 GB	687.868	
	300 GB	1031.888	
AVG LiveKive	25 GB		171.9756
	50 GB		206.3776
SafeSync	20		137.436
	50		309.446
	100		515.858

Sursa: Proiecție proprie

tabil, la cerere, la o rețea comună de resurse de calcul configurabile care pot deveni disponibile rapid, cu un efort minim de management sau cu o interacțiune minimă cu furnizorul de servicii”.

În funcție de specificul fiecărei companii, a aversiunii față de risc și a caracteristicilor factorilor de decizie, se poate distinge o varietate de modele ale tehnologiei cloud computing pentru care o companie poate opta, în funcție de specificul și nevoile sale:

- *Infrastructure-as-a-Service (IaaS)* – acest model cuprinde mașini virtuale accesate de utilizatori prin intermediul internetului, cu ajutorul cărora se realizează procesarea și/sau stocarea datelor.
- *Platform-as-a-Service (PaaS)* – reprezintă o platformă, fie ea de tip web, aplicație, server de baze de date etc., pusă la dispoziție de furnizor prin intermediul tehnologiei cloud, pe care utilizatorii își pot dezvolta propriile aplicații.
- *Software-as-a-Service (SaaS)* – în cadrul acestui model, aplicația este găzduită de cloud (pe serverele furnizorului de servicii cloud), și accesată prin intermediul conexiunii la internet, de către utilizatori.
- *Data-as-a-Service (DaaS)* – presupune transferul de date, fie în stare brută, fie prin intermediul unei interfețe dedicate, către utilizatorii serviciului.
- *Business Process-as-a-Service (BPaaS)* – serviciile business sunt alinate proceselor din cadrul structurii de business a companiei ce utilizează respectivele servicii.

Pe lângă tipurile de servicii oferite de tehnologia cloud, utilizatorii pot opta și pentru diverse tipuri de cloud, în funcție de preferințele în ceea ce privește importanța și confidențialitatea datelor stocate. Astfel, companiile pot opta pentru următoarele tipuri de cloud:

Tabel 3. **Clasificarea costurilor privind migrarea către cloud**

Clasificare	Costuri directe	Costuri indirecte
Ușor Cuantificabile	Materiale <ul style="list-style-type: none"> - Hardware (Server, Spațiu de stocare) - Software (sistem de operare, baze de date) 	<ul style="list-style-type: none"> - Rack, costuri de stocare - Infrastructură rețea
	Personal <ul style="list-style-type: none"> - Mentenanță baze de date/sistem operare 	<ul style="list-style-type: none"> - Salarii personal
	Alte cheltuieli <ul style="list-style-type: none"> - Electricitate utilizată pentru funcționarea serverelor de aplicație - Cheltuieli cu utilizarea serviciilor cloud 	<ul style="list-style-type: none"> - Taxe - Electricitate utilizată pentru stocare, sistem de ventilație/răcire, lumină etc.
Greu/imposibil de cuantificat	<ul style="list-style-type: none"> - Migrarea către noua aplicație - Potențialele complicații - Posibile breșe de securitate - Decalări ale orei sistemului etc. 	

Sursa: Proiecție proprie

Tabel 4. **Costurile implementării tehnologiei cloud computing**

Elementul de cost	Valoarea (RON)	Durata de viață	Cost anual (RON)
Costuri de configurare inițială	4.000	10+	400
Serviciile cloud – cost anual (inclusiv costuri accesorii)	40.800	N/A	40.800
Achiziția celor 10 stații de lucru	18.200	10+	1.820

Sursa: Proiecție proprie

- ➔ **Cloud public** – poate fi accesat de oricine. Exemple de astfel de cloud-uri publice sunt cele utilizate de Google sau Amazon, care pot fi accesate de orice utilizator ce dispune de conexiune la internet.
- ➔ **Cloud privat** – poate fi accesat doar de angajații companiei ce utilizează acest serviciu și este, de regulă, gestionat de companie. În ceea ce privește conceptul de proprietate, acesta poate fi deținut de compania însăși sau de furnizorul de servicii.
- ➔ **Community cloud** – reprezintă un cloud privat, dar a cărei accesare și utilizare nu se limitează la angajații unei singure companii. Practic,

cloud-ul de comunitate poate fi utilizat de mai multe companii care își dau acceptul de partajare a resurselor.

- ➔ **Cloud hibrid** – este un tip personalizat de cloud, care combină caracteristicile cloud-ului public cu cele ale cloud-ului privat.

Secțiunile ce urmează vor trata individual două metode de utilizare a tehnologiei cloud computing (prin migrarea totală, respectiv parțială, către noua tehnologie), pentru ca, în final, să abordeze comparativ rezultatele utilizării metodei tradiționale, respectiv a celor două abordări ale tehnologiei cloud computing.

Costurile de migrare

Indiferent de abordarea și metoda cloud pentru care compania ar opta, primul pas către utilizarea tehnologiei este migrarea către aceasta, un proces generator de costuri. Byung Chul Tak prezintă, în articolul său¹, clasificarea costurilor cu migrarea către cloud, așa cum este relevant în **Tabelul 3**.

Pentru compania analizată, costurile implementării tehnologiei cloud sunt prezentate în **Tabelul 4**. Valorile de bază au fost preluate de pe site-ul <http://crm4advisors.ca>, și ajustate corespunzător pentru a reflecta nivelul prețurilor pieței locale.

Pe baza informațiilor rezultate în urma analizei costurilor, costul migrării către tehnologia cloud este de 66.500 RON, respectiv un cost anual de 46.520 RON.

Costurile de utilizare

Pe lângă costurile de migrare, utilizarea tehnologiei cloud presupune și costurile serviciilor propriu-zise. În funcție de preferințele și necesitățile companiei, aceasta poate opta pentru diverse niveluri ale adoptării tehnologiei cloud computing.

Astfel, compania poate migra către cloud întregul mediu IT, de la serverele de baze de date până la cele de aplicație și back-up, inclusiv funcțiile de configurare/mentenanță aferente acestora, poate externaliza către furnizorul de servicii inclusiv recuperarea în caz de dezastru (total sau parțial) sau se poate limita la funcțiile pe care le consideră necesare spre a fi externalizate.

Analiza va lua în considerare costurile aferente a două scenarii pentru compania analizată: scenariul 1, conform căru-

1 To Move or Not to Move: The Economics of Cloud Computing, accesabil la <http://www.cse.psu.edu/~bhuvan/papers/ps/cloud-econ.pdf>

ia compania externalizează către cloud doar aspectele privind aplicația financiar-contabilă și echipamentele (hardware și software) necesare, respectiv scenariul 2, conform căruia compania va externaliza întreaga perspectivă informatică, de la aplicație, echipamente și baze de date, până la back-up și recuperarea în caz de dezastru.

Scenariul 1 – externalizarea simplificată

În cadrul scenariului 1 există o mare diversitate în ceea ce privește furnizorii de servicii și ofertele lor. Această diversitate reprezintă rezultatul unei varietăți a cererilor clienților (companiilor), care doresc armonizarea funcției IT cu strategia de business.

Astfel, în funcție de specificul și particularitățile fiecărei companii, acestea vor avea necesități diferite atunci când vine vorba de migrarea către cloud. Site-ul <http://www.cloudorado.com/> conține prețurile oferite de diverși furnizori cloud, în funcție de cerințele utilizatorilor (RAM, memorie, capacitate – viteză de procesare, sistem de operare etc). Pentru firma analizată, caracteristicile utilizate în estimarea costului serviciilor cloud sunt prezentate în Tabelul 5.

Tabel 5. Caracteristicile necesare oferite în cadrul serviciilor de cloud computing

Element	Valoare
RAM	32 G
Spațiu stocare	100 GB
CPU	Any
Sistem operare	Windows
Transfer – out	10 GB
Transfer – in	10 GB
Durata contract servicii	3 ani

Sursa: Proiecție proprie

Astfel, pe piața locală și europeană, prețurile oferite de furnizorii de servicii cloud variază între 363 USD și 1.362 USD, așa cum este sintetizat în Tabelul 6.

Tabel 6. Compararea principalilor furnizori europeni de servicii cloud

Denumirea furnizorului	Denumirea pachetului de servicii	Preț lunar (RON)
Amazon Web Services	High-Memory Double Extra Large + 100 GB EBS	1.650
Cloud Sigma	32 GB RAM / 1x 0.5 GHz VCPUs	1.817
Elastic Hosts	32 GB RAM / 1x 0.5 GHz VCPUs	2.308
E24cloud.com	Power 16 Core / 32 GB RAM + 100 GB storage	2.645
Dimension Data	32 GB RAM / 1 VCPUs Instance	3.133
Joyent Cloud	XL 32GB	4.326
Rackspace Hosting	30 GB RAM Instance	5.118
StratoGen	32 GB RAM / 1 VCPUs Instance	6.202

Sursa: Proiecție proprie

Conversia prețurilor în RON s-a realizat utilizând cursul de referință al BNR din data de 10 ianuarie 2014, de 3,3432 RON/USD.

Prezentul scenariu va lua în analiză un preț mediu al furnizorilor de servicii cloud prezentați, de 3.400 RON lunar, echivalentul a 40.800 RON anual. Pe lângă această sumă, compania va trebui să asigure existența unui plan de continuitate a activității, care să includă recuperarea datelor.

Vom lua în considerare costurile estimate în cadrul metodei tradiționale în ceea ce privește soluțiile de back-up, care au generat, în urma analizei, un cost anual mediu de 4.520 RON. Astfel, costul anual total al scenariului 1 este de 45.320 RON.

Scenariul 2 – externalizarea completă

Clasificarea informațiilor, necesitățile companiei, aversiunea față de risc a conducerii acesteia sunt factori ce pot influența decizia în ceea ce privește limitarea adoptării tehnologiei cloud computing.

Analiza va include, în estimarea costurilor, principalii furnizori de servicii cloud computing pe plan mondial: Amazon Web Services, Google Compute Engine, HP Cloud Services, Windows Azure, Rackspace Cloud, SoftLayer. Adoptarea completă a tehnologiei cloud computing presupune externalizarea, către furnizorul de servicii, a echipamentelor aferente serverelor

(de aplicații, baze de date, back-up), a stocării datelor, a bazelor de date prin intermediul cărora acestea sunt gestionate, a transferului de date, precum și a planului de continuitate a activității (recuperarea în caz de dezastru). Toate acestea vor genera costuri, cuantificate în cele ce urmează.

❖ *Servere*

Conform acestui scenariu, compania va externaliza serviciile privind configurarea și mentenanța tuturor echipamentelor, implicând un server principal, un server de back-up, un site de interfațare cu utilizatorii, respectiv un proxy personalizat. Pornind de la aceleași caracteristici și nevoi prezentate în cadrul scenariului 1, compania ar putea selecta produsele prezentate în Tabelul 7.

❖ *Stocarea datelor*

În vederea externalizării funcției de stocare și accesare a datelor, compania poate opta pentru elementele prezentate în Tabelul 8.

❖ *Baze de date*

În ceea ce privește gestionarea datelor cu ajutorul tehnologiei cloud, aceasta se va realiza prin intermediul unei baze de date primare, suplimentată de o bază de date de back-up, ce va deveni operațională în cazul apariției incidentelor. În acest sens, compania poate opta pentru produsele prezentate în Tabelul 9.

❖ *Transferul de date*

Transferul de date pentru cazul prezentat este format din trei sensuri:

- ➔ Transferul de date de la utilizatori către serverul principal (proxy)
- ➔ Transferul de date de la utilizatori către site-ul de interfață (aplicație web)
- ➔ Transferul de date de la baza de date primară către baza de date de back-up.

Cele trei componente sunt descrise în Tabelul 10.

Tabel 7. **Caracteristici servere**

Denumire	Furnizor	Caracteristici/Tip	Utilizare	Cantitate / tip utilizare
Server principal	Rackspace UK	Server 1 GB – Windows	24 h/zi	1 / La cerere
Server back-up	AWS EU-Ireland	M1.small Windows &SQL server web	24 h/zi	1 / Permanent – 1 an
Site interfațare	Google Europe	N1 – standard Windows	24 h/zi	1 / La cerere
Proxy	Rackspace UK	Server 1 GB Windows	24 h/zi	1 / La cerere

Sursa: Proiecție proprie

Tabel 8. **Caracteristici stocare date**

Denumire	Furnizor	Caracteristici/Tip	Utilizare	Cantitate / tip utilizare
Baza de date back-up	AWS EU – Ireland	S3 Standard	300 GB	1 / Permanent – 1 an
Site www găzduire aplicație	Google Europe	Cloud Storage Standard	4 GB	1 / La cerere

Sursa: Proiecție proprie

Tabel 9. **Caracteristici baze de date**

Denumire	Furnizor	Caracteristici/Tip	Utilizare	Cantitate / tip utilizare
Baza de date primară	AWS EU - Ireland	4 GB Cloud Database – MySQL – Standard Cloud DB 4GB RAM	24 h/zi	1 – La cerere
Baza de date back-up	Rackspace UK	db.m1 large MySQL – RDS Standard Light Utilization 150 GB	24 h/zi	1 – Permanent – 1 an

Sursa: Proiecție proprie

Tabel 10. **Transferul de date**

Sursă	Destinație	Sursă - destinație transfer/ lună (GB)	Destinație – sursă transfer/ lună (GB)
Utilizatori	Server: Load balancer – HAProxy – Rackspace UK	80	480
Utilizatori	Site www – Google Europe	60	360
Baza de date primară – Rackspace UK	Baza de date back-up – AWS EU Ireland	300	300

Sursa: Proiecție proprie

Tabel 11. Suport tehnic

Furnizor / Tip Servicii	Sistem ticketing	E-mail	Suport telefonic	Timp de răspuns	Cost estimativ
Amazon Web Services					
Pachet inclus	DA	NU	NU	Nespecificat	Gratuit
Developer	DA	DA	NU	12 ore	49 USD
Business	DA	DA	DA	1 ora	100 USD – 250.000 USD
Enterprise	DA	DA	DA	15 minute	15.000 – 1 mil USD
Google Europe					
Bronze	NU	NU	NU	Nespecificat	Gratuit
Silver	DA	DA	DA	4 ore	150 USD
Gold	DA	DA	DA	1 ora	400 – 200.000 USD
Rackspace					
Pachet inclus	DA	DA	DA	20 minute	Gratuit
Managed Cloud	DA	DA	DA	1 ora	100 USD lunar + între 0,04 și 0,12 USD pe oră

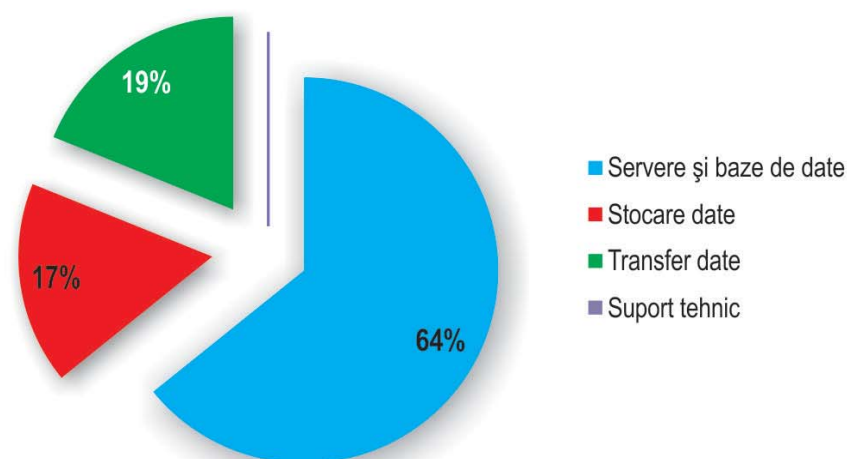
Sursa: Proiecție proprie

Tabel 12. Costuri anuale totale

Anul	Servere și baze de date	Stocare date	Transfer date	Suport tehnic	Total
N	37.630,35	8.941,97	8.631,63	0.00	55.203,96
N+1	37.630,35	9.957,52	11.066,23	0.00	58.654,10
N+2	37.722,38	10.973,07	13.500,89	0.00	62.196,34
Total	112.982,08	29.872,56	33.198,76	0.00	176.054,40

Sursa: Proiecție proprie

Figura 1. Structura costurilor scenariului 2

Sursa: Proiecție proprie

❖ Suport tehnic

Scenariul prezentat necesită, nu în ultimul rând, externalizarea măsurilor de gestionare a incidentelor, continuitate a activității și asistență tehnică specializată (prin intermediul unei aplicații dedicate de ticketing, e-mail sau telefonic). Ofertele furnizorilor sunt prezentate în Tabelul 11. În vederea analizei, vom considera că entitatea a optat pentru pachetele incluse în prețul serviciilor (fără costuri suplimentare).

Opțiunile companiei în ceea ce privește echipamentele, bazele de date, transferul de date și suportul tehnic vor genera costurile estimative sintetizate în Tabelul 12, exprimate în RON. Conversia prețurilor în RON s-a realizat utilizând cursul de referință al BNR din data de 10 ianuarie 2014, de 3,3432 RON/USD.

Structura costurilor conform scenariului 2 este prezentată în Figura 1.

Se poate observa o pondere majoritară a infrastructurii IT (aplicație, baze de date, servere) comparativ cu celelalte elemente de cost (stocarea datelor, transferul de date și suportul tehnic). Astfel, în condițiile în care aplicația, bazele de date (primară și de back-up), serverele (primar și de back-up), alături de celelalte elemente ale infrastructurii, ponderează 64% din totalul costurilor, transferul de date (19%) și stocarea datelor (17%) abia dacă depășesc jumătate din ponderea infrastructurii. Acest aspect este extrem de interesant atunci când privim tehnologia cloud computing din prisma posibilității de partajare a costurilor cu ceilalți utilizatori ai serviciului și anume faptul că elementele de cost ce pot fi partajate cu alți utilizatori în vederea reducerii costurilor sunt tocmai componentele infrastructurii IT. Dacă transferul de date, suportul tehnic și stocarea datelor sunt elemente proprii fiecărei companii, infrastructura poate fi partajată cu alți utilizatori ai serviciului, pentru a optimiza costurile aferente. Spre exemplu, acceptul partajării aceluiași servere cu alți utilizatori de cloud poate genera reducerea costurilor cu infrastructura.

Rezultatele analizei comparative prin prisma costurilor

Analizând valorile estimative ale costurilor de implementare și utilizare a celor două modele, se poate observa o diferență semnificativă între cele două tehnologii, după cum este ilustrat în Figura 2.

Rezultatele analizei întreprinse relevă faptul că adoptarea tehnologiei cloud computing pentru aplicația financiar-contabilă poate reprezenta atât o oportunitate de optimizare a costurilor cu tehnologia, cât și un obstacol în creșterea indicatorilor de profitabilitate. Astfel, cel puțin la o primă vedere, compania selectată ar putea considera optimă implementarea scenariului 1, care presupune migrarea limitată către cloud, ce ar genera un cost de 162.600 RON pe o perioadă de 3 ani.

De cealaltă parte a balanței se află scenariul 2, care ar reprezenta, conform analizei, cea mai costisitoare opțiune, cu un cost mediu de 455.175 RON pe o perioadă de 3 ani. Între cele două

variante se află modelul tradițional, cu un cost de 266.730 RON pe o perioadă de 3 ani.

Astfel, pentru o companie de dimensiuni reduse ce dispune de 10 stații de lucru, costul de implementare a modelului tradițional se poate dovedi a fi dublu comparativ cu adoptarea limitată a tehnologiei cloud. Acest lucru se datorează necesarului de resurse, în cadrul modelului tradițional, pentru achiziția de licențe software, achiziția echipamentelor hardware și software aferente serverelor (principal și de back-up), implementarea controalelor fizice și de mediu pentru asigurarea securității datelor, precum și costuri privind resursele umane pentru implementarea și mentenanța echipamentelor software și hardware (Departamentul IT).

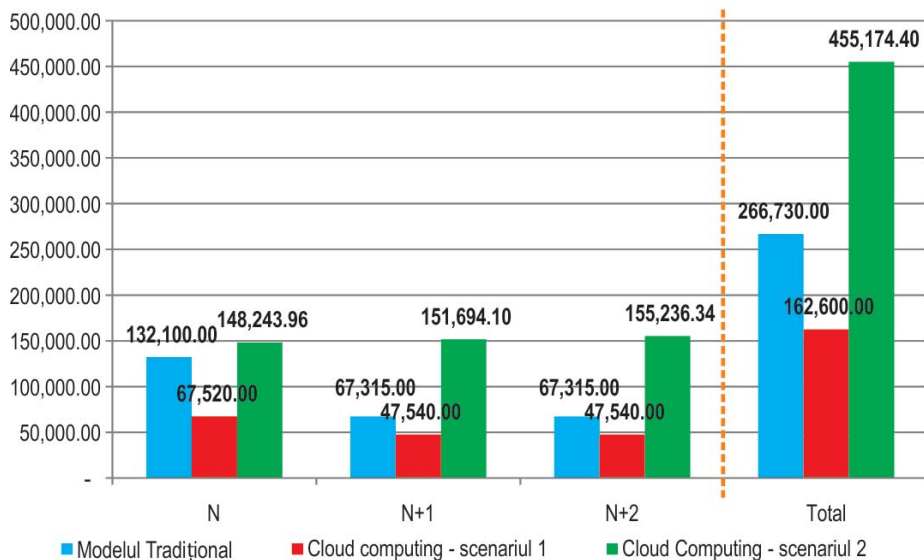
De menționat este faptul că, prin creșterea numărului de stații de lucru (utilizatori), în modelul tradițional, costurile vor cunoaște o creștere semnificativă, prin necesarul echipamentelor hardware aferente noilor stații de lucru, a licențelor software, precum și costurile accesoriilor. În schimb, în cazul în care compania consideră că numărul existent al utilizatorilor depășește necesarul, adop-

tând decizia de renunțare la una sau mai multe stații de lucru, scăderea costurilor nu va fi la fel de elastică precum în cazul precedent. Se va manifesta, desigur, o reducere a costurilor, dar aceasta va fi ne semnificativă.

De partea cealaltă, sub tehnologia cloud computing, creșterea costurilor odată cu numărul utilizatorilor nu se remarcă în aceeași proporție, iar scăderea costurilor odată cu renunțarea la un anumit număr de stații de lucru (utilizatori) este direct proporțională cu reducerea numărului de utilizatori, fiind posibilă datorită caracteristicii *pay-as-you-use* a conceptului de cloud computing.

Există, totuși, și o parte nevăzută a analizei. Extrem de greu, poate chiar imposibil de cuantificat, se află o serie de beneficii și riscuri ale tehnologiei cloud computing, pornind de la securitatea datelor până la responsabilitatea asupra gestionării acestora și a recuperării în caz de dezastru. Rezultatele analizei întreprinse pot servi drept punct de pornire în compararea directă a celor două metode, precum și ca suport în decizia de adoptare a tehnologiei cloud computing. Totuși, pe lângă costurile ușor cuantificabile, prezentate anterior, trebuie luate în considerare, în formarea unei opinii complete și relevante, și costurile/implicațiile greu sau imposibil de cuantificat. Astfel, dacă tehnologia cloud presupune beneficii, precum posibilitatea utilizatorilor de a se conecta din orice locație ce dispune de conexiune la internet, flexibilitatea costurilor prin metoda *pay-as-you-go*, sau responsabilitatea și asigurarea măsurilor de recuperare în caz de dezastru și continuitate a activității, presupune totuși și un aspect ce poate genera costuri suplimentare: securitatea datelor. Probabil cea mai importantă problemă adusă în discuție în vederea migrării spre cloud este asigurarea confidențialității, a disponibilității și acurateții datelor stocate și gestionate prin noua tehnologie. Aceste aspecte impun ca decizia privind utilizarea tehnologiei cloud, precum și clauzele privind securitatea și controlul

Figura 2. Rezultatele analizei comparative privind costurile celor două modele

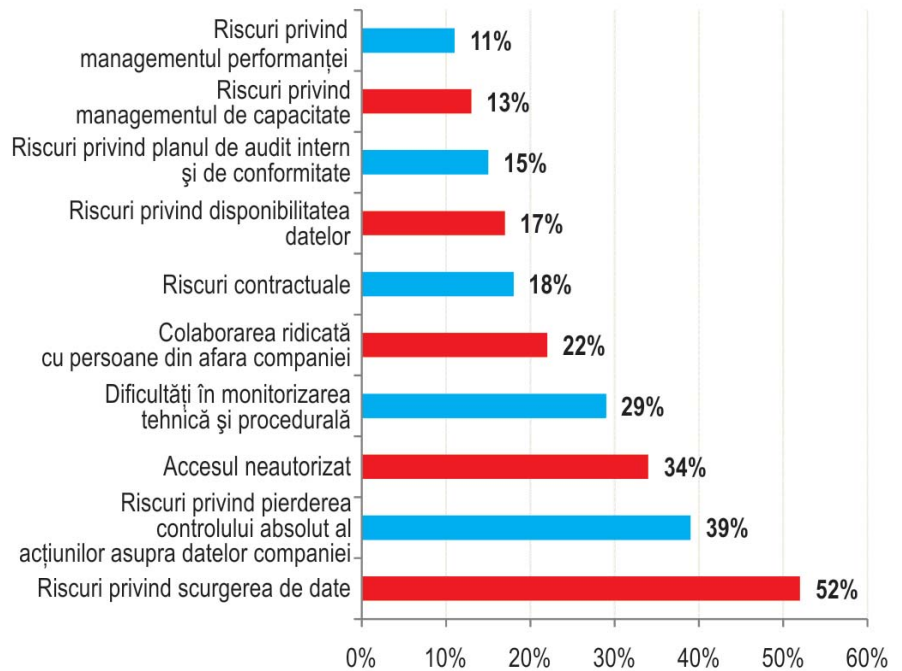
Sursa: Proiecție proprie

datelor, cuprinse în contractul privind furnizarea acestor servicii, să aparțină conducerii la vârf a companiei.

Specificitatea tehnologiei cloud și a problemelor de securitate implicate delimitează clar aceste contracte de oricare alte contracte de tip SLA (*service-level agreement*) impunând negocierea tuturor clauzelor contractuale din perspectiva impactului asupra firmei beneficiare a acestor servicii (Stanciu, 2012).

Raportul *Global Information Security Survey*, realizat în fiecare an de Ernst&Young, arată faptul că cele mai multe companii sunt îngrijorate de riscul de scurgere de informații. Potrivit studiului, 52% dintre persoanele cu funcție de conducere și manageri IT ai companiilor participante consideră că riscul de scurgere de informații confidențiale este cel mai important risc cu privire la adoptarea tehnologiei cloud computing și plasarea responsabilității, sau a unei părți a acesteia, în mâna unor persoane ce nu fac parte din companie (furnizorul de servicii cloud). În același sens, 39% dintre participanți consideră că pierderea controlului absolut al acțiunilor asupra datelor companiei reprezintă un risc major, în timp ce accesul neautorizat ocupă 34%, dificultatea în monitorizare (tehnică și procedurală) -

Figura 3. Riscuri privind tehnologia cloud computing

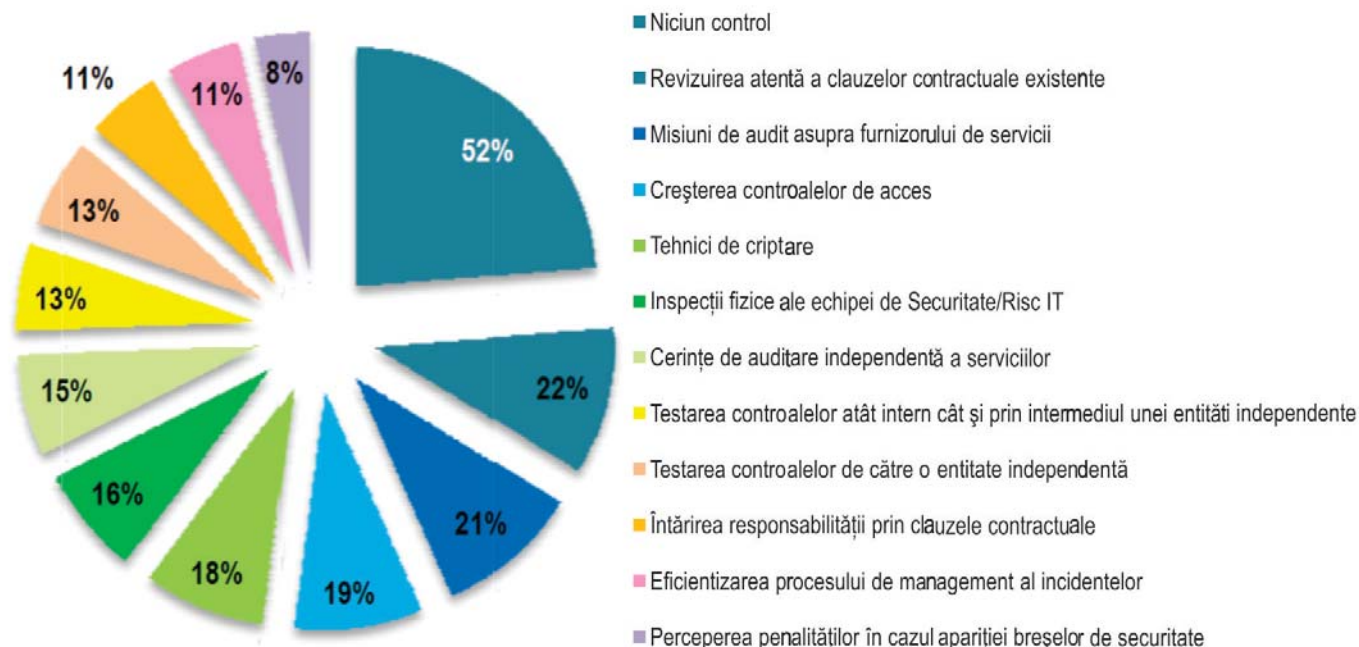
Sursa: Proiecție proprie

20%, riscurile contractuale 18%, riscurile de management al capacității - 13%, respectiv riscurile privind managementul performanței - 11% (Figura 3).

Așa cum menționau Pugna și Boldeanu (2013) după o preluare a unui studiu

oferit de BI Leadership Forum (2011), organizațiile care au îmbrățișat deja oportunitățile oferite de tehnologia cloud pentru soluțiile de asistare a deciziilor au observat beneficii aduse activității economice, clasificând motivele

În contextul actual, presiunile pieței determină companiile să-și îndrepte atenția, anterior concentrată asupra dezvoltării pieței, a portofoliului de clienți și produse sau servicii, către o dezvoltare intensivă, ce presupune asigurarea unui nivel cât mai favorabil al indicatorilor financiari prin revizuirea costurilor și a beneficiilor generate de acestea. În acest sens, tot mai des este adus în discuție și un concept relativ nou pieței românești, dar destul de dezvoltat pe plan mondial: cloud computing

Figura 4. **Controale necesare creșterii încrederii în serviciile cloud**

Sursa: Proiecție proprie

cele mai importante în alegerea acestei facilități astfel:

- ➔ Viteză de implementare crescută (30%)
- ➔ Menținută redusă (30%)
- ➔ Flexibilitate crescută (19%)
- ➔ Costuri reduse (11%)
- ➔ Performanță crescută (5%).

Global Information Security Survey 2010, realizat de Ernst&Young, arată că o certificare externă independentă ar putea crește încrederea companiilor în serviciile cloud computing, diminuând riscurile presupuse de acestea². Astfel, încrederea a 43% dintre respondenți în furnizorul de servicii ar crește dacă acesta ar obține o certificare externă la baza căreia să se afle un standard recunoscut internațional, în timp ce 22% dintre cei intervievați ar avea încredere într-o certificare doar dacă organismul certficator îi pune la dispoziție acedi-

ta. Dacă pentru 20% dintre respondenți orice certificare ar ajuta la sporirea încrederii în furnizorul de servicii, restul de 15% nu consideră că o certificare externă ar putea crește nivelul de încredere.

Pe lângă certificările externe, companiile se bazează pe implementarea controalelor care să asigure securitatea, integritatea, confidențialitatea și disponibilitatea datelor stocate și gestionate prin intermediul tehnologiei cloud.

Global Information Security Survey realizat în 2011 de Ernst&Young arată faptul că doar 52% dintre companiile intervieuate ce utilizează tehnologia cloud computing acceptă nivelul riscurilor aferente datelor stocate și gestionate prin intermediul tehnologiei cloud, în timp ce restul de 48% doresc sporirea securității datelor prin implementarea controalelor sintetizate în **Figura 4**.

Astfel, în funcție de aversiunea pentru risc și de confidențialitatea datelor stocate și gestionate prin intermediul tehnologiei cloud computing, companiile pot întări securitatea informațiilor prin implementarea controalelor preferate de acestea.

Concluzii

Orice companie de dimensiuni mici sau mijlocii se lovește, în ziua de astăzi, de provocarea optimizării proceselor, a reducerii oricărei risipe din cadrul acestora, în vederea reducerii pe cât posibil a costurilor. În condițiile actuale ale pieței este imperativă restructurarea organizațională în vederea păstrării unei imagini pozitive a performanței financiare.

Analiza întreprinsă relevă două aspecte importante. În primul rând, demonstrează faptul că soluțiile cloud computing se pot dovedi a fi eficiente în redu-

² Ionescu Bogdan et. all, *How prepared are Romanian companies for cloud computing implementation*, The 8th International Conference "Accounting and Management Information Systems", AMIS-IAAER, Bucharest, 12-13 iunie 2013.

cerea costurilor din domeniul tehnologic. Pentru o companie de dimensiuni reduse, costurile implementării limitate a tehnologiei cloud pot fi reduse aproape la jumătate comparativ cu adoptarea modelului tradițional.

Totuși, migrarea către cloud poate presupune și capcane, astfel că risipa de resurse poate genera un raport cost-beneficiu nefavorabil. Un exemplu elocvent este reprezentat de rezultatele analizei pentru scenariul 2, care arată extrem de clar faptul că implementarea tehnologiei cloud computing se poate

dovedi mai costisitoare decât celelalte opțiuni atunci când decizia nu este rezultatul unui studiu atent al opțiunilor disponibile.

În al doilea rând, analiza scoate la iveală un aspect extrem de interesant și anume flexibilitatea impresionantă a serviciilor cloud. În funcție de necesitățile organizației, de particularitățile proceselor acesteia și de resursele disponibile, costurile, dar și riscurile și beneficiile aferente migrării către cloud, se pot dovedi extrem de variabile.

Rezultatele analizei demonstrează că

aceste costuri se pot chiar tripla, în funcție de nivelul migrării. Reiese, de aici, un aspect pe care orice companie ar trebui să îl cunoască atunci când dorește evaluarea migrării către cloud computing. Oricare ar fi preferințele factorilor de decizie din cadrul companiei, aceștia trebuie să desfășoare o analiză atentă, detaliată, a nevoilor companiei și a resurselor implicate. Analiza nu poate porni decât de la înțelegerea proceselor operaționale, pentru care noua tehnologie va servi drept suport, în vederea evaluării corecte a necesităților și resurselor disponibile. ●

Bibliografie

- Armbrust, M., Fox, A., Griffith, R., Joseph, A.D., Konwinski, A., Lee, G., Rabkin, A., Stoica, I. and Zaharia, M., *A view of cloud computing*, pp. 50-58, Communication of the ACM, Vol. 53 No. 4, 2010.
- Banerjee, P., *An intelligent IT infrastructure for the future, Proceedings of 15th International Symposium on High-performance Computer Architecture*, HPCA, Raleigh, NC, USA, 2009.
- Beckham, J., *Cloud Computing: What it is and How Your Small Business Can Benefit*, 2010, disponibil on-line la: <http://blogs.cisco.com/smallbusiness>, accesat la 15.12.2012.
- Burinskiene, A. and Burinskas, A., *Investments into E-Business Technologies*, pp. 886-892, Economics and Management no. 15, 2010.
- Christauskas, C. and Miseviciene R., *Cloud Computing Based Accounting for Small to Medium Sized Business*, pp. 14-21, Inzinerine Ekonomika – Engineering Economics, vol. 23, no 1., 2012.
- Chytilova, E. and Jurova, M., *The Mechanism of Universal Evaluation Inside Information Flows for Small and Medium-Sized Enterprises*, pp. 1039-1046, Economics and Management no. 16, 2011.
- Patel J. K., *Adoption and Impact of E-Accounting*, pp. 1-4, Research Paper, Golden Resrach Thoughts, 2011.
- Phillips B.A., *How cloud computing will change accounting forever*, 2012, disponibil la: <http://accountantsonline.com/jobseekers/CloudComputing.pdf>, accessed on 16.02.2013
- Pugna I., Boldeanu D. M., *Integration of knowledge management and business intelligence initiatives in a collaborative intelligence framework*, pp. 444-459, 8th International Conference Accounting and Management Information Systems AMIS 2013, published in Proceedings of International Conference Accounting and Management Information Systems 8th edition, 2013, ISSN: 2247-6245.
- Stanciu A., Mihai F., Aleca O., *Tendințe și evoluții în dezvoltarea aplicațiilor dedicate business intelligence*, Revista „Audit Financiar” nr. 6, 2009.
- Stanciu V., *IT emerging risks – are the companies prepared to face them?*, pp. 601 – 607, The proceedings of the 6th International Conference on Globalization and Higher Education in Economics and Business Administration, ISBN 978-973-703-766-4, Geba, 2012.
- Subhas Chandra Misra and Arka Mondal, *Identification of a company's suitability for the adoption of cloud computing and modelling its corresponding Return on Investment*, pp. 504-521, Mathematical and Computer Modelling, 2010.
- BI Leadership Forum (2011), “What is Cloud Computing?”, disponibil la: http://www.bileader.com/Cloud_Computing_for_BI_eBook.pdf, accesat la 09.08.2013.
- European Commission, *ICT and e-Business for an innovative and sustainable economy*, pp. 22-25, 7th Synthesis Report of the Sectoral e-Business Watch, 2011, disponibil la: <http://www.empirica.com/themen/ebusiness/documents/EBR09-10.pdf>, accesat la 09.02.2012.
- Expert Group, “Advances in Clouds. Research in Future Cloud Computing”, Public version 1.0, European Commission, Information Society and Media, disponibil la: <http://cordis.europa.eu/fp7/ict/ssai/docs/future-cc-2may-finalreport-experts.pdf>, accesat la 27 ianuarie 2013.
- <http://www.cloudorado.com/>, accesat la data de 10.01.2014.

Taxonomia tehnicilor de contabilitate creativă **din perspectiva** **profesioniștilor** **contabili din România**

Alina Beatrice VLADU*, Dumitru MATIȘ** & Andrei ROTH***

Abstract

Taxonomy of Creative Accounting Techniques According to Romanian Professional Accountants

The empirical study developed by this paper explored the opinions of Romanian professional accountants, having the goal of identifying different techniques of creative accounting. Therefore, a closed-ended questions questionnaire was applied, using respondents from both private and public sector. The results of the study documented high discrepancy of opinions both within the same sector and between sectors. Creative accounting techniques comprising profit over/undervaluation, depreciation and

provisioning were documented in the private sector. As regards the public sector, the techniques of lease-back and research and development expenses were identified to be used creatively. Future research is also explored.

Key words: creative accounting, creative accounting techniques, private sector, public sector

JEL Classification: M41, M14

Cuvinte cheie: contabilitate creativă, tehnici de contabilitate creativă, sector privat, sector public

* Asist.univ.dr., cercetător, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: bea.vidu@econ.ubbcluj.ro

** Prof.univ.dr., cercetător, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: dimitru.matis@econ.ubbcluj.ro

*** Drd., Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: andrei.roth@econ.ubbcluj.ro

Introducere

În anul 1973, Robert Sterling afirma că scopul cercetării contabile este acela de a contribui prin rezultatele oferite la găsirea de soluții pentru problemele practice existente, cât și pentru înțelegerea cauzelor și consecințelor acestora. Este redundant în acest sens a încerca să argumentăm importanța unei astfel de afirmații, cel mult putem admite implicit că ea este anacronică. Pornind de la această idee, a fost dezvoltat și studiul de față, ce vizează înțelegerea fenomenului de contabilitate creativă în România. Având ca punct de pornire un studiu mai vechi condus la nivel național (Vladu și Groșanu, 2011), studiul de față are ca scop surprinderea opiniei specialiștilor contabili români cu privire la existența și taxonomia practicilor de contabilitate creativă. Spre deosebire de precedentul studiu amintit, prezentul studiu nu vizează numai sectorul privat, ci și sectorul public.

Academician profesor universitar doctor Mugur Isărescu afirma în anul 2009 că „**modul în care se răspunde la criză depinde de principiile fundamentale în care credem, de resursele disponibile, de instituțiile și instrumentele pe care le folosim**”. Desigur, autorul abordează momentul respectiv mult discutată criză financiară. Nu putem să nu observăm însă că această observație este valabilă și pentru criza de încredere, puternic ancorată în scandalurile financiare. Cazul Enron din Statele Unite al Americii este un exemplu elocvent de scandal financiar urmat de o criză de încredere. Deși nu s-a sprijinit în totalitate pe practicile de contabilitate creativă, acestea au fost documentate și au contribuit la interminabilele discuții ulterioare privind etica în profesia contabilă și de audit (Lennox și Pittman, 2010).

Blamată și adulată în aceeași măsură, contabilitatea creativă este un fenomen ce nu poate fi eradicat. Deși aria contabilității creative este una ce nu pare a fi sortită consensului, se poate regăsi

totuși un deplin acord în ceea ce privește consecințele unor practici agresive ale sale. În acest sens este suficient să realizăm o incursiune în istoria scandalurilor financiare ce au avut la bază manipularea contabilă și vom regăsi extrem de facil multiple exemple. Se pot așadar aminti aici o multitudine de scandaluri financiare ce au avut loc înaintea cazului Enron, precum: Lockheed Corporation (SUA); Nugan Hand Bank (Australia); ZZZZ Best (SUA); Barlow Clowes (Marea Britania); MiniScribe (SUA); Polly Peck (SUA); Phar Mor (SUA); Sybase (SUA); Cendant (SUA); Xerox (SUA). Nici ulterior acestui ultra-mediatizat caz, Enron, manipularea contabilă nu a fost eradicată sau limitată. Mărturie stau alte scandaluri financiare care au condus la zdruncinarea încrederii în profesia contabilă și de audit, precum: Royal Ahold (SUA); Parmalat (Italia); Penny Stock (India); Anglo Irish Bank (Irlanda); Sino-Forest Corporation (Canada-India); Olympus Corporation (Japonia); Autonomy Corporation (SUA) etc. Puteam așadar admite că toate scandalurile financiare amintite nu fac decât să confirme faptul că acest fenomen este unul contagios (Chiu et al., 2013), cu implicații economice și sociale extrem de importante.

În încercarea de a construi argumentația necesară conducerii unui astfel de studiu, facem trimitere la cele de mai sus. Considerăm, așadar, important a se încerca să se cunoască magnitudinea unui astfel de fenomen, taxonomia sub care se manifestă și, de ce nu, motivațiile care stau la baza acestuia. Dată fiind carența unor astfel de studii la nivelul sectorului public (întrucât se consideră că nu există suficiente motivații pentru a recurge la astfel de practici), s-a inclus spre analiză și acest sector, alături de cel privat.

Acest subiect este unul de actualitate și oportun, având potențialul de a cădea sub interesul mediului economic românesc, a profesiei contabile și de audit și, de ce nu, a organismelor de reglementa-

re contabilă și de audit. Dat fiind faptul că majoritatea opiniilor regăsite în literatură și care fac obiectul analizei acceptării fenomenului de contabilitate creativă sunt adverse, concludem că este de dorit cunoașterea taxonomiei sub care acest fenomen se manifestă.

În cele ce urmează am realizat o revizuire a literaturii de specialitate, cu scopul de a identifica studii relevante din domeniu ce au abordat taxonomia tehnicilor de contabilitate creativă. Acestui segment îi urmează explicarea scopului și obiectivelor studiului condus. În următorul segment s-a explicat metodologia de cercetare, urmată fiind de prezentarea rezultatelor obținute. Concluziile, limitele studiului de față și premisele pentru viitoare cercetări au făcut obiectul ultimului segment abordat.

Revizuirea literaturii de specialitate

Realizând o scurtă incursiune în aria contabilității creative, regăsim la nivel de cercetare dorința acerbă de a cunoaște și de a demasca practicile sale. Dat fiind faptul că managerii au posibilitatea și exercită un impact semnificativ asupra calității raționamentului profesional și a estimărilor contabile (Demerjian et al., 2013), ei sunt cei mai vizați atunci când sunt propuse soluții de combatere a acestui fenomen.

Întrucât detectarea acestor practici se realizează în literatură preponderent prin metode indirecte, studii recente au atras atenția asupra acestui mod de abordare (Allen et al., 2013; Fedyk et al., 2013; Dechow et al., 2012). În acest sens, principalele probleme aduse în discuție în literatură sunt legate de erorile de măsurare, care nu sunt nici puține și nici nesemnificative.

Pentru a contracara efectele nedorite, în cadrul acestui studiu s-a optat pentru o manieră directă de identificare a

practicilor de contabilitate creativă, ce constă în evaluarea opiniei profesioniștilor contabili cu privire la taxonomia acestui fenomen, prin intermediul unui chestionar cu întrebări închise.

Rămânând în aria taxonomiei practicilor de contabilitate creativă, se pot identifica o mulțime de studii empirice conduse la nivel internațional ce relevă multiplele direcții de manifestare a acestui fenomen. Enumerăm doar câteva studii recente care au documentat existența multiplelor tehnici de contabilitate creativă (cele mai răspândite) și ariile unde acestea se regăsesc cu precădere, astfel: creșterea și diminuarea câștigurilor (Brown et al., 2012); recompensarea managerilor (Armstrong et al., 2010; Zerni et al., 2010); finanțarea în afara bilanțului (Jelinek, 2007); fluxul de trezorerie creativ și fondul comercial (Bohren și Haug, 2006; Jordan et al., 2007); manipularea cheltuielilor de cercetare-dezvoltare, metode de evaluare a stocurilor și bază impozabilă (Baralexis, 2004; Othman și Zeghel, 2006; Goncharov și Zimmerman, 2006); provizioane (Demerjian et al., 2013); leasingul (Nelson et al., 2003).

Deși regăsim cu precădere la nivel internațional tehnici de contabilitate creativă bazate pe estimări contabile, studii recente documentează din ce în ce mai accentuat așa-zisa manipulare reală (Cohen și Zarowin, 2010; Zang, 2012; Kama și Weiss, 2013). Aceste studii atrag atenția asupra faptului că marile companii și nu numai aleg să își gestioneze rezultatul folosindu-se de decizii manageriale care sunt diferite de cele precedente în situații similare, neconforme cu logica standardelor deja aplicate (ca, de exemplu, reducerea cheltuielilor de publicitate numai în anumite perioade ale anului, corelat cu anumite praguri ale rezultatului). La baza manipulării reale stau o largă paletă de acțiuni concrete și tranzacții, care sunt folosite de către manager cu scopul de a construi rezultatul economic dorit. Atunci când companiile aleg să reacționeze într-o manieră diferită de

cea dictată de logica comercială sunt clasificate ca fiind manipulative (Lander et al., 2013). Completând cele de mai sus, tehnicile de contabilitate creativă pot fi documentate în sfera manipulării reale numai în măsura în care se pot identifica atât condiții de dezvoltare propice, cât și motivații materializate în acțiuni concrete, ce preced atingerea de rezultate așteptate (Kumar și Langberg, 2009; Kwon și Yeo, 2009).

Dat fiind faptul că manipularea reală afectează negativ viitoarele fluxuri de numerar, reducând astfel valoarea companiei (Eldenbug et al., 2011), tehnicile de contabilitate creativă prin estimare contabilă rămân cele mai aplicate și implicit cele mai des documentate în literatură. Este și argumentul pentru care studiul le vizează preponderent pe acestea.

Trecând de la internațional la național, regăsim un interes crescut pentru studierea acestui fenomen. Astfel, pe plan național contabilitatea creativă a fost abordată prin prisma: acceptării sale (Malciu, 1999); taxonomiei acesteia (Cernușca, 2004; Vladu și Groșanu, 2011); motivațiilor care stau la baza conducerii ei (Balaciu și Vladu, 2010; Vladu și Matis, 2011); consecințelor practicării acesteia (Munteanu și Zuca, 2011); impactul asupra încrederii investitorilor (Balaciu, 2012).

Scopul și obiectivul studiului

Așa cum s-a afirmat anterior, scopul acestui studiu este acela de a pune în evidență taxonomia și implicit existența practicilor de contabilitate creativă în mediul contabil românesc, utilizând în acest sens ca bază de referință opinia profesioniștilor contabili.

Obiectivele cercetării au constatat în:

a) *Identificarea principalelor tehnici de contabilitate creativă întâlnite de profesioniștii conta-*

bili în activitatea acestora (întrebările nr. 1-11 din chestionarul aplicat au inclus principalele tehnici specifice contabilității creative, precum: supra/subevaluarea profitului; recunoașterea potențialelor pierderi viitoare într-un singur an; uzitarea alternativă a metodelor de amortizare și de evaluare a stocurilor; constituirea de provizioane în vederea ajustării rezultatului; recurgerea la operațiuni de lease-back cu scopul de a reduce gradul de îndatorare; folosirea cheltuielilor/veniturilor în avans în vederea modelării rezultatului; folosirea cheltuielilor de cercetare-dezvoltare sau a fondului de comerț în scopuri manipulative).

b) *Identificarea principalelor diferențe de opinie dintre respondenții profesioniști contabili din mediul privat, respectiv, respondenții profesioniști contabili din sectorul public.* Studiul s-a condus

în permanență pe cele două paliere, dat fiind faptul că ambele sectoare comportă particularități.

Metodologia de cercetare

Cercetarea condusă este cantitativă și a presupus aplicarea unui chestionar cu întrebări închise unui eșantion aleatoriu, format din profesioniști contabili din sectorul privat și public. Chestionarul a fost trimis folosind adresele de internet ale profesioniștilor contabili, aceste informații fiind culese de pe site-ul de internet pus la dispoziție de Camera Auditorilor Financiar din România, de Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România, precum și de diferite instituții publice din România. Au fost multiplicat câte 50 de chestionare pentru fiecare sector (public/privat), din care s-au primit: 31

de chestionare completate din cadrul sectorului privat, respectiv 22 din sectorul public, obținând o rată de răspuns superioară în sectorul privat (62%). Trimiterea chestionarului s-a realizat făcând uz de un site de internet specializat în astfel de demersuri (www.surveymonkey.com).

În cadrul chestionarului elaborat au fost incluse două segmente, astfel: primul segment a urmărit adunarea de date generale privind respondenții (vârstă, gen, nivel de experiență), în timp ce al doilea segment a urmărit adunarea de informații tehnice privind taxonomia practicilor de contabilitate creativă (11 întrebări precodificate, selectate în baza literaturii de specialitate). În răspunsurile oferite, respondenții au folosit scala Likert cu cinci trepte (unde treapta 1 exprimă dezacordul total, iar treapta 5 acordul total). Nu a fost inclus în cadrul chestionarului elaborat spațiu facultativ pentru exprimarea opiniei.

Blamată și adulată în aceeași măsură, contabilitatea creativă este un fenomen ce nu poate fi eradicat. Deși aria contabilității creative este una ce nu pare a fi sortită consensului, se poate regăsi totuși un deplin acord în ceea ce privește consecințele unor practici agresive ale sale.

În acest sens este suficient să realizăm o incursiune în istoria scandalurilor financiare ce au avut la bază manipularea contabilă și vom regăsi extrem de facil multiple exemple.

Perioada de colectare a datelor a fost 12 martie 2013 – 12 august 2013. Odată încheiată perioada de colectare a datelor, s-a putut contura un profil general al respondentului din fiecare sector, astfel:

- ➔ Pentru sectorul privat acesta ar fi: genul masculin, cu vârsta cuprinsă între 26-37 ani, cu o experiență medie în domeniu de 5 ani;
- ➔ Pentru sectorul public: genul feminin, cu vârsta cuprinsă între 35-46 ani, cu o experiență medie în domeniu de 9 ani.

Având în vedere că eșantionul analizat a fost compus exclusiv din profesioniști contabili și faptul că în general contabilitatea creativă este percepută cu suspiciune în rândul profesioniștilor din domeniu, întrebările au fost elaborate într-o manieră prin care răspunsurile oferite să nu echivaleze sub nici o formă cu practicarea contabilității creative de

către aceștia, ci doar recunoașterea existenței acestor practici în baza experienței. S-a asigurat confidențialitatea respondenților și a instituțiilor unde aceștia profesază. Același set de tehnici a fost prezentat atât profesioniștilor contabili din sectorul privat, cât și profesioniștilor contabili din sectorul public.

Analiza datelor, rezultatele obținute și discuții aferente

În urma aplicării chestionarului au fost obținute următoarele rezultate în funcție de sectorul (privat/public) de activitate, prezentate în Tabelul 1.

Prin intermediul chestionarului aplicat s-a dorit identificarea acelor tehnici de contabilitate creativă întâlnite de către profesioniștii contabili din cele două domenii, în decursul activității acestora. S-au inclus spre analiză domeniul privat și public în baza caracteristicilor lor. Astfel, pe de-o parte, printre obiectivele vizate de către o societate privată în activitatea sa putem enumera maximizarea valorii companiei, creșterea profiturilor, creșterea valorii acțiunilor, remunerarea acționarilor în conformitate cu expectanțele acestora, creșterea cotei de piață, creșterea cifrei de afaceri; pe când menirea principală a instituțiilor publice o reprezintă îndeplinirea funcției publice pentru care își desfășoară activitatea – de exemplu asigurarea serviciilor

medicale pentru locuitorii unui stat, asigurarea transportului în comun, dezvoltarea infrastructurii naționale, cât și gestionarea cât mai eficientă a banului public.

Pentru întrebările referitoare la modelarea rezultatului prin intermediul supraestimării sau a subevaluării profitului, majoritatea profesioniștilor contabili participanți la cercetare au confirmat faptul că acestea reprezintă tehnici de contabilitate creativă (fiind obținute procente cumulate pe variantele de răspuns: *4-de acord*, respectiv *5-acord total* de peste 50% pentru ambele metode la ambele categorii de profesioniști contabili). În ceea ce privește sectorul public, aceste rezultate sunt cel puțin interesan-

Tabel 1. Sectorul privat/public

Itemii chestionar	Scala Likert/privat (n=31)					Scala Likert/public (n=22)				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
	Procentual/Absolut					Procentual/Absolut				
1. Tehnici de contabilitate creativă ce includ supraevaluarea profitului	3/1	13/4	19/6	29/9	36/11	4.5/1	4.5/1	41/9	32/7	18/4
2. Tehnici de contabilitate creativă ce includ subevaluarea profitului	0/0	10/3	22/7	32/10	36/11	0/0	0/0	4.5/1	41/9	54.5/12
3. Tehnici de contabilitate creativă ce includ recunoașterea tuturor pierderilor viitoare estimate, într-un singur an	19/6	19/6	36/11	13/4	13/4	18/4	18/4	41/9	9/2	14/3
4. Tehnici de contabilitate creativă ce includ alternarea selectivă a metodelor de amortizare în funcție de rezultatele dorite a se obține	0/0	10/3	13/4	29/9	48/15	0/0	27/6	27/6	27/6	18/4
5. Tehnici de contabilitate creativă ce includ provizioane în vederea ajustării rezultatelor	0/0	6/2	39/12	26/8	29/9	4.5/1	9/2	45.5/10	27/6	14/3
6. Tehnici de contabilitate creativă ce includ operațiuni de lease-back	6/2	10/3	19/6	26/8	39/12	4.5/1	14/3	4.5/1	14/3	63/14
7. Tehnici de contabilitate creativă ce includ alternarea selectivă a metodelor de evaluare a stocurilor în funcție de rezultatele dorite a se obține	0/0	3/1	16/5	26/8	55/17	0/0	0/0	36/8	27/6	36/8
8. Tehnici de contabilitate creativă ce includ recunoașterea cheltuielilor în avans drept cheltuieli curente ca modalitate de modelare a rezultatului	6/2	6/2	55/17	13/4	19/6	9/2	18/4	50/11	14/3	9/2
9. Tehnici de contabilitate creativă ce includ recunoașterea veniturilor în avans drept venituri curente ca modalitate de modelare a rezultatului	0/0	10/3	58/18	16/5	16/5	14/3	9/2	41/9	27/6	9/2
10. Tehnici de contabilitate creativă ce includ fondul comercial	10/3	6/2	52/16	13/4	19/6	45.5/10	9/2	27/6	14/3	4.5/1
11. Tehnici de contabilitate creativă ce includ cheltuielile de cercetare-dezvoltare	19/6	13/4	26/8	22/7	19/6	4.5/1	4.5/1	32/7	18/4	41/9

Sursa: Proiecția autorilor

te dat fiind faptul că realizarea profitului nu reprezintă principala menire a instituțiilor publice.

Trecând mai departe la analiza tehnicii cunoscută în literatură sub numele de „marea îmbăiere” (Engl. *big bath accounting*) testată prin întrebarea numărul 3 se poate constata că atât la nivelul profesioniștilor contabili din mediul privat, cât și public se manifestă tendința centrală. Astfel, majoritatea respondenților recunosc această tehnică într-o *oarecare măsură*. Analizând repartiția răspunsurilor date, remarcăm că nu există consens în nici unul dintre cele două sectoare analizate.

Una dintre explicații poate consta în faptul că această tehnică este specifică companiilor cotate pe bursă (în special cele de pe piața nord-americană, de unde provine și denumirea) ce au interesul în a prezenta pierderile acumulate o singură dată pentru ca analiștii și investitorii să se concentreze ulterior doar pe creșterile de profit ale companiei. Analizând distribuția răspunsurilor pentru cele două sectoare, tindem să credem că această tehnică nu este identificată în rândul activității profesioniștilor contabili din România.

Prin intermediul celei de-a patra întrebări s-a urmărit evaluarea opiniei profesioniștilor contabili cu privire la incidența metodelor de amortizare în cadrul practicilor de contabilitate creativă la nivel național. În opinia a 77% (procent cumulativ pentru profesioniștii din mediul privat) dintre respondenți această tehnică poate fi regăsită la nivel național, cu precizarea că 10% dintre respondenți aleg varianta într-o *foarte mică măsură*. În timp ce sectorul privat recunoaște această tehnică de contabilitate creativă, în sectorul public nu există un consens, întrucât nici una dintre variantele de răspuns nu totalizează un procent semnificativ. Mai mult, la nivelul sectorului public, răspunsurile sunt uniforme (aproximativ 27% pe fiecare categorie de răspuns, cu excepția categoriei *dezacord total*).

Întrebarea numărul 5 a vizat tehnicile de contabilitate creativă ce includ constituirea de provizioane. Analizând răspunsurile primite pe fiecare sector putem facil identifica tendința centrală. În acest sens, majoritatea respondenților din ambele sectoare admit faptul că folosirea provizioanelor este o tehnică de contabilitate creativă *într-o oarecare măsură* (39% pentru sectorul privat, 45,5% pentru sectorul public). Analizând procentual, există o tendință mai pronunțată de a identifica această tehnică în sectorul privat, fapt normal de altfel date fiind particularitățile acestuia comparativ cu sectorul public.

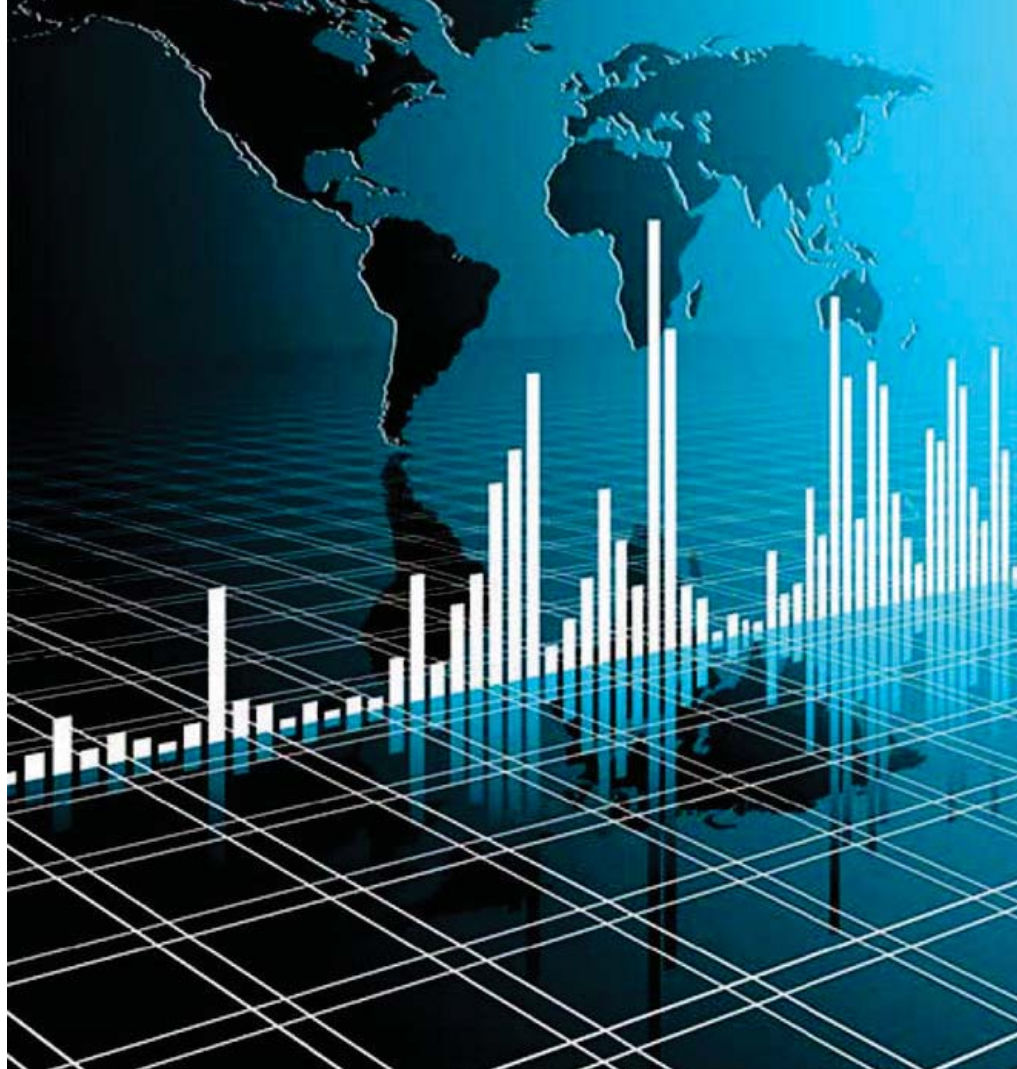
Incidența operațiunilor de lease-back folosite din considerente creative a fost analizată în cadrul întrebării numărul 6. Întrebarea a vizat relaționarea operațiunilor de lease-back cu scăderea gradului de îndatorare în vederea finanțării de noi operațiuni. Această tehnică mai este cunoscută și sub denumirea de finanța-

rea în afara bilanțului (Engl. *off balance sheet*) și permite entităților să își reducă gradul de îndatorare prin intermediul operațiunilor de lease-back.

Această tehnică ar trebui să fie regăsită cu precădere la companiile private care o folosesc cu scopul de a-și diminua gradul de îndatorare și a se credita în condiții cât mai bune, fapt constatat și în urma analizei răspunsurilor (65% dintre respondenți recunosc această tehnică). Deși din partea companiilor publice nu este de așteptat uzitarea acesteia, respondenții la această întrebare au confirmat contrariul, 63% dintre aceștia recunoscând această tehnică.

Incidența folosirii metodelor de evaluare a stocurilor în cadrul tehnicilor de contabilitate creativă a fost studiată prin intermediul întrebării numărul 7. Din analiza datelor se poate contura facil o opinie predominantă: majoritatea respondenților par să recunoască această tehnică, în ambele sectoare fiind pre-

Rezultatele obținute în urma prelucrării datelor au vizat discrepanța de opinie în ceea ce privește tehnicile de contabilitate creativă regăsite atât în cadrul aceluiași sector cât și între sectoare. Tehnicile de contabilitate creativă ce includ supra/subevaluarea profitului, politicile de amortizare și provizioanele au fost documentate la nivelul sectorului privat. În ceea ce privește sectorul public, au fost documentate tehnici de contabilitate creativă ce includ lease-back-ul și cheltuielile de cercetare-dezvoltare.

zentă această tendință (81% - sectorul privat, 63% - sectorul public).

Cheltuielile și veniturile în avans folosite în cadrul tehnicilor de contabilitate creativă s-au analizat prin intermediul întrebărilor 8, respectiv 9. Nici unul dintre cele două sectoare nu pare a se delimita foarte clar pe o poziție fermă, dat fiind faptul că majoritatea respondenților aleg varianta de mijloc ca variantă de răspuns (aproximativ 55-58% – sectorul privat, 41-50% – sectorul public).

De asemenea, nu există o distincție clară privind magnitudinea celor două categorii (cheltuieli, respectiv venituri), ambele fiind tratate similar. În acest sens, cheltuielile în avans nu sunt uzitate mai mult comparativ cu veniturile în avans în scheme de contabilitate creativă, și invers.

Întrebarea numărul 10 a chestionarului face referire la posibilitatea folosirii

fondului comercial în scopuri creative. Din răspunsurile date se poate observa discrepanța de opinie între respondenții celor două sectoare. Astfel, în timp ce numai 32% dintre respondenții sectorului privat confirmă că fondul comercial poate fi uzitat ca tehnică de contabilitate creativă, 54,5 % din respondenții sectorului public nu recunosc fondul comercial prin prisma acestei întrebări. În cazul respondenților din sectorul privat se poate observa manifestarea tendinței centrale de răspuns. Posibilitatea folosirii cheltuielilor de

cercetare-dezvoltare în scopuri creative a fost studiată în cadrul întrebării numărul 11.

Majoritatea profesioniștilor contabili din ambele sectoare nu au oferit un răspuns cert, 26% (sector privat), respectiv 32% (sector public) alegând varianta *într-o oarecare măsură*. Dintre respondenții sectorului privat, 41% consideră că aceste cheltuieli pot reprezenta obiectul contabilității creative. În ceea ce privește sectorul public, aici regăsim un procent superior de recunoaștere a acestor

Tabel 2. Media răspunsurilor: sectorul privat versus public

		Media răspunsurilor: privat/public										
Întrebări		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Sector privat		3,80	3,93	2,80	4,16	3,77	3,80	4,32	3,32	3,38	3,25	3,09
Sector public		3,54	4,50	2,81	3,36	3,36	4,18	4,00	2,95	3,09	2,22	3,86

Sursa: Proiecția autorilor

cheltuieli în scopuri creative (59%). Analizând repartiția răspunsurilor, putem concluziona că nu există o tendință clară, bine delimitată în ceea ce privește uzitarea acestor cheltuieli în scopuri creative pentru sectorul privat, în timp ce în sectorul public pare să existe un consens cu privire la includerea acestora în scheme creative.

Cele afirmate anterior sunt confirmate și de analiza mediei răspunsurilor primite, sinteză ce face obiectul **Tabelului 2**. Astfel, se poate observa faptul că respondenții din sectorul privat spre deosebire de cei din sectorul public, recunosc cu precădere tehnici de contabilitate creativă, având la bază itemi precum: supraevaluarea profitului, politicile de amortizare, provizioane, metodele de evaluare a stocurilor, cheltuielile și veniturile în avans, fond comercial. Pe de altă parte, itemi precum: subevaluarea profitului, procedeul „*marea îmbăiere*”, lease-back sau cheltuielile de cer-

cetare-dezvoltare sunt recunoscute ca având potențial creativ de către respondenții din sectorul public.

Concluzii, limite ale cercetării și premise pentru viitoare cercetări

Studiul de față a urmărit cunoașterea taxonomiei tehnicilor de contabilitate creativă la nivel național. În acest sens au fost selectate din studii empirice internaționale, principalele tehnici de contabilitate creativă documentate, în baza cărora s-au formulat întrebări pentru profesioniștii contabili din sectorul privat respectiv public. S-a dorit astfel să se determine dacă există diferențe de opinie între cele două sectoare.

Rezultatele studiului au documentat diferențe de opinie în ceea ce privește taxonomia tehnicilor de contabilitate creativă, la nivel de sectoare. În timp ce respondenții din sectorul privat au documentat tehnici de contabilitate creativă ce includ itemi precum: supra/subevaluarea profitului, politici de amortizare, politici de evaluare a stocurilor sau lease-back, în sectorul public regăsim cu precădere tehnici care au fost documentate anterior în literatură ca fiind specifice sectorului privat (subevaluarea profitului, lease-back, uzitarea cheltuielilor de cercetare-dezvoltare în scopuri creative).

Deși profesioniștii contabili din sectorul public au documentat o gamă mai redusă de tehnici ale contabilității creative, aceștia recunosc în mod bizar tehnici de manipulare care nu sunt specifice sistemului public (manipularea prin intermediul cheltuielilor de cercetare-dezvoltare și lease-back), oferind un număr mare de răspunsuri cu varianta *într-o oarecare măsură*. De asemenea, specific acestui sector este și numărul mare de răspunsuri neconcludente (este cazul tehnicilor de contabilitate creativă ce includ politi-

cile de amortizare, politicile de evaluare a stocurilor).

Comparând rezultatele cu un studiu anterior (Vladu și Groșanu, 2011), se documentează rezultate similare în ceea ce privește tehnicile de contabilitate ce includ supra/subevaluarea profitului și lease-back-ul, uzitat ca modalitate de dez-îndatorare (aceasta din urmă fiind documentată în ambele sectoare).

Analizând limitele acestui studiu empiric, putem aduce în atenție o primă limită reprezentată de eșantionul mic de profesioniști contabili participanți la completarea chestionarului. Refuzul de a lua parte la un astfel de studiu este principalul motiv pentru care chestionarul aplicat nu a fost completat de mai mulți potențiali respondenți.

O limită secundară, dar importantă, este dată de faptul că respondenții au provenit din entități economice și instituții publice cu domenii de activitate diferite. O a treia limită este dată de instrumentul de cercetare aplicat (chestionar cu întrebări standardizate). În acest studiu nu s-au inclus întrebări deschise întrucât s-a dorit o mai bună codificare a răspunsurilor.

De asemenea, legat de instrumentul de cercetare uzitat este posibil să se fi manifestat limite ce țin de sugestibilitatea implicită, întrucât respondenților li s-a oferit o listă predefinită în baza căreia aceștia și-au evaluat alegerea.

O ultimă limită, cu cel mai mare impact asupra rezultatelor obținute, constă în manifestarea tendinței centrale în răspunsurile date de către respondenți. Această limită s-a observat preponderent în cazul respondenților profesioniști contabili din sectorul public.

Ca premise pentru viitoare cercetări amintim: extinderea eșantionului, uzitarea unui instrument de cercetare combinat (interviu și chestionar), includerea în cadrul chestionarului și a întrebărilor deschise, selectarea profesioniștilor contabili în funcție de mărimea companiei (pentru cei din sectorul privat). ●

Bibliografie

- Allen, E., Larson, C., Sloan, R., *Accrual reversals, earnings and stock returns*, Journal of Accounting and Economics, 2013, 56, pp. 113-129
- Armstrong, C., Jagolinzer, A., Larcker, D., *Chief Executive Officer Equity Incentives and Accounting Irregularities*, Journal of Accounting Research, 2010, 48, pp. 225–271
- Balaciu, D.E., *Contabilitate creativă*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2012
- Balaciu, D., Vladu, A.B., *Creative Accounting – Players and their Gains and Losses*, Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, 2010, TOM XIX, ISSN 1582-5450, Available at: <http://anale.steconomieuoradea.ro/volume/2010/n2/Volum-2010-anale-nr-2-decembrie-2010.pdf>
- Baralexis, S., *Creative accounting in small advancing countries*, Managerial Auditing Journal, 2004, 19(3), pp. 440-461
- Bohren, O., Haug, J., *Managing Earnings with Intercorporate Investments*, Journal of Business Finance and Accounting, 2006, 33(5-6), pp. 671-695
- Brown, N., Christensen, T., Elliott, B., Mergenthaler, R., *Investor sentiment and pro forma earnings disclosures*, Journal of Accounting Research, 2012, 50, pp. 1-40
- Cernușca L., *Strategii și politici contabile*, 2004, Editura Economică, București
- Chiu, P.C., Teoh, S., Tian, F., *Board Interlocks and Earnings Management Contagion*, The Accounting Review, 2013, 88(3), pp. 915-963
- Cohen, D. A., Zarowin, P., *Accrual-based and real earnings management activities around seasoned equity offerings*, Journal of Accounting and Economics, 2010, 50 (1), pp. 2–19
- Dechow, P.M., Hutton, A.P., Kim, J.H., Sloan, R.G., *Detecting earnings management: a new approach*, Journal of Accounting Research, 2012, 50, pp. 275–334
- Demerjian, P., Baruch, L., Lewis, M., McVay, S., *Managerial Ability and Earnings Quality*, The Accounting Review, 2013, 88(2), pp. 463- 498
- Eldenburg, L., Gunny, K., Hee, K., Soderstrom, N., *Earnings management using real activities: Evidence from nonprofit hospitals*, The Accounting Review, 2011, 86 (5), pp. 1605–30
- Fedyk, T., Singer, Z., Sougiannis, T., *Does the Accrual Anomaly End When Abnormal Accruals Reverse?*, University of Illinois, 2013, (WorkingPaper), available at: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1466356 (consultat la data de: 23.12.2013)
- Goncharov, I., Zimmermann, J., *Earnings management when incentives compete: The role of tax accounting in Russia*, Journal of International Accounting Research, 2006, 5, pp. 45-61
- Isărescu, M., *Nouă lecții din actuala criză financiară*, Revista „Audit Financiar” nr. 6/ 2009, pp. 3-7
- Jelinek, K., *The effect of leverage increases on earnings management*, Journal of Business and Economic Studies, 2007, 13, pp. 24-46
- Jordan, C. E., Clark, S. J., Vann, C. E., *Using Goodwill Impairment to Effect Earnings Management during SFAS No. 142's Year Of Adoption and Later*, Journal of Business and Economic Research, 2007, 5 (1), pp. 23-30
- Kama, I., Weiss, D., *Do Earnings Targets and Managerial Incentives Affect Sticky Costs?* Journal of Accounting Research, 2013, 51 (1), pp. 201-224
- Kumar, P., Langberg, N., *Corporate Fraud and Investment Distortions in Efficient Capital Markets*, RAND Journal of Economics, 2009, 40, pp. 144–172
- Kwon, I., Yeo, E., *Overstatement and Rational Market Expectation*, Economics Letters, 2009, 104, pp. 9–12
- Lander, M., Koene, B., Linssen, S., *Committed to professionalism: Organizational responses of mid-tier accounting firms to conflicting institutional logics*, Accounting, Organizations and Society, 2013, 38, pp. 130–148
- Lennox, C., Pittman, J., *Auditing the auditors: Evidence on the PCAOB's inspections of audit firms*, Journal of Accounting and Economics, 2010, 49, pp. 84–103
- Malciu L., *Contabilitate creativă*, Editura Economică, București, 1999
- Munteanu, V., Zuca, M., *Considerații privind utilizarea contabilității creative în denaturarea informațiilor din situațiile financiare și „maximizarea” performanțelor firmei*, Revista „Audit Financiar” nr. 3/2011, pp. 3
- Nelson, M., Elliott, J., Tarpley, R., *How are earnings managed? Examples from auditors*, Accounting Horizons, 2003, Supplement, pp. 17-35
- Othman, H., Zeghal, D., *A study of earnings-management motives in the Anglo-American and Euro-Continental accounting models: The Canadian and French cases*, The International Journal of Accounting, 2006, 41, pp. 406–435
- Sterling, R., *Accounting research, education and practice*, Journal of Accounting, 1973, 3, pp. 44-52
- Vladu, A.B., Matis, D., *Motivations for Engaging in Earnings Management Practices – A Theoretical Framework*, 2011, pp. 143-156, în Onofrei, M.(coord.), Doctoral Research in economy. Present and Perspectives, Editura Economică, București
- Vladu A. B., Groșanu A., *Some insights regarding creative accounting in Romanian accounting environment – regulators, financial auditors, and professional bodies opinion*, Analele Universității din Oradea – Științe Economice, 2011, 1(1), pp. 661-668
- Zang, A., *Evidence on the trade-off between real activities manipulation and accrual-based earnings management*, The Accounting Review, 2012, 87 (2), pp. 675–703
- Zerni, M., Kallunki, J., Nilsson, H., *The Entrenchment Problem, Corporate Governance Mechanisms and Firm Value*, Contemporary Accounting Research, 2010, 27, pp. 1169–1206

Seminar profesional

La 6 februarie a.c., în organizarea ACCA și CAFR, la sediul Camerei, s-a desfășurat un Seminar profesional cu tema „**Transparența informațiilor financiare prin IFRS – actualitate și viitor**”.

Coordonatorul evenimentului a fost prof. univ. dr. **Ana Morariu**, vicepreședinte al CAFR.

În deschidere, **Ana Dincă**, prim-vicepreședinte al Camerei, și **Cristina Guțu**, reprezentant ACCA România în Adunarea generală ACCA, a prezentat asistenței câteva probleme de actualitate legate de tematica seminarului.

Au fost susținute următoarele teme: „*Aplicarea IFRS ca bază contabilă*”, dr. **Georgeta Petre** – vicepreședinte al CAFR, director Direcția de legislație și reglementări contabile, Ministerul Finanțelor Publice și **Alexandra Lazăr** – director adjunct Ministerul Finanțelor Publice; „*IAS 18 Recunoașterea veniturilor – modificări anunțate de IASB și (mult) așteptate de entitățile raportoare*”, lect. univ. dr. **Mirela Păunescu** - ACCA Global training; „*Deprecierea activelor*”, **Cristina Guțu** - BPP

Professional Education România; „*IFRS pentru IMM-uri*”, lect. univ. dr. **Mirela Păunescu**; „*IAS 41: Agricultură*”, **Ana Scurtescu** - The Academy at PricewaterhouseCoopers.

Important pentru autori!

Evaluarea articolelor științifice se realizează, în paralel, de către cel puțin doi membri din Consiliul Științific al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și pertinenta prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific. Articolele se trimit redacției la

adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic cu extensia **.doc**, cuprinzând următoarele elemente: limba de redactare a articolului - **română**, pentru autorii români sau **engleză**, pentru autorii străini; textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române; dimensiunea maximă a articolului 7-10 pagini/2000 caractere grafice cu spații/pagină; în articol se precizează titlul în limba română și engleză, metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor și referințele bibliografice în subsolul paginii; un rezumat în limbile engleză și română de circa o pagină redactat la persoana a III-a, în care se prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor; rezumatul este însoțit de 4-5 termeni cheie, în limbile română și engleză, inclusiv clasificarea JEL.

Detalii pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrite”.

Important for the Authors!

The review of the articles is performed in parallel by at least two members of the Scientific Council of the „Financial Audit” Journal, a double-blind-review, which means that those who perform the reviews do not know the names of the authors, and also the authors do not know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: innovative input, actuality, importance and the relevance for the subject matter of the review; the quality of the research methodology; presentation and argumentation clarity and pertinence; the relevance of the bibliographic sources used; contribution made to the research in the area.

The **recommendations** of the Scientific Council are: accepted,

accepted with reviewing, rejected. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Council are published. The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in Microsoft Word format containing the following elements: the language the article is drafted is **English**; the maximum size of the article 7-10 pages/2000 signs/page spaces included; the article mention the research methodology used, authors' contributions, footnote references from the bibliography; an abstract in English presenting the subject of the research and authors' contributions; the abstract is accompanied by 4-5 key words, in English, and also by JEL Classification.

Details on our website www.revista.cafr.ro, section: „Reviews” and „Manuscripts”.

